

VRIJHEID VAN GODSDIENST IN DE WERELD **RAPPORT 2025**

Bevindingen

**EMBARGO tot
Dinsdag 21 oktober 2025
11.00u Nederlandse tijd**

Kerk in Nood
ACN NEDERLAND

Een rapport gepubliceerd door Aid to the Church in Need, een Pauselijke Stichting van de Katholieke Kerk.

Het rapport over 2025 is de 17e editie van het rapport Religious Freedom in the World van Kerk in Nood (Aid to the Church in Need of ACN), dat elke twee jaar verschijnt. Het wordt gepubliceerd in het Engels, Frans, Duits, Italiaans, Portugees en Spaans.

Deze uitgave is opgedragen ter nagedachtenis aan Attilio Tamburrini (1946-2022), voormalig directeur van Aid to the Church in Need Italy en oprichter van het Religious Freedom in the World Report in 1999.

Hoofredacteur en eindredacteur: Marta Petrosillo

Voorzitter van de redactiecommissie en eindredacteur: Mark von Riedemann

Redactiecomité: Amélie Berthelin, José Luis Bazán, Maria Lozano, Raquel Martín, Dennis Peters, John Pontifex, Marcela Szymanski, Andre Stiefenhofer, Vanessa Barteld, Roger Kiska, Irmina Nockiewicz.

Redactie Coördinator: Vanessa Barteld

Regionale coördinatoren zijn onder anderen: Paulina Eyzaguirre, Roger Kiska, Marta Petrosillo.

Auteurs en medewerkers zijn onder anderen: Silvan Beer, Anton DeWit, Marissa Eckelkamp, Madeleine Enzberger, Paulina Eyzaguirre, Francesco Leone Grotti, Roger Kiska, Viktor Koskov, Maria Lozano, Shahid Mobeen, John Newton, Marta Petrosillo, Antonella Scott.

Redactionele beoordelaars en stijlredacteurs: Pierre Rossi, Eldred Willey, Joseph Draycott, Ravi Jay Gunnoo, Roger Kiska, Cristina MacGillivray, Irmina Nockiewicz, Fionn Shiner, Andre Stiefenhofer, Bartholomew Townsend.

Vertalingen: Filipe D'Avillez, Ravi Jay Gunnoo, Philippe Joas, Mercedes Lucini, Shahid Mobeen, Philip Muller, Sofia Sondergaard, Wort-Wahl Team.

Ontwerp omslag: Joao Sotomayor @jsdesign.pt

Grafisch ontwerper: Massimo Fioretti

Administratieve ondersteuning: Maria Hickl

We zijn dankbaar voor de samenwerking met de projectenafdeling van Kerk in Nood (ACN) en haar directeur Marco Mencaglia.

Auteursrecht en citaten

Tenzij anders vermeld, mag al het materiaal zonder verdere toestemming worden geciteerd met vermelding van: *Rapport vrijheid van godsdienst in de wereld 2025, Kerk in Nood (ACN) Internationaal, oktober 2025.*

Alle foto's in deze publicatie zijn afzonderlijk van een bronvermelding voorzien. Raadpleeg de begeleidende bronvermeldingen voor elke afbeelding. Deze foto's mogen niet worden hergebruikt of gereproduceerd zonder de juiste toestemming.

Verzoeken van de media

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het kantoor van Kerk in Nood (ACN) in Nederland via 073 - 613 08 20 of info@kerkinneed.nl, of met Maria Lozano, hoofd van de persdienst van ACN International: press@acn-intl.org.

Disclaimers

Alles is in het werk gesteld om ervoor te zorgen dat bij de productie van het rapport Religious Freedom in the World aan de hoogst mogelijke redactionele normen is voldaan. Bij de presentatie van het rapport erkent Kerk in Nood (ACN) dat niet alle informatie volledig onafhankelijk kon worden geverifieerd. Het rapport put uit verschillende bronnen en presenteert case studies met als doel licht te werpen op de aard en ernst van schendingen van de vrijheid van godsdienst. Er moet op worden gelet dat er geen overdreven belang wordt gehecht aan de geselecteerde gevallen; deze worden aangeboden als voorbeelden die de aard van de situatie met betrekking tot de vrijheid van godsdienst illustreren. In veel gevallen zouden andere voorbeelden ook volstaan. Opvattingen of meningen zijn niet noodzakelijkerwijs die van Kerk in Nood (ACN), maar van degenen die betrokken waren bij het samenstellen van de verschillende documenten in het rapport.

Tenzij anders vermeld, zijn alle landgegevens en religieuze demografie afkomstig van de laatst beschikbare informatie van: Todd M. Johnson en Brian J. Grim, eds. World Religion Database (Leiden/Boston: Brill, 2020). De GINI-indexcijfers zijn de meest recente die beschikbaar zijn op www.databank.worldbank.org. De economische gegevens zijn allemaal afkomstig uit de databank van de Wereldbank, inclusief het BBP per hoofd van de bevolking (PPP gecorrigeerd, om vergelijking tussen landen mogelijk te maken). Een GINI-indicator meet de ongelijkheid van de inkomens- en consumptieverdeling, een Gini-index van 0 staat voor maximale gelijkheid, terwijl een index van 100 maximale ongelijkheid impliceert.

**De volledige versie en de methodologie van het rapport,
vindt u via de volgende link:**

INLEIDING

25 jaar verdediging van vrijheid van godsdienst

Regina Lynch, uitvoerend president Kerk in Nood (ACN) Internationaal

Het recht om te leven volgens je geweten en geloof staat in artikel 18 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Het is meer dan een juridische garantie, het is de kern van menselijke waardigheid en herinnert ons eraan dat **iedereen geroepen is om de waarheid te zoeken, te omarmen en zijn leven ernaar in te richten**. Waar dit recht wordt gerespecteerd, kunnen vrede en gerechtigheid bloeien. Waar het wordt ontkend, wordt de menselijke geest aangetast en verliest de samenleving haar fundament.

Al 25 jaar lang beoordeelt het rapport Vrijheid van godsdienst in de wereld de toestand van dit fundamentele recht in alle 196 landen. Het is het enige wereldwijde onderzoek in zijn soort dat niet door een overheidsorganisatie wordt uitgevoerd. Sinds de eerste editie in 1999 heeft het een universeel perspectief aangenomen. Hoewel het rapport is opgesteld door een katholieke stichting, documenteert het misbruik, schendingen en beperkingen van de vrijheid van godsdienst die alle religieuze groeperingen treffen. Want als de vrijheid van godsdienst aan één groep wordt ontzegd, is er voor niemand echte vrijheid van godsdienst.

Dit rapport registreert een breed spectrum van schendingen van de vrijheid van godsdienst. Deze weerspiegelen de diversiteit en complexiteit van de mondiale context. In verschillende landen komen schendingen tot uiting in openlijk geweld, waaronder moorden, gevangenneming en de verwoesting of inbeslagname van gebedshuizen. In andere landen nemen ze meer discrete maar soms even schadelijke vormen aan, zoals bureaucratische hindernissen, censuur, verboden op godsdienstonderwijs en vormen van sociale discriminatie. Deze schendingen hebben meerdere oorzaken. Religieus extremisme blijft geweld en dwang aanwakkeren, met name in Afrika. Soortgelijke vervolging door extremisten houdt aan in delen van het Midden-Oosten en Azië, vaak versterkt door autoritaire regimes, zoals in Noord-Korea, waar alle vormen van religieuze praktijk streng worden beperkt. Etnisch-religieus nationalisme neemt ook toe, met name in India, waar minderheidsgeloofsgemeenschappen te maken hebben met toenemende druk en vijandigheid. In Latijns-Amerika is een duidelijke verslechtering waarneembaar. Daarbij is Nicaragua een bijzonder zorgwekkend geval, vanwege de systematische vervolging van religieuze leiders en instellingen, onder meer door de uitzetting van bisschoppen en priesters.

Kerk in Nood (ACN) is een pauselijke stichting die in 1947 is opgericht om christenen te ondersteunen die overal ter wereld lijden en worden vervolgd. Zij hebben zowel

pastoraal als materieel te maken met ontberingen en achterstand. Dankzij de vrijgevigheid van onze weldoeners hebben onze projecten al meer dan 75 jaar bijgedragen aan het levend houden van het geloof op plaatsen waar de katholieke Kerk te maken heeft met discriminatie, onderdrukking en vervolging.

Elk jaar financiert ACN meer dan 5.000 projecten in ongeveer 140 landen, waaronder de herbouw van kerken, de opleiding van seminaristen en catechisten, vervoersmiddelen voor pastorale werkers, noodhulp aan ontheemde gezinnen en het waarborgen van de aanwezigheid van de Kerk in de moeilijkste omstandigheden. Onze missie rust op drie pijlers: materiële steun, gebed en informatie in de vorm van het verzamelen en verspreiden van betrouwbare informatie over de situatie van christenen wereldwijd – een inspanning die in dit rapport tot uiting komt.

Het blootleggen van de waarheid over schendingen is de eerste stap naar verandering. Het is niet genoeg om onrecht te betreuren; we moeten het aan het licht brengen. Dit rapport is daarom zowel een getuigenis als een oproep tot actie. Het herinnert ons eraan dat de strijd voor vrijheid van godsdienst geen abstract principe is, maar een geleefde realiteit voor miljoenen mensen. Naast uitleg over pastorale hulp en noodhulp biedt de editie de lezers dit jaar ook andere concrete manieren om mensen te steunen wier vrijheid om te geloven wordt bedreigd, omdat solidariteit tot uiting moet komen in daden.

Met de presentatie van deze editie hernieuwen we onze toewijding om het recht op vrijheid van godsdienst voor iedereen te verdedigen, in het besef dat dit een gedeelde verantwoordelijkheid is die ons allen aangaat. Om deze reden nodigen we ook elke lezer uit om persoonlijk actie te ondernemen: door schendingen aan de kaak te stellen, bewustwording te vergroten en op de hoogte te blijven, zodat degenen die lijden vanwege hun geloof niet in stilte en isolatie hoeven te blijven. Ieder van ons moet zijn steentje bijdragen. Want waar vrijheid van godsdienst bloeit, worden vrede, gerechtigheid en de volledige waardigheid van de mens versterkt.

Vrijheid van godsdienst is geen voorrecht, maar een fundamenteel mensenrecht.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	3
Voorwoord	5
Hoofdthema's	6
De evolutie van het jihadisme	8
Op de vlucht voor religieuze vervolging en discriminatie	10
Het Cubaanse model en de export ervan naar Venezuela en Nicaragua	12
Wereldwijde Analyse	16
Regionale Analyse	
Afrika ten zuiden van de Sahara	24
Het vasteland van Azië	32
Maritiem Azië - Oceanië	36
Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA)	42
OVSE-landen	48
Latijns-Amerika en het Caribisch gebied	54
Achtergrondinformatie	
Onderwijs voor vrijheid: tolerantie onderwijzen, minderheden mondiger maken	14
Fulani en jihadisme in Afrika: tussen erfenis en manipulatie	22
Een verandering van tijdperk: vrijheid van godsdienst in het tijdperk van AI	30
De driehoek van Myanmar: politieke, etnische en religieuze groepen	34
Wet, macht en praktijk in de moslimwereld: de vele gezichten van de sharia	40
Beleefde vervolging: de zonde van het verzuim	46
Autoritaire regimes en de ideologische linkse alliantie van Latijns-Amerika	52
Paus Franciscus en vrijheid van godsdienst: een recht voor vrede	60
Case Study's	
Rollo, Burkina Faso - gedwongen verplaatsing van een christelijke gemeenschap	21
De actieve rol van de Kerk in Cabo Delgado	28
Burkina Faso: de vredeswedstrijd	29
China: juridische beperkingen op religieus onderwijs voor minderjarigen	38
India: anti-bekeringswetten	39
Het afnemende recht op gewetensbezwaar	51
Tussen kogels en zegeningen	59
Wereldwijde trends in vrijheid van godsdienst	62
Bronnen	68

VOORWOORD

Miriam, een christen die wordt vervolgd in Pakistan*

Het was 6 uur 's ochtends toen het allemaal begon. Ik was thuis met mijn familie toen we plotseling werden gewekt door een menigte voor ons huis. Ze schreeuwden: "We zullen jullie verbranden. Kom het huis uit." We waren doodsbang. Het lawaai van de menigte werd luider en luider. Ze beschuldigden mijn grootvader van godslastering. We zeiden dat we niet wisten waar ze het over hadden. Maar ze weigerden te accepteren wat we zeiden en sloegen deuren en ramen in en vernielden muren. Ze staken de schoenenfabriek van mijn grootvader in brand en drongen mijn kamer binnen. Ik was verloofd en wilde binnenkort trouwen. Mijn ouders bewaarden meubels, kleding en andere cadeaus in mijn kamer als bruidsschat voor mijn trouwdag. De meeste spullen stalen ze, andere maakten ze kapot.

We renden voor ons leven. We verstopten ons zes of zeven uur lang in de wasruimte, totdat de politie zei dat we naar buiten moesten komen. Tegen die tijd was alles verwoest. Er was geen stromend water meer, geen elektriciteit. We gingen wanhopig op zoek naar mijn opa. We kwamen een man tegen die op de grond lag. Hij zat onder het bloed, zijn tanden en neus gebroken. Elk bot in zijn lichaam leek verbrijzeld. Er werd ons verteld dat deze man mijn opa was, maar we konden het gewoon niet geloven. Hij was zo zwaar gewond dat hij niet reageerde toen we zijn naam riepen. Kort daarna stierf hij aan zijn verwondingen. Binnen een paar dagen stierf ook mijn oma, zo verdrietig was ze.

Mijn grootvader, mijn hele familie, was doelwit vanwege ons geloof. Wij zijn een minderheid en wij doen anderen geen kwaad, maar zij ons wel. In Pakistan is het voor christenen niet meer veilig.

Gebrek aan vrijheid van godsdienst is een enorm probleem dat veel gezinnen en samenlevingen diep schaadt. Vrijheid van godsdienst is essentieel voor de identiteit van een persoon, een familie of een gemeenschap. Als de vrijheid van godsdienst met voeten wordt getreden, is dat een ontzegging van de mensenrechten. In ons land en ook in andere landen erkent de grondwet het recht op vrijheid van godsdienst,

maar in de praktijk krijgen de geloofsgemeenschappen die een minderheid zijn dit recht niet. We worden geconfronteerd met discriminatie, intolerantie en geweld, zoals we hebben gezien in het geval van mijn grootvader en onze familie. In mijn land respecteren wij christenen anderen, we respecteren hun religie, maar zo vaak krijgen we zelf geen respect.

En daarom zijn mijn familie en ik zo dankbaar dat Kerk in Nood dit rapport over godsdienstvrijheid in de wereld heeft opgesteld. Dit rapport belicht niet alleen de staat van vrijheid van godsdienst wereldwijd, maar laat ook zien hoe regeringen en groepen deze vrijheid beperken of ontkennen. **Het is een vergeten mensenrecht.** Als we vrede en gerechtigheid willen, moet er vrijheid van godsdienst zijn - schuldigen moeten voor het gerecht worden gebracht, de wet moet worden gehandhaafd; mensen moeten het recht krijgen om hun geloof te belijden, in het openbaar en privé, in geweten en met respect voor de rechtsstaat.

De dag dat we mijn grootvader verloren, staat in mijn hart gegrift. We kunnen onze bezittingen terugkrijgen, ons huis herbouwen, maar we kunnen mijn grootvader en mijn grootmoeder niet terugbrengen. Door hun nagedachtenis te eren en gerechtigheid te zoeken voor hun dood, bidden we dat dit rapport mensen mag helpen zich te realiseren welke vreselijke prijs zovelen betalen voor het gebrek aan vrijheid van godsdienst, een vrijheid die, zoals wij kunnen getuigen, het verschil is tussen leven en dood.

Miriam, naam veranderd om veiligheidsredenen, kijkt naar een foto van haar grootouders.

* Naam om veiligheidsredenen gewijzigd

BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN

In een wereld die gekenmerkt wordt door toenemende instabiliteit - van de oorlog in Oekraïne tot conflicten in het Heilig Land en de wereldwijde opkomst van autoritaire regimes - wordt de vrijheid van godsdienst steeds meer bedreigd.

Het rapport *Vrijheid van godsdienst in de wereld 2025* van Kerk in Nood (ACN) concludeert dat er in 62 landen ernstige schendingen van de vrijheid van godsdienst hebben plaatsgevonden: 24 daarvan zijn geclassificeerd als 'vervolging' (de ernstigste categorie) en 38 als 'discriminatie' (de op één na ernstigste categorie). **Dit raakt in totaal meer dan 5,4 miljard mensen.** De schendingen duiden op een bredere aanval op de rechten die zijn vastgelegd in artikel 18 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens: vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Vandaag de dag staat dit fundamentele recht niet alleen onder druk, maar verdwijnt het ook steeds meer.

Hieronder volgen de belangrijkste bevindingen uit de verslagperiode (1 januari 2023 - 31 december 2024). Drie daarvan, waarin de belangrijkste thema's worden beschreven die de vrijheid van godsdienst vormgeven, worden verder uitgediept in de artikelen *De evolutie van het jihadisme*, *Op de vlucht voor religieus gemotiveerde vervolging en discriminatie*, en *Het Cubaanse model en de export ervan naar Venezuela en Nicaragua*.

1. **Bijna tweederde van alle mensen - meer dan 5,4 miljard mensen - leeft in landen waar ernstige schendingen van de vrijheid van godsdienst plaatsvinden.** In de 62 landen waar vervolging of discriminatie plaatsvindt, woont ongeveer 64,7% van de wereldbevolking. Tijdens de rapportageperiode lieten slechts twee van deze landen - Kazachstan en Sri Lanka - verbetering zien.
2. **De ernstigste categorie, vervolging, telt 24 landen.** Ernstige en systematische schendingen, waaronder geweld, arrestaties en onderdrukking, treffen meer dan 4,1 miljard mensen in landen als China, India, Nigeria en Noord-Korea. In 75% van deze landen (18 van deze 24) is de situatie verslechterd.
3. **38 landen zijn gecategoriseerd als landen waar sprake is van religieuze discriminatie, wat mogelijk gevolgen heeft voor bijna 1,3 miljard mensen** - 17,3 procent van de wereldbevolking. In deze landen, zoals Egypte, Ethiopië, Mexico, Turkije en Vietnam, worden religieuze groepen geconfronteerd met systematische beperkingen op het gebied van eredienst, meningsuiting en juridische gelijkheid. Hoewel er geen sprake is van gewelddadige onderdrukking, leidt discriminatie vaak tot marginalisatie en rechtsongelijkheid.
4. **24 landen zijn geclassificeerd als 'onder observatie' vanwege waarschuwingssignalen die de vrijheid van godsdienst bedreigen.** Deze omvatten toenemende intolerantie, erosie van juridische bescherming, religieus extremisme of toenemende staatsbemoeienis met het geloofsleven. Ruim 750 miljoen mensen lopen er risico op religieuze discriminatie. In de kaarten zijn deze landen met een vergrootglassymbool gemarkeerd.
5. **Autoritarisme is de grootste bedreiging voor vrijheid van godsdienst.** Autoritaire regimes passen systematisch juridische en bureaucratische mechanismen toe om het religieuze leven te onderdrukken. In landen als China, Eritrea, Iran en Nicaragua onderdrukt de overheid religie door middel van alomtegenwoordig toezicht, beperkende wetgeving en onderdrukking van afwijkende overtuigingen. Autoritair bewind is in 19 landen een van de belangrijkste aanjagers van vervolging. In 31 andere landen ondersteunt het bestaande patronen van discriminatie.
6. **Jihadistisch geweld escaleert, past zich aan en destabiliseert op ongekende schaal.** In 15 landen is religieus extremisme de belangrijkste aanjager van vervolging. In 10 andere landen draagt het bij tot discriminatie. Van de Sahel tot Pakistan breiden jihadistische groeperingen zich via gedecentraliseerde netwerken uit, die zich richten op christenen en moslims die hun extremistische ideologie niet aanvaarden. Door lokale onvrede en zwak bestuur uit te buiten, breiden terreurgroepen hun controle uit in de Sahel. In Mozambique en DR Congo willen zij een 'kalifaat' vestigen om hun gezag en ideologie te legitimeren.
7. **Religieus nationalisme neemt toe en voedt de uitsluiting en onderdrukking van minderheden.** Nationale identiteit wordt steeds meer gevormd door etnisch-religieus nationalisme. De rechten van minderheden worden hier uitgehold. In India en Myanmar heeft dit tot vervolging geleid, en in Palestina, Israël, Sri Lanka en Nepal tot discriminatie. India is een voorbeeld van 'hybride vervolging', d.w.z. juridische onderdrukking in combinatie met volkswoede. Het narratief van een meerderheidsreligie wordt gebruikt om macht te consolideren en juridische en administratieve systemen te verankeren, met een tweederangsstatus voor religieuze minderheden tot gevolg.
8. **Religieuze vervolging leidt steeds vaker tot gedwongen migratie en ontheemding.** Miljoenen mensen zijn gevlucht voor geweld, discriminatie

en het ontbreken van bescherming door de staat. De oorzaken daarvan zijn geworteld in religieuze intolerantie. In Nigeria hebben Fulani-militanten kerken en dorpen verwoest en geestelijken vermoord waardoor veel mensen moesten vluchten. In de Sahel (Burkina Faso, Niger, Mali) en in Soedan zijn hele geloofsgemeenschappen ontworteld, zijn hun gebedsplaatsen vernietigd en is hun religieuze erfgoed uitgewist. Religieuze vervolging is een belangrijke oorzaak van de wereldwijde vluchtelingencrisis die vaak over het hoofd wordt gezien.

9. De georganiseerde misdaad richt zich systematisch op religieuze leiders en gemeenschappen.

In verzwakte staten en conflictgebieden richten criminele groepen zich op religieuze leiders en instellingen om controle te krijgen. In vier landen - Nigeria, Haïti en Mexico - is georganiseerde misdaad een belangrijke drijfveer voor vervolging of discriminatie. In regio's met zwak bestuur, vooral in Latijns-Amerika en Afrika, worden kerken geplunderd, geestelijken ontvoerd of gedood en religieuze organisaties onder druk gezet om te zwijgen of medeplichtig te worden.

10. Vrijheid van godsdienst is wereldwijd oorlogsslachtoffer geworden van de toename van het aantal conflicten.

Het aantal religieuze gemeenschappen dat lijdt onder de gevolgen van oorlog is exponentieel gegroeid door de toename van conflicten over de hele wereld. Burgeroorlogen, oorlogen tussen landen en regionale conflicten, zoals in Oekraïne, Soedan, Myanmar, Gaza en Nagorno-Karabach hebben geleid tot massale ontheemding, kerksluitingen en gerichte aanvallen op religieuze gemeenschappen.

11. Het aantal antisemitische en anti-islamitische haatmisdrijven is sterk gestegen.

Na de aanval op 7 oktober 2023 van Hamas in Israël en de daaropvolgende oorlog in Gaza, zijn antisemitische en anti-moslimincidenten in heel Europa, Noord-Amerika en Latijns-Amerika toegenomen. In Frankrijk steeg het aantal antisemitische daden met 1000 procent, terwijl het aantal haatmisdrijven tegen moslims met 29 procent toenam. Duitsland registreerde 4.369 overtredingen, gerelateerd aan het conflict, tegenover 61 in 2022. Synagogen en moskeeën zijn aangevallen, personen lastiggevalen en er werd online haat gezaaid. Maatregelen van de overheid waren veelal ontoereikend.

12. Antichristelijke incidenten nemen toe in westerse landen.

In Europa en Noord-Amerika was er een aanzienlijke toename van aanvallen op christelijke plaatsen en gelovigen. Alleen al in 2023 meldde

Frankrijk zo'n 1.000 antichristelijke incidenten en Griekenland meer dan 600 gevallen van kerkvandalisme. In Canada waren tussen 2021 en begin 2024 liefst 24 kerken het doelwit van brandstichting. Ook in Spanje, Italië, de Verenigde Staten en Kroatië werden incidenten waargenomen, waaronder ont-heileringen van gebedshuizen, fysieke aanvallen op geestelijken en verstoringen van diensten. Drijfveren waren onder meer ideologische vijandigheid, militant activisme of antireligieus extremisme.

13. Gewetensbezwaren staan steeds meer onder druk.

In de hele OVSE-regio wordt het recht op gewetensbezwaren steeds meer beperkt. In landen als Armenië, Azerbeidzjan, Oekraïne en Rusland worden mensen die op religieuze of ethische gronden militaire dienst weigeren gevangen gezet. Ook staan in westerse democratieën zoals in België religieuze instellingen onder toenemende druk van de wet om diensten als abortus en hulp bij zelfdoding aan te bieden.

14. AI en digitale hulpmiddelen worden ingezet om religieuze groepen te onderdrukken.

Nieuwe technologieën als kunstmatige intelligentie en geavanceerde surveillancetechnieken worden steeds vaker gebruikt om religieuze uitingen te monitoren, te profileren en te bestraffen. In China, Noord-Korea en Pakistan zetten zowel overheden als andere machtsgroepen digitale hulpmiddelen in om gelovigen te censureren, te intimideren en te criminaliseren - waardoor geloof wordt gezien als een bedreiging voor de veiligheid.

15. Dubbel kwetsbaar: Vrouwen en meisjes uit religieuze minderheden - sommigen nog maar 10 jaar oud - worden stelselmatig misbruikt.

Ernstige schendingen tegen vrouwen en meisjes van religieuze minderheden blijven aanhouden. In Pakistan, Egypte en Mozambique werden slachtoffers - sommigen nog maar tien jaar oud - ontvoerd, gedwongen bekeerd en uitgehuwelijkt. De honderden misstanden per jaar blijven voor de overgrote meerderheid van de gevallen onbestraft.

16. Ondanks de verslechterende vrijheid van godsdienst hebben religieuze gemeenschappen blij gegeven van onverzettelijkheid en veerkracht als vredeswerkers en als verleners van noodhulp en pastorale zorg.

Religieuze gemeenschappen blijven een opmerkelijke veerkracht tonen door actief deel te nemen aan vredesopbouw en door essentiële humanitaire hulp te verlenen. Van Mozambique tot Burkina Faso hebben interreligieuze initiatieven laten zien dat de vrijheid van godsdienst kan dienen als basis voor eenheid en als waarborg voor de menselijke waardigheid. Ondertussen speelt een cruciale rol in dit proces.

HOOFDTHEMA

De evolutie van het jihadisme

Dr. Francesco Marone

De afgelopen jaren is het mondiale jihadisme een nieuwe fase van transnationale evolutie ingegaan. De ineenstorting van het territoriale 'kalifaat' van Islamitische Staat (IS, of Daesh) in Irak en Syrië in 2019 betekende geen definitieve nederlaag van deze complexe dreiging. Grote organisaties, zoals IS en Al Qaida, zijn ondanks het ontbreken van een duidelijk centraal leiderschap, doorggegaan met het nastreven van hun doelstellingen.

Bovendien hebben hun aanhangers in verschillende regio's, zij het in verschillende mate, laten zien dat ze zich kunnen aanpassen door hun agenda's bij te stellen om in te spelen op specifieke onvrede en lokale omstandigheden. Islamitische Staat heeft een zekere mate van regionale autonomie gecombineerd met elementen van centrale coördinatie.¹ In het Westen wordt de jihadistische dreiging voornamelijk gevormd door kleine autonome cellen en individuele actoren.

Jihadistische actoren hebben geprobeerd om nieuwe kansen, zoals het conflict dat in 2023² tussen Hamas en Israël uitbrak, te benutten voor zowel propaganda-doeleinden als strategische doelen.

De transformaties van het jihadisme zijn vooral duidelijk in het Midden-Oosten en Afrika. Jihadistische groeperingen hebben zich er vaak aangepast aan nieuwe omstandigheden, met grote gevolgen voor de burgerbevolking, waaronder christelijke gemeenschappen.

Het Midden-Oosten blijft een cruciaal toneel voor het jihadisme. Na de ineenstorting van zijn zelfbenoemde 'kalifaat' heeft IS vaak gekozen voor tactieken van laagintensieve opstand. De groep heeft clandestiene cellen opgericht, die vooral actief zijn in de landelijke gebieden van centraal Syrië en Noord-Irak.

Bovendien hebben jihadistische groeperingen na de plotselinge val van het regime van president Bashar al-Assad in december 2024 blijkbaar belangstelling getoond voor het destabiliseren van de nieuwe regering in Syrië, ook al is deze een afsplitsing van Al Qaida. Zo heeft een weinig bekende jihadistische groepering, Saraya Ansar al-Sunnah, de verantwoordelijkheid opgeëist voor een verwoestende zelfmoordaanslag op de Mar Elias-kerk in Damascus op zondag 22 juni 2025.³

In het naburige Turkije maakte een gewapende aanval van IS op de katholieke Santa Maria-kerk in Istanbul op zondag 28 januari 2024, waarmee een lange periode eindigde waarin de organisatie geen aanvallen had kunnen uitvoeren. Dergelijke aanslagen op christelijke gelovigen zijn symbolisch voor de aanhoudende vijandigheid jegens religieuze minderheden, zelfs op locaties die doorgaans niet als actieve conflictgebieden worden beschouwd.

De dodelijke aanslag in Istanbul, opgeëist door IS, werd vrijwel zeker uitgevoerd door de Afghaanse tak van IS, de Islamitische Staat Khorasan Provincie (ISKP). Deze 'provincie' heeft haar bereik de afgelopen jaren aanzienlijk uitgebreid tot ver buiten haar oorspronkelijke basis - niet alleen door middel van meertalige propagandacampagnes, maar ook door gewelddadige operaties in verschillende landen, waaronder de terroristische aanslag op een concertzaal in de buurt van Moskou op 22 maart 2024.

Afrika is ondertussen uitgegroeid tot het toneel van de dodelijkste jihadistische activiteiten. In de Sahel is de heersende trend een uitbreiding van de operaties van Jama'at Nusrat al-Islam wal-Muslimin (JNIM), een machtige aan Al Qaida gelieerde groepering, naast een heropleving van de activiteiten van de Islamitische Staat Sahelprovincie (ISSP).⁴

Ook in West-Afrika is de situatie zorgwekkend, waar jihadistische groeperingen zoals de Islamitische Staat West-Afrika (ISWAP) en Boko Haram actief blijven. Met name ISWAP heeft in sommige gebieden van het Tsjaadbekken quasi-statelijke bestuursstructuren opgezet. In Centraal-Afrika hebben de Allied Democratic Forces (ADF), een aan IS gelieerde groepering, ondanks aanzienlijke verliezen een opmerkelijke veerkracht getoond. De aanslag op een katholieke kerk in het noordoosten van de Democratische Republiek Congo tijdens een avondwake in juli van dit jaar, waarbij bijna 40 gelovigen omkwamen, was een van de vele incidenten

die een consistent patroon van antichristelijk geweld aan het licht brachten.

In Oost-Afrika blijft al-Shabaab, gelieerd aan Al Qaida, territoriale controle uitoefenen en grootschalige operaties uitvoeren in het zuiden en midden van Somalië. In de regio Puntland heeft Islamitische Staat Somalië een concurrerende aanwezigheid opgebouwd.

Buiten deze brandhaarden geven ook andere delen van het continent, waaronder het noorden van Mozambique, aanleiding tot ernstige bezorgdheid. In deze regio's proberen IS en Al Qaida misbruik te maken van structurele zwakheden, zoals bestuurlijke vacuüms, sociale spanningen en economische tegenspoed. Ze concurreren echter meestal met elkaar. In gebieden waar hun werkterreinen elkaar overlappen, heeft dit soms geleid tot directe confrontaties, omdat beide entiteiten strijden om rekruten, territoriale controle en invloed.

Er kan worden geconcludeerd dat het jihadisme de afgelopen jaren niet significant is afgenomen, maar zich heeft aangepast. De dreiging blijft op mondiaal niveau bestaan door een veelzijdig netwerk van groeperingen en individueel opererende militanten. Een van de meest verontrustende trends is het aanhoudende, soms zelfs escalerende geweld tegen christelijke gemeenschappen. Dergelijke aanslagen zijn geen op zichzelf staande incidenten, maar manifesteren de diep gewortelde sektarische logica die ten grondslag ligt aan het hedendaagse jihadisme.

Beeldfragment uit een door IS West-Afrika vrijgegeven video.

HOOFDTHEMA

Op de vlucht voor religieuze vervolging en discriminatie

José Luis Bazán, PhD

Wereldwijd hebben meer dan 123 miljoen mensen gedwongen hun huizen moeten verlaten. Zij zijn binnen de grenzen van hun eigen land gestrand (73,5 miljoen ontheemden) of zijn op zoek naar internationale bescherming in een ander land als vluchteling.⁵

Religieuze vervolging en discriminatie zijn hardnekkige krachten die deze massale migratie aansturen.

Meer dan 1,3 miljoen Rohingya - vooral moslims - zijn Myanmar ontvlucht vanwege gericht geweld.⁶ Voordat Syrië in een 13 jaar durende burgeroorlog belandde, vormden christenen zo'n 10 procent van de bevolking. Nu vormen ze nog maar 2 à 3 procent.⁷ Hetzelfde lot is christenen overkomen in andere landen in het Midden-Oosten, zoals Irak. Daar is de christelijke gemeenschap gedecimeerd van 1,5 miljoen vóór de interventie door de internationale coalitie in 2003 tot zo'n 150-250.000 nu,⁸ van wie velen ontheemd waren in de regio Koerdistan of elders.⁹ In de jaren 1970 woonden er ongeveer 700.000 hindoes en sikhs in Afghanistan. Dat aantal daalde echter tot 220.000 in 1992 en tot minder dan 100 in 2021 nadat de Taliban weer aan de macht waren gekomen.¹⁰

In Afrika ten zuiden van de Sahara zijn miljoenen mensen gedwongen ontheemd geraakt na aanvallen van

verschillende jihadistische groeperingen. In Mali, Burkina Faso, Niger en Tsjad zijn meer dan drie miljoen mensen ontheemd geraakt. Meer dan twee miljoen mensen zijn gevlucht, meestal naar buurlanden.¹¹ Terroristische aanvallen door jihadistische groeperingen zijn de belangrijkste oorzaak van deze volksverhuizing.¹² In Burkina Faso wordt vooral de grote meerderheid van de moslims, die de doelen en agressieve methoden van de extremisten niet onderschrijven, evenals de grote christelijke bevolking van de voormalige Franse kolonie, door de gewelddadige islamistische groeperingen getroffen.¹³

In Pakistan hebben religieuze minderheden niet alleen te maken met gericht geweld, maar ook met structurele discriminatie. Dat maakt het leven onhoudbaar en dwingt velen te migreren.¹⁴

De drijfveren van asielzoekers variëren naargelang de regio en de betrokken geloofsgemeenschappen. We onderscheiden echter drie voorname bronnen van religieus gemotiveerde vervolging: jihadisme, autoritaire regimes en etnisch-religieus nationalisme.

Wanneer iemand een gegronde vrees heeft om vervolgd te worden omwille van zijn godsdienst en niet in zijn eigen land kan of wil blijven, of er niet naar wil terugkeren, wordt hij vluchteling volgens het VN-Vluchtelingenverdrag van 1951 en het bijbehorende Protocol van 1967 (artikel 1, A, 2).¹⁵ Wanneer het slachtoffer niet rechtstreeks wordt vervolgd, maar blootstaat aan zware en discriminerende beperkingen of onverdraagzaamheid van de kant van de autoriteiten en de samenleving, kan deze in sommige gevallen ook als vluchteling worden beschouwd.¹⁶ Het Statuut van

Rome van het Internationaal Strafhof beschouwt de gedwongen verplaatsing van de betrokken bevolking door verdrijving of andere dwang als misdaad tegen de menselijkheid (artikel 7, d). Het "bevelen van de verplaatsing van de burgerbevolking om redenen die verband houden met het conflict" wordt geclassificeerd als een oorlogsmisdaad (artikel 8, lid 2, e, viii).¹⁷

Vervolging en discriminatie op basis van geloof door overheden of andere machtsgroepen leidt ertoe dat de slachtoffers uit een religieuze gemeenschap hun thuisland verlaten. Zo wordt hun historische bijdrage aan de identiteit van het land waar ze vaak eeuwenlang aanwezig waren uitgewist. Dit holt de religieuze diversiteit uit en maakt de weg vrij voor religieus sektarisme, waardoor de kloof met andere regio's waar wel religieus pluralisme bestaat nog groter wordt.

Soms worden mensen die asiel zoeken op religieuze gronden het slachtoffer van intolerantie en discriminatie in de gastlanden, hetzij door andere asielzoekers, hetzij door leden van andere etnische en religieuze gemeenschappen. Dit is vooral het geval voor bekeerlingen tot het christendom en christenen uit overwegend islamitische landen. Zij zijn in opvangcentra door moslims lastiggevallen omdat ze het christendom beleden of bijvoorbeeld de ramadan niet in acht namen.¹⁸

Asielaanvragen van christelijke bekeerlingen worden vaak afgewezen omdat de autoriteiten hun aanvragen beoordelen op basis van hun gebrekkige theologische kennis van het christendom in plaats van op de oprechtheid van hun overtuigingen. Dit leidt regelmatig tot een terugkeer naar hun land van herkomst, wat voor hen de doodstraf kan betekenen.¹⁹

© AFD via Gettyimages

Rohingya mannen, vrouwen en kinderen gedwongen Myanmar te ontvluchten en bescherming te zoeken in Bangladesh.

HOOFDTHEMA

Het Cubaanse model en de export naar Venezuela en Nicaragua

Autoritaire regimes over de hele wereld hebben de onderdrukking van religie steeds meer een centrale plaats gegeven in hun strategieën om de macht te consolideren. Door middel van toezicht, beperkende wetgeving en het monddood maken van mensen met afwijkende meningen worden geloofsgemeenschappen onderworpen aan het staatsgezag en beroofd van hun autonomie. Deze dynamiek vormt de belangrijkste drijfveer voor vervolging in 19 landen en ondersteunt patronen van discriminatie in 31 andere landen. Het heeft zich ook verankerd in Latijns-Amerika. Daar vertonen autoritaire maatregelen in Cuba, Venezuela en Nicaragua opvallende parallellen in hun regulering en onderdrukking van het religieuze leven.

De Cubaanse Revolutie van 1959 vestigde het langst durende autoritaire regime in de Amerika's. Het Cubaanse model is gebaseerd op de concentratie van de macht in één partij en de onderdrukking van politiek pluralisme. Dit heeft zich vertaald in decennia van onderdrukking, toezicht en de uitsluiting van de Kerk uit de publieke sfeer, omdat deze werd beschouwd als een bedreiging voor de socialistische staat.

Dit model is allerm minst beperkt gebleven tot Cuba en is, met variaties, ook toegepast in Venezuela en Nicaragua, waar vergelijkbare patronen van repressie, inlijving in overheidsstructuren en aantasting van fundamentele vrijheden zijn waar te nemen. Ook hier zien we een intensivering van de vervolging van leiders en gemeenschappen die een kritische of profetische stem hebben.

Het Cubaanse model: onderwerping van religie aan de partij

In Cuba is vrijheid van godsdienst historisch gezien ondergeschikt gemaakt aan de belangen van de Communistische Partij. De grondwet verklaart het marxisme-leninisme tot staatsideologie en elke geloofsuiting moet binnen dit kader passen. Hoewel er de afgelopen decennia bepaalde gebaren van openheid zijn geweest, blijft de controle streng en staan religieuze gemeenschappen nog steeds onder strikt toezicht.²⁰

Na de revolutie werd het confessionele onderwijs afgeschaft, de deelname van Kerken aan het sociale leven

werd onderdrukt en hun leiders werden gemarginaliseerd of gecontroleerd door het staatsapparaat. De gehanteerde strategie combineert inlijven, toezicht en criminalisering om religieuze gemeenschappen te reduceren tot een ondergeschikte rol binnen de staatsstructuur. Repressie is niet alleen dwingend, maar ook symbolisch: de staat eigent zichzelf de rol toe van tegenwoordiger van het algemeen welzijn en het in diskrediet brengen van alle afwijkende stemmen, inclusief religieuze. Daardoor ontstaat een gesloten ecosysteem waarin pluralisme als een bedreiging wordt gezien.²¹

Export van het Model: controle, bewaking en afschrikking

De internationale toepassing van het Cubaanse model is vooral duidelijk in Venezuela en Nicaragua. Naast ideologische verwantschap is er ook sprake van een doelbewuste overdracht van methodes voor politieke, juridische en religieuze controle.²² De Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) heeft de aanwezigheid van Cubaanse agenten die betrokken zijn bij inlichtingendiensten en repressie in beide landen aan de kaak gesteld, evenals de overname van institutionele praktijken die geïnspireerd zijn door het Cubaanse systeem.²³

De drie regimes hebben structurele elementen gemeen: machtsconcentratie bij politieke familie-elites, inlijving van de rechterlijke macht, censuur van de media en systematische criminalisering van afwijkende meningen.²⁴ In deze context is de vrijheid van godsdienst onderhevig aan een parallel proces van erosie, vooral onder kerkelijke sectoren die kritisch blijven staan tegenover machtsmisbruik.

De drie regimes hebben een aantal methoden gemeen om de autonomie van religieuze gemeenschappen te beperken.²⁵ Ten eerste vereisen ze de verplichte registratie van religieuze organisaties, waardoor de staat toezicht kan houden op hun functioneren en dit kan sturen. Vervolgens houden ze toezicht op kerken, liturgische evenementen, leiders en sociale activiteiten van religieuze groepen, vooral wanneer deze de publieke opinie kunnen beïnvloeden of zich bezighouden met de verdediging van mensenrechten.

Daarnaast nemen de regimes vaak hun toevlucht tot lastercampagnes en mediadruk op kritische religieuze leiders, vaak via staats- of semi-staatskanalen. Tegelijkertijd lijven ze sympathiserende leiders in en bevorderen ze de vorming van een 'regeringsgezinde Kerk' die het verhaal van het regime ondersteunt, terwijl onafhankelijke leiders te maken krijgen met criminalisering, juridische intimidatie of zelfs uitzetting. Propaganda wordt gebruikt om geloofsgemeenschappen af te schilderen als bedreigingen voor de nationale orde en het algemeen welzijn. Tot slot wordt de bewegingsvrijheid van religieus personeel beperkt door buitenlandse geestelijken geen visum te verlenen, missionarissen de toegang tot het land te verbieden en priesters of voorgangers uit te wijzen.²⁶

Muurschildering in Havana met drie revolutionaire figuren in profiel: Julio Antonio Mella, Camilo Cienfuegos en Che Guevara

Venezuela: heimelijke onderdrukking ondanks grondwettelijke vrijheid

Sinds de opkomst van Hugo Chávez in 1999, en met een grotere intensiteit onder Nicolás Maduro, is Venezuela verschoven in de richting van een autoritair regime met sterke banden met Cuba. De grondwettelijke erkenning van de vrijheid van godsdienst en de veelvuldige belijdenis van het christelijk geloof door president Chávez zelf, gaat gepaard met systematische pesterijen, toezicht, juridische belemmeringen, beperkingen op openbare evenementen en lastercampagnes via de staatsmedia.

De staat heeft de oprichting van een 'pro-regeringskerk' bevorderd, die in lijn is met zijn ideologische retoriek. Pastorale activiteiten van kerkelijke sectoren die gemarginaliseerde gemeenschappen begeleiden of zich uitspreken tegen onderdrukking zijn aan banden gelegd. Deze instrumentalisering van religie probeert de profetische functie van kerken te deactiveren en neutraliseert hen als autonome sociale actoren. De aanwezigheid van Cubaanse adviseurs in Venezolaanse veiligheidsdiensten heeft bijgedragen aan het kopiëren van de mechanismen van ideologisch-religieuze controle die in Havana zijn waargenomen.²⁷

Nicaragua: openlijke vervolging en criminalisering van de Kerk²⁸

Nicaragua vertegenwoordigt een intensivering van deze dynamiek. Sinds president Daniel Ortega in 2007 weer aan de macht kwam, heeft hij een éénpartijstelsel ingesteld dat zich openlijk vijandig opstelt tegenover de katholieke Kerk en andere kritische kerkgenootschappen. De regering heeft geestelijken uitgewezen, kerkelijke eigendommen in beslag genomen, processies en openbare liturgische handelingen verboden en geestelijken

die zich tegen de repressie van de staat hebben uitgesproken gevangen gezet. Staatspropaganda schildert de Kerk af als vijand van de staat en soevereiniteit, waardoor geloofsgemeenschappen uit de publieke sfeer worden verdrongen en hun pastorale reikwijdte wordt gereduceerd tot louter ceremonieel, zo niet clandestien.

De religieuze repressie in Nicaragua is niet alleen ideologisch maar ook structureel: controle op de registratie van religieuze organisaties, censuur, politiebewaking, de uitzetting van buitenlandse geestelijken en het gebruik van antiterrorismewetten tegen kerkleiders vormen een doelbewust systeem van criminalisering van het actieve geloof, zoals dat ook in Cuba wordt ingezet.

Migratie: invloed op kerken

De export van het Cubaanse model heeft tot ongekennde migratiecrises geleid. Tussen 2022 en 2023 kreeg Cuba te maken met een emigratie van 1,8 miljoen mensen (18% van de bevolking), waardoor de bevolking daalde tot 8,6 miljoen.²⁹ Nicaragua registreerde een exodus van meer dan 719.000 mensen tussen 2018 en 2023 (22% van de totale bevolking).³⁰ Venezuela kampt met de grootste migratiecrisis in Latijns-Amerika, met meer dan 7,7 miljoen emigranten sinds 2014, zo'n 25% van de bevolking.³¹

Gemeenschappelijke oorzaken voor de massale migratie uit deze drie landen zijn onder meer diepe economische crises, politieke onderdrukking en ernstige beperkingen van fundamentele vrijheden, waaronder de vrijheid van godsdienst. Emigratie verslechtert deze verder, door geloofsgemeenschappen te ontdoen van hun meest actieve en kritische leden, religieuze structuren te verzwakken en een omgeving te creëren die in steeds grotere mate wordt gecontroleerd door autoritaire regimes.

ACHTERGROND

Onderwijs voor vrijheid: tolerantie onderwijzen, minderheden mondiger maken

Marielle Boutros

Onderwijs is een beslissende factor in de vorming van de waarden, percepties en sociale capaciteiten van toekomstige volwassen burgers. In hun vormingsjaren ervaren kinderen de school als een microkosmos van de samenleving en komen ze in aanraking met samenwerking en concurrentie, insluiting en uitsluiting, eerlijkheid en onrechtvaardigheid. Ze verwerven academische kennis, maar ontwikkelen ook het vermogen om met diversiteit om te gaan en verschillen te overbruggen, en worden zich bewust van de verantwoordelijkheden die het gemeenschapsleven vraagt.

Deze vroege ervaringen beïnvloeden hun wereldbeeld, hun toekomstige deelname aan het maatschappelijke leven en hun benadering van mensen met andere overtuigingen. Onderwijs is daarom niet alleen een academische onderneming. Het kan een primaire motor zijn voor sociale cohesie en menselijke waardigheid. Het kan ook een van de meest effectieve instrumenten zijn voor het bevorderen van vrijheid van godsdienst en het waarborgen van de erkenning van ieders gelijke waardigheid, geweten en waarde. Dit besef is niet aangeboren; het moet worden onderwezen en voorgeleefd.

In een wereld die gepolariseerd wordt door angst, kan onderwijs een plek zijn waar een cultuur van vrede en wederzijds respect wortel begint te schieten. En het klaslokaal, wanneer het gevormd wordt door waarden van openheid, verantwoordelijkheid en zorg, wordt niet alleen een plek om te leren, maar ook om je karakter te vormen.

Onderwijs en bescherming van vrijheid van godsdienst

Vrijheid van godsdienst bloeit op als mensen leren respectvol om te gaan met andersdenkenden. Scholen die kritisch denken en empathie cultiveren, bereiden leerlingen voor op het afwijzen van intolerantie en het weerstaan van extremistische verhalen. Dit is vooral relevant voor de bescherming van minderheden, die vaak te maken hebben met discriminatie en marginalisatie.

Als minderheden toegang hebben tot onderwijs van hoge kwaliteit - vooral in inclusieve, pluralistische omgevingen - zijn ze beter uitgerust om hun rechten te verdedigen, bij te dragen aan de sociaal-economische ontwikkeling van hun gemeenschappen en om hun culturele en religieuze identiteit te bewaren. Onderwijs dient een tweeledig doel: het waarborgen van fundamentele vrijheden en het mogelijk maken van rechtvaardige ontwikkeling.

In fragiele staten en door conflicten getroffen samenlevingen kunnen scholen ook de drijfveren van religieuze discriminatie temperen, door gedeelde ervaringen tussen kinderen met verschillende achtergronden te stimuleren. Vroege blootstelling aan diversiteit helpt bij het ontcrachten van stereotypen voordat ze te sterk worden, waardoor generaties ontstaan die meer bereid zijn om over religieuze grenzen heen samen te werken.

Libanon: een illustratief voorbeeld

Libanon, een van de meest religieus diverse landen in het Midden-Oosten, biedt een leerzaam voorbeeld. Met 18 officieel erkende geloofsgemeenschappen heeft het land altijd een model van coëxistentie gehandhaafd dat zeldzaam is in de regio. De kern van deze co-existentie wordt gevormd door de katholieke scholen in het land, die al tientallen jaren functioneren

als veilige ruimten voor gemeenschappelijk leren, culturele uitwisseling en interreligieuze vriendschap.

Op deze scholen delen christelijke leerlingen en islamitische leerlingen niet alleen hetzelfde academische curriculum. Ze bouwen ook dagelijkse ervaringen op van wederzijds respect en vriendschap. Ze groeien samen op en ontdekken elkaars tradities, waarden en geloof - niet uit tekstboeken, maar door echte menselijke relaties. Deze dagelijkse interactie bevordert wederzijds respect en daagt vooroordelen uit.

Door de huidige crisis in Libanon lopen deze scholen het risico gesloten te worden. Daardoor komt de geestelijke vorming van een generatie in gevaar, wordt het gemeenschapsleven uitgehold en wordt de demografische achteruitgang van de christelijke gemeenschap versneld. Hun afwezigheid zou een vacuüm kunnen creëren dat kan worden opgevuld door instellingen zonder morele fundamenten of door radicale actoren. Daardoor zouden decennia van interreligieus samenleven worden ondermijnd en kunnen wantrouwen, polarisatie en extremisme worden aangewakkerd.

Een wereldwijde uitdaging

Er is een wereldwijde noodzaak om gemengd onderwijs te beschermen en uit te breiden. Van Zuid-Azië tot Afrika ten zuiden van de Sahara en van het Midden-Oosten tot Latijns-Amerika worden minderheden vaak geconfronteerd met structurele belemmeringen in het onderwijs. Deze variëren van een gebrek aan scholen in streken waar de minderheden wonen, van lesprogramma's die hun geschiedenis uitsluiten of verkeerd weergeven, tot sociale druk die het volgen van onderwijs ontmoedigt - vooral voor meisjes. In sommige contexten beperken juridische beperkingen expliciet religieus onderwijs of de openbare uiting van het geloof van minderheden. Dit ondermijnt het recht van kinderen om te leren over hun tradities.

Gemengd en op rechten gebaseerd onderwijs bereidt leerlingen voor om niet alleen voor hun eigen rechten op te komen, maar ook voor de rechten van anderen - een kritieke bescherming tegen de escalatie van vooroordelen naar vervolging.

© ACN

© Ismael Martínez Sánchez / ACN

Onderwijs en sociaal-economische empowerment van minderheden

Voor minderheden is toegang tot kwaliteitsonderwijs daarnaast een manier om sociaal-economische vooruitgang te boeken, armoede te verminderen en de vertegenwoordiging in beroepen, bestuur en het openbare leven te vergroten. Onderwijs maakt economische onafhankelijkheid mogelijk. Daardoor zijn minderheden beter in staat voor hun rechten op te komen, zonder angst voor vergelding of afhankelijkheid van dominante groepen.

Investeren in hoop

Het ondersteunen van scholen die zich expliciet inzetten voor gemengd onderwijs, morele vorming en interreligieuze betrokkenheid is een strategische investering in sociale stabiliteit. Voor minderheden is de toegang tot dergelijke scholen zowel een schild tegen discriminatie als een poort naar sociaal-economische zelfredzaamheid.

Het behouden en uitbreiden van dergelijke onderwijsruimten is niet alleen een academische of ontwikkelingskwestie. Het is een morele verplichting en een strategische noodzaak om pluralistische, veerkrachtige en rechtvaardige samenlevingen op te bouwen. Dit is de hoop waarin geïnvesteerd moet worden.

Leerlingen op de middelbare school St. Michael's in Karachi, Pakistan.

In de bovenste afbeelding, kinderen in een groepssessie op de basisschool van de Antonine Zusters in Dekwaneh, Beiroet

ACHTERGROND

WERELDWIJDE ANALYSE 2025

Marta Petrosillo

Vrijheid van godsdienst is een mensenrecht, vastgelegd in artikel 18 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Als vrijheid van godsdienst aan één persoon wordt ontzegd, wordt het potentieel aan allen ontzegd. Dit principe ligt aan de basis van onze gedeelde menselijkheid. Toch is het, zoals dit rapport laat zien, vaker een luxe dan een garantie.

De periode 2023-2024 werd gekenmerkt door toenemende wereldwijde onrust, geopolitieke conflicten, autoritaire bezuinigingen, toenemende ongelijkheid en de langzame erosie van democratische normen. Het uitbreken van de oorlog tussen Hamas en Israël in oktober 2023 ontketende een nieuwe golf van geweld in het Midden-Oosten, met aanzienlijke gevolgen voor de internationale diplomatie en de regionale machtsdynamiek. Tegelijkertijd vertoonde de oorlog in Oekraïne geen tekenen van een oplossing. Daardoor kwamen de betrekkingen tussen Oost en West verder onder druk te staan en is de wereldwijde energie- en voedselcrises verergerd. In Afrika versterkte een opeenvolging van militaire staatsgrepen - in combinatie met de terugtrekking van internationale vredestroepen uit landen als Mali en de Centraal-Afrikaanse Republiek - de verdere uitbreiding van jihadistisch geweld, zowel in de Sahel als daarbuiten. Ondertussen onderstreepten de oplopende spanningen in de Indo-Pacific, vooral rond Taiwan en de Zuid-Chinese Zee, de toenemende strategische rivaliteit tussen de Verenigde Staten en China.

Vrijheid van godsdienst ontsnapt niet aan deze omwentelingen. Overal op het continent, van dichtbevolkte steden tot vergeten plattelandscapen, worden individuen en gemeenschappen nog steeds bedreigd omdat ze bepaalde geloofsovertuigingen praktiseren, belijden of zich er zelfs maar mee identificeren.

In deze editie 2025 van het *Rapport vrijheid van godsdienst wereldwijd* onderzoeken we de complexe, met elkaar verweven verhalen die de huidige bedreigingen voor de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst definiëren. Het rapport deelt landen in vier categorieën in op basis van de ernst van de schendingen van de vrijheid van godsdienst. Vervolging verwijst naar ernstige en herhaalde daden van geweld of intimidatie, die vaak straffeloos worden uitgevoerd. Discriminatie heeft betrekking op juridische of sociale beperkingen die oneerlijk gericht zijn op specifieke religieuze groepen. Onder observatie vallen landen met vroegtijdige waarschuwingssignalen van ernstige schendingen, die nauwlettend in de gaten moeten worden gehouden. Alle overige landen

De classificatie van deze editie benadrukt de ernst van de situatie:

- ◀ In **24 landen** is sprake van **vervolging** en lijden mensen onder onderdrukking of gewelddadige repressie.
- ◀ In **38 landen** lijden mensen onder **discriminatie**, met juridische en sociale druk op de uitoefening van het geloof.
- ◀ **24 landen** staan onder **observatie** en tonen signalen van opkomende bedreigingen.

voldoen aan de regels, vertonen geen significante schendingen en respecteren over het algemeen de internationale normen voor vrijheid van godsdienst en overtuiging.

Volgens het rapport van 2025 hebben 62 landen te maken met religieuze vervolging of discriminatie. Samen wonen er ongeveer 5,4 miljard mensen, wat neerkomt op 64,7% van de wereldbevolking. Dit betekent dat bijna twee op de drie mensen wereldwijd in landen leven waar de vrijheid van godsdienst ernstig wordt beperkt.

Vervolging

Volgens het rapport hebben 24 landen te maken met religieuze vervolging, waaronder dichtbevolkte landen als India en China en door conflicten geteisterde of autoritaire staten als Afghanistan, Nigeria, Noord-Korea en Eritrea. Samen zijn deze landen de thuisbasis van ongeveer 4,1 miljard mensen - meer dan de helft van de wereldbevolking - die leven onder ernstige schendingen van de vrijheid van godsdienst.

De aard van de vervolging verschilt per context. In acht landen - Afghanistan, Bangladesh, Libië, Maldiven, Nigeria, Pakistan, Soedan en Jemen - is de vervolging het gevolg van een combinatie van autoritair bestuur en religieus extremisme. In zeven andere landen - China, Eritrea, Iran, Nicaragua, Noord-Korea, Saoedi-Arabië en Turkmenistan - is vervolging vooral het gevolg van autoritair staatsbestuur. Nog eens zeven landen - Burkina Faso, Kameroen, Mali, Niger, Somalië, Mozambique en de Democratische Republiek Congo - worden voornamelijk getroffen door religieus extremisme. In India en Myanmar ten slotte ligt een combinatie van

autoritarisme en etnisch-religieus nationalisme ten grondslag aan de heersende vormen van vervolging.

Discriminatie

In het rapport van 2025 worden 38 landen genoemd waar sprake is van religieuze discriminatie. Hiertoe behoren landen als Egypte, Ethiopië, Mexico, Turkije en Vietnam, waar religieuze minderheden te maken hebben met juridische, politieke of sociale beperkingen die hun vrijheid van geloof en eredienst beperken. Samen zijn deze landen goed voor ongeveer 1,3 miljard mensen - ongeveer 17,3 procent van de wereldbevolking. Hoewel ze niet rechtstreeks worden vervolgd, worden veel mensen systematisch gediscrimineerd, zoals beperkte toegang tot gebedshuizen, beperkingen op religieuze uitingen of ongelijke juridische behandeling.

De onderliggende oorzaken van discriminatie variëren. In 28 landen overheerst één enkele dominante factor. Autoritarisme komt het vaakst voor en treft 24 landen, waaronder Algerije, Maleisië, Venezuela en Turkije, waar religieus pluralisme wordt beperkt door staatscontrole. In Tsjaad wordt discriminatie gedreven door religieus extremisme, terwijl het in Haïti en Mexico in verband wordt gebracht met georganiseerde misdaad. Etno-religieus nationalisme is de voornaamste drijfveer in Nepal.

In 10 andere landen is discriminatie het gevolg van een combinatie van factoren. In Egypte, Jordanië, Irak, Koeweit, Oman, Syrië en Thailand is er sprake van een mix van autoritair bestuur en religieus extremisme. In Israël en Palestina kruisen etnisch-religieus nationalisme en extremisme elkaar om de vrijheid van godsdienst te ondermijnen. In Sri Lanka is discriminatie het gevolg van zowel autoritair bestuur als etnisch-religieus nationalisme.

Onder observatie

Vierentwintig landen zijn geclassificeerd als 'onder observatie' vanwege opkomende bedreigingen voor de vrijheid van godsdienst. Deze landen zijn Chili, Indonesië, Kenia en Wit-Rusland en vertegenwoordigen meer dan 750 miljoen mensen - ruwweg 9,3 procent van de wereldbevolking. Hoewel deze landen op dit moment geen significante vervolging of discriminatie ervaren, laten ze wel vroegtijdige waarschuwingssignalen zien, zoals groeiend autoritarisme, verzwakking van juridische waarborgen of toenemende religieuze intolerantie. Hun opname benadrukt de noodzaak van nauwlettend toezicht en preventieve maatregelen.

Naast Rusland en Oekraïne is nu ook Mexico, nog onder observatie in 2023, nu verschoven naar de categorie

Discriminatie. Het onderstreept de verslechterende trend in Latijns-Amerika met betrekking tot schendingen van de vrijheid van godsdienst.

Autoritaire controle en juridische repressie

Een opvallend patroon tekent zich af in Latijns-Amerika. Veel van de landen die momenteel geclassificeerd zijn onder Discriminatie of Vervolging - waaronder Cuba, Haïti, Mexico, Nicaragua en Venezuela - evenals Bolivia, Chili, Colombia en Honduras, die allemaal onder Observatie zijn geplaatst, delen er politieke of ideologische banden met het Forum van São Paulo. Deze transnationale coalitie van linkse partijen en bewegingen wordt vaak geassocieerd met autoritaire tendensen, beperking van burgerlijke vrijheden en ideologische controle over openbare instellingen. In dergelijke contexten wordt vrijheid van godsdienst vaak ondermijnd door de politisering van religie, druk op kerken die kritisch staan tegenover overheidsmaatregelen en beperkingen op religieuze organisaties die zich bezighouden met onderwijs, humanitair werk of sociale belangenbehartiging. De correlatie suggereert dat de erosie van democratische waarborgen en de opkomst van ideologische onbuigzaamheid factoren kunnen zijn die bijdragen aan de verslechtering van de vrijheid van godsdienst in de hele regio (zie *Het Cubaanse model en de export ervan naar Venezuela en Nicaragua*).

Ook in andere regio's blijven regeringen wetgeving en bureaucratie inzetten om religieuze uitingen te controleren of te onderdrukken. In Azië onderwerpen China's intensievere siniseringscampagnes Oeigoerse moslims en christelijke congregaties aan ideologische conformiteit. Nieuwe voorschriften uit 2024 verplichten alle religieuze ontmoetingsplaatsen om zich expliciet aan te passen aan socialistische waarden, terwijl Tibetaanse gemeenschappen en moslims te lijden hebben onder de naamswijziging van dorpen, opsluitingen en de vernietiging van gebedsruimtes. Bijzonder zorgwekkend zijn wetten die religieus onderwijs voor minderjarigen verbieden en hun deelname aan religieuze diensten beperken (zie casestudy over *China: Juridische beperkingen op religieus onderwijs voor minderjarigen*). Noord-Korea handhaaft een absoluut verbod op religieuze uitingen. In Vietnam en Laos worden christelijke minderheden, vooral onder inheemse groepen, gedwongen hun geloof af te zweren, worden kerken vernield en worden zelfs predikanten vermoord – zonder enige wettelijke bescherming. In Iran en Turkmenistan staan religieuze groepen onder voortdurend staatstoezicht, terwijl niet-geregistreerde gemeenschappen voortdurend het risico lopen op intimidatie, gedwongen sluiting of arrestatie van hun leden.

Nieuwe gezichten van het jihadisme

Religieus extremisme blijft een van de belangrijkste oorzaken van vervolging wereldwijd. De afgelopen jaren hebben jihadistische bewegingen hun reikwijdte

Allegorisch beeld van Vrouwe Justitia met weegschaal en zwaard dat eerlijkheid en recht voorstelt

vergroot en hun strategieën verbreed. Daarbij hebben ze zich steeds meer aangepast aan de lokale context en klachten.

Terwijl Afrika en het Midden-Oosten nog steeds de belangrijkste epicentra van jihadistische activiteit zijn, zijn er ook belangrijke ontwikkelingen waargenomen in Azië, met name nadat de Taliban opnieuw aan de macht is gekomen in Afghanistan. Jihadistische groeperingen passen zich meer aan de lokale context aan en combineren regionale autonomie met een wisselende mate van centrale coördinatie, zoals blijkt uit de ontwikkeling van de activiteiten van Islamitische Staat (zie hoofdstuk *De evolutie van het jihadisme*). Groepen hebben ook gebruik gemaakt van crisissen om te mobiliseren, met name het conflict tussen Hamas en Israël in 2023. Begin 2025 waarschuwde het *Institute for the Study of War* voor de heropleving van IS in Syrië, waar de verschuiving van prioriteiten in de strijd tegen terrorisme en veiligheidsvacuums de heropkomst van IS in het tijdperk na Assad mogelijk maken. In Westerse landen wordt de dreiging nu gevormd door gedecentraliseerde netwerken en autonome individuen.

Vrijheid van godsdienst als oorlogsslachtoffer

In veel regio's waar gewapende conflicten woeden - zoals de Sahel, Syrië, Myanmar of Oekraïne - zijn geloofsgemeenschappen vaak het slachtoffer van gericht geweld. Terroristische groeperingen, waaronder Boko Haram, Islamitische Staat en Al-Shabaab, blijven religie gebruiken als voorwendsel voor geweld, vooral tegen christenen en moslims die de extremistische ideologie afwijzen. In deze gebieden kan vrijheid van godsdienst niet los worden gezien van bredere mensenrechtenschendingen, ontheemding en de ineenstorting van de staat.

Conflictgebieden laten zien hoe kwetsbaar vrijheid van godsdienst is. In de Sahel hebben jihadistische groepen - gelieerd aan ISIS en Al Qaeda - de aanvallen op alle geloofsgroepen opgevoerd. In Burkina Faso, Mali, Niger en Nigeria ontwortelen gewelddadige aanvallen hele gemeenschappen, met massale ontheemding tot gevolg. Daardoor zijn gemeenschappelijke erediensten opgeheven (zie hoofdstuk *Vluchten voor religieus gemotiveerde vervolging en discriminatie* en de casestudie *Rollo, Burkina Faso - Gedwongen ontheemding van een christelijke gemeenschap*). In Nigeria is het religieus gemotiveerd geweld sterk toegenomen, vooral in het noorden en de Middle Belt. Gewapende groepen zoals Boko Haram, ISWAP en geradicaliseerde Fulani-herders hebben kerken, dorpen en religieuze leiders als doelwit gekozen, wat heeft geleid tot grootschalige ontheemding, landonteigeningen en aanvallen op christelijke gemeenschappen (zie de achtergrondinformatie over *Wie zijn de Fulani?*). In de Hoorn van Afrika ontketent de oorlog in Soedan een van de grootste vluchtelingencrisis in de geschiedenis; gebedshuizen worden opnieuw gebruikt voor gevechten, geestelij-

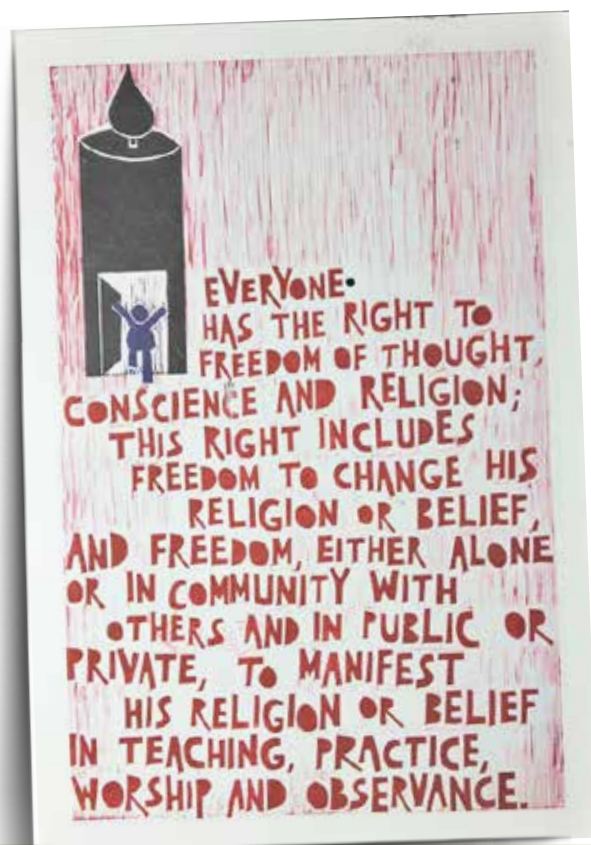
ken worden vastgehouden en er wordt melding gemaakt van gedwongen bekeringen. In Somalië wordt de doodstraf opgelegd voor geloofsafval en in Ethiopië worden religieuze plaatsen verwoest tijdens etnische conflicten en moesten religieuze leiders onderduiken.

Ondertussen heeft het conflict tussen Israël en Hamas de religieuze infrastructuur van Gaza verwoest en de scheuren binnen de Israëlische samenleving verdiept. Beide partijen worden beschuldigd van oorlogsmisdaden, terwijl het religieuze toerisme - van vitaal belang voor de lokale christelijke gemeenschappen - is ingestort. De spanningen tussen joodse en islamitische gemeenschappen worden verergerd door opruiende nationalistische retoriek en religieuze symboliek.

De oorlog in Oekraïne heeft de schendingen van de vrijheid van godsdienst aan beide kanten verergerd: Rusland heeft pro-Oekraïense groepen onderdrukt, Oekraïne heeft Moskou-gelieerde kerken aangepakt en beide hebben gewetensbezwaarden gestraft. In Azerbeidzjan leidde de overname van Nagorno-Karabach in 2023 tot de etnische zuivering van 120.000 Armeense christenen, gevolgd door de wijdverbreide vernietiging van christelijk erfgoed.

Georganiseerde misdaad: geloof onder vuur

In omgevingen waar geen effectieve staatscontrole is, reguleren criminele groepen vaak het religieuze leven. In verschillende onstabiele regio's van Latijns-Amerika worden kerken geplunderd, religieuze leiders ontvoerd en erediensten gepland of bemiddeld door drugskartels. In de mislukte staat Haïti zijn pries-

ters en religieuze zusters het voornaamste doelwit van ontvoeringen om losgeld, terwijl kerken vluchthavens zijn geworden om te overleven in wetteloze gebieden. In Mexico worden steeds meer priesters vermoord (zie de casestudy over *Tussen kogels en zegeningen*). In Ecuador en Guatemala zijn religieuze en gewelddadige praktijken verder verstrengeld door sektes die verbonden zijn met criminele bendes.

Ook in delen van Afrika ten zuiden van de Sahara - waaronder Burkina Faso, Nigeria en de Democratische Republiek Congo - zijn religieuze leiders en geloofsgemeenschappen het slachtoffer geworden van dodelijk geweld en worden ze nog steeds ernstig bedreigd door de georganiseerde misdaad en paramilitaire groepen.

Eén natie, één geloof?

Religie als kenmerk van nationale identiteit

In verschillende landen wordt religie tegenwoordig steeds vaker gebruikt om de nationale identiteit te definiëren, wat de uitsluiting en marginalisatie van minderheidsgroepen aanwakkert. India is een voorbeeld van 'hybride vervolging', waarbij juridische onderdrukking door de staat wordt gecombineerd met sociaal geweld. Het hindoenationalistische beleid onder de Bharatiya Janata Party (BJP) heeft de grondwettelijke bescherming gestaag uitgehold. Alleen al in 2024 werden christenen 834 keer aangevallen, waren ngo's het doelwit van de wet op de buitenlandse bijdragen en steeg het aantal arrestaties op grond van anti-bekeringswetten sterk, waardoor de vrijheid van godsdienst verder werd beperkt (zie de casestudy over *Anti-bekeringswetten in India*).

Het opkomende anti-bekeringsverhaal in Nepal heeft ook geleid tot intimidatie van predikanten en arrestaties wegens evangelisatie. In Myanmar zijn politieke onderdrukking, etnische identiteit en religieuze overtuiging nauw met elkaar verweven. Het Bamar-boeddhistische kader van de staat positioneert zichzelf als verdediger van de nationale eenheid, terwijl etnische en religieuze minderheden systematisch worden onderdrukt en vaak worden beschuldigd van separatisme. Deze dynamiek creëert een cyclus van wantrouwen, marginalisatie en geweld die de Birmese samenleving blijft verscheuren. (Zie achtergrond: *De Myanmar Driehoek: Politieke, etnische en religieuze groepen*).

In verschillende landen met een moslimmeerderheid blijft de vrijheid van godsdienst sterk beperkt door de interpretatie en handhaving van de islamitische wet. Waar de sharia wordt toegepast op een manier die religieuze minderheden marginaliseert, worden de grondrechten ernstig ingeperkt. In Iran zijn christenen gearresteerd voor het bijwonen van bijeenkomsten van huiskerken.

In Pakistan hebben beschuldigingen van godslastering - vaak gericht tegen niet-moslims - geleid tot geweld

van de menigte en gerechtelijke vervolging. In Afghanistan staat op geloofsafval nog steeds de doodstraf (zie achtergrond: *Wet, macht en praktijk in de moslimwereld: De vele gezichten van de sharia*).

Twee keer kwetsbaar: vrouwen van religieuze minderheden

Er vinden nog steeds ernstige schendingen plaats tegen vrouwen uit religieuze minderheden, die extra kwetsbaar zijn vanwege hun geslacht en geloof. In Pakistan blijven gevallen van ontvoering, gedwongen bekering en gedwongen huwelijken van hindoeïstische en christelijke meisjes alarmerend wijdverspreid. In januari 2023 drongen VN-experts er bij de Pakistaanse regering op aan om actie te ondernemen, waarbij ze wezen op de ernstige gevolgen van deze praktijken voor de vrijheid van godsdienst en de rechten van kinderen. Toch blijven dergelijke misstanden voortduren. In 2025 werden de 12-jarige Ariha Gulzar en de 10-jarige Laiba Suhail ontvoerd, bekeerd en uitgehuwelijkt, met vervalste documenten en voortdurende bedreigingen aan het adres van hun families. Alleen aanhoudende juridische druk leidde uiteindelijk tot arrestaties.

In Egypte is het aantal verdwijningen van minderjarige christelijke meisjes sterk toegenomen. Families maken melding van ontvoeringen, bekeringen en huwelijken op basis van het gewoonterecht. In 2024 werden meer dan 30 van dergelijke gevallen gedocumenteerd, wat wijst op een zeer verontrustende en escalerende trend.

Botsende vrijheden: religie in het tijdperk van ideologische conformiteit

In sommige democratische landen hebben juridische uitspraken en overheidsbeleid de vrijheid van godsdienst steeds meer op gespannen voet geplaatst met andere grondrechten of andere opgeëiste rechten. Deze dynamiek is vooral duidelijk in de Westerse en Latijns-Amerikaanse contexten, waar seculiere ideologieën vaak botsen met traditionele religieuze normen. Het rapport 2024 van de Inter-Amerikaanse Commissie voor de Rechten van de Mens (IACHR) kreeg kritiek omdat het vrijheid van godsdienst afschilderde als mogelijk conflicterend met antidiscriminatierechten.

Zelfs in samenlevingen met sterke grondwettelijke garanties, zoals die in de OVSE-regio, is gewetensbezwaren onder toenemende druk komen te staan, vooral met betrekking tot militaire dienst en abortus (zie de casestudy over *Het afnemende recht op gewetensbezwaren*). Juridische kaders en heersende culturele verwachtingen geven steeds meer voorrang aan concurrerende echte of opgeëiste rechten boven vrijheid van godsdienst.

Vijandigheid tegenover religie is in verschillende

regio's toegenomen: in Canada zijn katholieke kerken het doelwit geweest van brandstichtingen, in Spanje, Griekenland en Kroatië zijn religieuze symbolen en processies het doelwit geweest van ideologische aanvallen. In België zijn religieuze leiders gestraft omdat ze weigerden vrouwen tot diaken te wijden. Na het conflict in Gaza nam de haat tegen Joden en moslims in Europa toe en gingen aanvallen op christenen door.

In westelijke OVSE-staten wordt vijandigheid tegen christenen vaak ondergerapporteerd omdat documentatie ontbreekt. Deze lacune verzwakt de beleidsreacties, normaliseert vijandigheid, bevordert ongelijke behandeling en vergroot de kwetsbaarheid van christelijke gemeenschappen (zie achtergrondstudie over *Beleefde vervolging: de zonde van het verzuim*).

Toch blijven er opmerkelijke uitzonderingen bestaan. Rechtbanken in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten hebben religieuze rechten bevestigd in belangrijke zaken met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en arbeidsbescherming, wat aan toont dat democratische stelsels nog steeds zinvolle waarborgen kunnen bieden voor de vrijheid van godsdienst als de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht wordt gehandhaafd.

Voorbij het beeldscherm: digitale vervolging en de toekomst van vrijheid van godsdienst

De digitale wereld heeft krachtige repressiemiddelen geïntroduceerd. In veel landen wordt religieuze inhoud online gecensureerd en kunnen mensen gearresteerd worden voor berichten op sociale media. Autoritaire regimes gebruiken bewakingstechnologieën om religieuze uitingen te controleren. Daarbij worden minderheden vaak als extremisten bestempeld. In China en Rusland worden afwijkende meningen online gefilterd en bestraft en worden religieuze platforms geblokkeerd. Extremistische groeperingen maken ook gebruik van digitale middelen om aan te zetten tot geweld en om propaganda te verspreiden. Sociale media worden als wapen gebruikt om minderheden het zwijgen op te leggen, haat te zaaien en polarisatie aan te wakkeren. In Pakistan worden beschuldigingen van godslastering, die vaak ongegrond zijn, steeds vaker verspreid via online posts. Georganiseerde netwerken volgen digitale activiteiten en roepen op tot overheidsingrijpen of tot groepsgeweld. In een rapport uit 2023 van het ministerie van Religieuze Zaken, dat gebruik maakte van gegevens van de Pakistaanse federale recherche, werden meer dan 400.000 klachten geregistreerd.

Het potentieel voor kunstmatige intelligentie om te worden gebruikt voor de manipulatie en onderdrukking van gelovigen is zowel enorm als zeer verontwastend. In Noord-Korea wordt gemeld dat de autoriteiten een surveillancesysteem toepassen dat elke

vijf minuten een schermafdruck maakt van elke telefoon en de beelden opslaat voor staatsmonitoring. De immense mogelijkheden van AI moeten worden beheerst door zinvol menselijk toezicht en ethische waarborgen, zodat de toepassing ervan de menselijke waardigheid respecteert en bijdraagt aan de bescherming van de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst in al haar dimensies (zie Achtergrond: *Een verandering van tijdperk: Vrijheid van godsdienst in het tijdperk van kunstmatige intelligentie*).

Zaden van hoop: opkomen voor vrijheid van godsdienst

Ondanks de escalerende dreigingen blijven geloofsgemeenschappen een cruciale rol spelen in het bevorderen van vrede, dialoog en menselijke waardigheid. Op geloof gebaseerde organisaties leiden vaak humanitaire acties, verdedigen mensenrechten en ondersteunen ontheemde bevolkingsgroepen.

In door conflicten getroffen regio's - van het Midden-Oosten, Afrika, Azië tot Latijns-Amerika - bieden religieuze leiders zowel morele begeleiding als concrete hulp. In Cabo Delgado in Mozambique is de Kerk een steunpilaar geworden en een interreligieuze dialoog aangegaan te midden van jihadistisch geweld (zie de casestudy *De actieve rol van de kerk in Cabo Delgado*). In landen als Burkina Faso bevorderen lokale initiatieven de interreligieuze dialoog, ondanks extremistische dreigingen (zie de casestudy *Burkina Faso: De vredeswedstrijd*). Ook onderwijs speelt een doorslaggevende rol in deze inspanning: door sociale cohesie te bevorderen, waardigheid te erkennen en minderheden zowel cultureel als sociaaleconomisch mondiger te maken (zie de achtergrondstudie *Onderwijs voor vrijheid: Tolerantie bijbrengen, minderheden mondiger maken*).

Tot slot was paus Franciscus wereldwijd een van de meest gezaghebbende stemmen in de verdediging van de dialoog en vrijheid van godsdienst (zie de achtergrondstudie *Paus Franciscus en vrijheid van godsdienst: Een recht voor vrede*). Maar om deze tekenen van hoop om te zetten in blijvende verandering is een collectieve en aanhoudende inzet essentieel. De verdediging en bevordering van de vrijheid van godsdienst kan niet alleen rusten op de schouders van religieuze leiders of vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld. Vrijheid van godsdienst is een gedeelde verantwoordelijkheid. We moeten allemaal onze stem verheffen om dringend bescherming te eisen van de vrijheid van godsdienst en geweten over de hele wereld, zoals gewaarborgd door artikel 18 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948. Vrijheid van godsdienst moet voor iedereen gegarandeerd worden. **Vrijheid van godsdienst is een mensenrecht, geen voorrecht.**

CASE STUDY

Rollo, Burkina Faso - Gedwongen verhuizing van christelijke gemeenschap³²

Maria Lozano

Op 8 mei 2023 vielen islamitische extremisten het dorp Rollo in het noorden van Burkina Faso aan, waardoor de bevolking - zo'n 2000 mensen - op de vlucht sloeg.

In navolging van een patroon van gericht geweld in de Sahel, drongen de militanten het dorp binnen, doodden willekeurig inwoners om angst aan te jagen, en plunderden en verbrandden huizen. Ze eisten dat de overige inwoners vóór het vallen van de avond zouden vertrekken. De volgende ochtend werden burgers langs de weg daadwerkelijk gedood toen ze probeerden hun bezittingen op te halen.

De ontheemde gemeenschap, waaronder vrouwen, kinderen, ouderen en kerkleiders zoals de katholieke pastoor Étienne Sawadogo, vluchtte 's nachts te voet naar Kongoussi en Séguénéga, 40 kilometer verderop. De aanvallers hadden de vluchtroute ondermijnd. 's Nachts ontplofte er een mijn, waarbij vee omkwam slechts enkele seconden voordat de groep erlangs kwam. Voor velen betekende de ontheemding niet alleen het verlies van hun huis, maar ook van hun levensonderhoud, veiligheid en identiteitsgevoel. Pater Sawadogo beschreef de ervaring later als een "Exodus" en vergeleek het met het Bijbelse verhaal van gedwongen vertrek en ontberingen.

De vluchtelingen kwamen uitgeput, getraumatiseerd en zonder bezittingen aan. De ontvangende steden waren niet voorbereid op de opvang van zoveel mensen. De lokale parochie van de Heilige Thérèse van het Kind Jezus in Kongoussi reageerde snel door voedsel, kleding en onderdak te verschaffen. Door registratieprocedures en coördinatieproblemen duurde het dagen

voordat overheidshulp arriveerde, waardoor de reactie van de Kerk van essentieel belang was.

Een vergelijkbaar geval deed zich voor in oktober 2023 in het dorp Débé, in het noordwesten van Burkina Faso. Daar stelden terroristen de christelijke bevolking een ultimatum van 72 uur om te vertrekken. De militanten doodden twee jonge padvindsters in de dorpskerk omdat ze zich verzetten tegen de bevelen. Bisschop Prosper Bonaventure Ky van het bisdom Dédougou noemde de gebeurtenis ongekend. Hij merkte op dat, in tegenstelling tot eerdere aanvallen op gemengde gemeenschappen, nu voor het eerst een hele christelijke gemeenschap verdreven werd, enkel en alleen vanwege hun geloof.³³

Het geweld in Rollo en Débé maakt deel uit van een bredere strategie van extremistische groeperingen om het platteland onder controle te krijgen, door mensen te verdrijven die hun ideologie of religie niet delen. Door christelijke gemeenschappen als doelwit te kiezen, willen ze niet alleen angst zaaien, maar ook de demografische en religieuze samenstelling veranderen om de controle over het gebied veilig te stellen.

In dit geval, zoals in veel gebieden in de Sahel en andere delen van de wereld, is de gedwongen verplaatsing een direct gevolg van vervolging. Dit zorgt weer voor humanitaire crises, doordat ontheemden naar vaak al overvolle steden en gebieden trekken die hen niet kunnen onderhouden. Dit patroon laat de verbanden zien tussen religieuze vervolging, territoriale doelen van gewapende groepen en de destabilisatie van gemeenschappen.

Ontheemde christenen uit de parochies van Rollo, die hun toevlucht zoeken in Kongoussi en Séguénéga

© ACN

ACHTERGROND

Fulani en jihadisme in Afrika: tussen erfenis en manipulatie

Maria Lozano

Jihadistisch geweld in de Sahel en West-Afrika is een steeds complexer fenomeen geworden, vooral in landen als Nigeria, Mali en Burkina Faso. Een van de meest besproken kwesties betreft de Fulani, of Peul, die vaak worden afgeschilderd alsof ze een jihadistische beweging op zich zijn. Hoewel het belangrijk is om te benadrukken dat niet alle Fulani jihadisten zijn,³⁴ wijzen slachtoffers en waarnemers er vaak op dat een aanzienlijk aantal rekruten voor specifieke gewapende groepen in de Sahel en West-Afrika Fulani zijn. Deze realiteit vraagt om verklaringen die verder gaan dan simplistische verhalen en die rekening houden met de relevante geopolitieke, historische en sociale dimensies.

Wie zijn de Fulani?

De Fulani, ook bekend als Peul of Fula, zijn een van de grootste en meest verspreide etnische groepen in Afrika, met een geschatte bevolking van tussen de 25 en 40 miljoen mensen.³⁵ verspreid over ten minste 20 landen in de Sahel en West-Afrika. Ze zijn van oudsher nomadische veehouders, maar velen van hen leven nu in een agro-pastorale of stedelijke omgeving. Hun gemeenschappelijke taal is Fulfulde, ook bekend als Fula of Peul.³⁶

De groep heeft een complexe sociale structuur, verdeeld in kasten, waaronder adel, geestelijken, ambachtslieden en nomadische herders van een lagere kaste.³⁷ Hun identiteit is sterk beïnvloed door soennitische Islam³⁸ en ze zijn historisch verbonden met de islamisering van de regio. Het is echter belangrijk om te benadrukken dat ze sociaal, politiek en ideologisch geen homogene groep vormen.³⁹

Kastes en interne verdeeldheid: de verborgen sociale dimensies⁴⁰

De interne kastenstructuur van de Fulani wordt vaak genegeerd in publieke discussies, maar speelt een rol

in jihadistische rekrutering. De hoge kaste, waaronder de religieuze of adellijke aristocratie - die verbonden is aan de oude emirs en kalifaten, domineert het land en de politiek en is meestal tegen het jihadisme. De lagere kaste, waaronder jonge landloze herders, zijn afstammelingen van voormalige lijfeigenen of slaven zonder toegang tot onderwijs of basisvoorzieningen. Zij vormen het meest kwetsbare segment en worden het meest blootgesteld aan rekrutering.

Deze sociale verdeeldheid verklaart waarom zoveel geradicaliseerde Fulani-jongeren van lage kaste niet alleen ageren tegen andere gemeenschappen, maar ook tegen hun eigen traditionele elites. Die worden gezien als onderdeel van een onrechtvaardig politiek systeem.⁴¹ Hoewel de meeste Fulani niet betrokken zijn bij jihadisme - en in veel gevallen slachtoffer zijn - zijn bepaalde radicale groeperingen erin geslaagd om delen van de lagere kasten van deze gemeenschap te rekruteren. Dit jihadisme werkt voor hen als een middel voor (symbolische) sociale stijging en voor intra-etnische sociale wraak.

Hedendaagse factoren van radicalisering⁴²

Externe factoren spelen in toenemende mate een rol als drijvende kracht achter jihadistische activiteiten van deze Fulani. Deze omvatten: systematische sociale uitsluiting en marginalisering als gevolg van hun nomadische levensstijl; territoriale inmenging en een vermindering van de traditionele kudde-routes als gevolg van demografische groei en klimaatverandering; agrarische conflicten met gevestigde groepen, onder andere over de toegang tot land en water; en etnische stigmatisering en geweld door de staatstroepen of lokale militias.

In landen als Burkina Faso zijn de Fulani gestigmatiseerd als 'potentiële terroristen.' Dat heeft geleid tot buitengerechtelijke executies door het leger of lokale militias. In Mali hebben huurelingen van Wagner veel Fulani aangevallen en gedood omdat ze hen verdachten van betrokkenheid bij terrorisme.⁴³ Ondertussen bieden jihadistische groeperingen zoals de Katiba Macina, een aan Al Qaida gelieerde jihadistische militia die actief is in centraal Mali, de gemarginaliseerde gemeenschappen bescherming, waardoor hun legitimiteit wordt versterkt.⁴⁴

Een Fulani
veehouder die
zijn vee laat
grazen
in Afrika

© Eric Lafforgue

Manipulatie door externe groepen

Het jihadisme instrumentaliseert de Fulani identiteit op diverse manieren. Het komt niet alleen van binnen uit, maar wordt ook van buitenaf aangewakkerd:⁴⁵

1. **Transnationale jihadistische groepen** (zoals Islamitische Staat Sahara Provincie) profiteren van de mobiliteit en verspreiding van de Fulani om logistieke en rekruteringsnetwerken op te zetten.
2. Traditionele Fulani routes voor vee en handel vergemakkelijken de **smokkel van wapens en mensen** en de verspreiding van extremistische ideeën via poreuze grenzen.
3. Sommige regionale **geopolitieke machten** - waaronder staten of regionale partijen - kunnen het geweld van de Fulani manipuleren als instrument voor territoriale destabilisatie of controle.

Nigeria en de hedendaagse interpretatie van de historische jihadistische erfenis

In de Middle Belt van Nigeria zijn conflicten tussen islamitische Fulani-herders en christelijke Berom-, Tiv- en Idoma-boeren onttaand in systematisch geweld dat de traditionele strijd om toegang tot land en water overstijgt. De staat Benue is een voorbeeld van deze ontwikkeling. De geweldspatronen hier worden door veel analisten niet langer als louter 'intercommunaal' en dus als meer dan 'botsingen tussen gemeenschappen' beschouwd.⁴⁶

De historische dimensie is essentieel om de huidige situatie te begrijpen. De jihad van Usman dan Fodio (zie kader) veroverde het christelijke centrum en zuiden van Nigeria niet, maar heeft diepe trauma's achtergelaten.⁴⁷ In Benue kennen de Tiv een traditie over een cruciale overwinning op de Fulani in Ushongo Hills, een symbool van verzet en afwijzing van de politieke islam.⁴⁸ Dit historisch erfgoed is opnieuw toegeëigend

door jihadistische groeperingen zoals Boko Haram, IS-WAP en de Katiba Macina in Mali.⁴⁹ Veel Fulani-militanten - vooral jonge nomaden van een lage kaste die geen toegang hebben tot onderwijs - worden gerekruteerd door deze groepen, die zowel de islam als historische en sociaal-economische klachten instrumentaliseren.

Huidige etnische en religieuze dimensie

Volgens traditionele leiders⁵⁰ en internationale organisaties,⁵¹ zijn de incidenten in de Middle Belt geen willekeurige aanvallen, maar eerder onderdeel van een campagne van etnische en religieuze zuivering. De meeste slachtoffers van het Fulani-conflict in de Middle Belt zijn christen en de getroffen gebieden vallen meestal samen met regio's die zich verzetten tegen de islamitische expansie in de negentiende eeuw.⁵²

Hoewel de federale regering de crisis heeft erkend, is haar reactie traag, reactief en zonder consequenties voor de daders. Ondanks wetten tegen open begrazing, beloften van dialoog en de inzet van veiligheidsdiensten gaan de slachtpartijen door en leven tienduizenden ontheemden onder moeilijke omstandigheden.⁵³

Wat staat er op het spel?

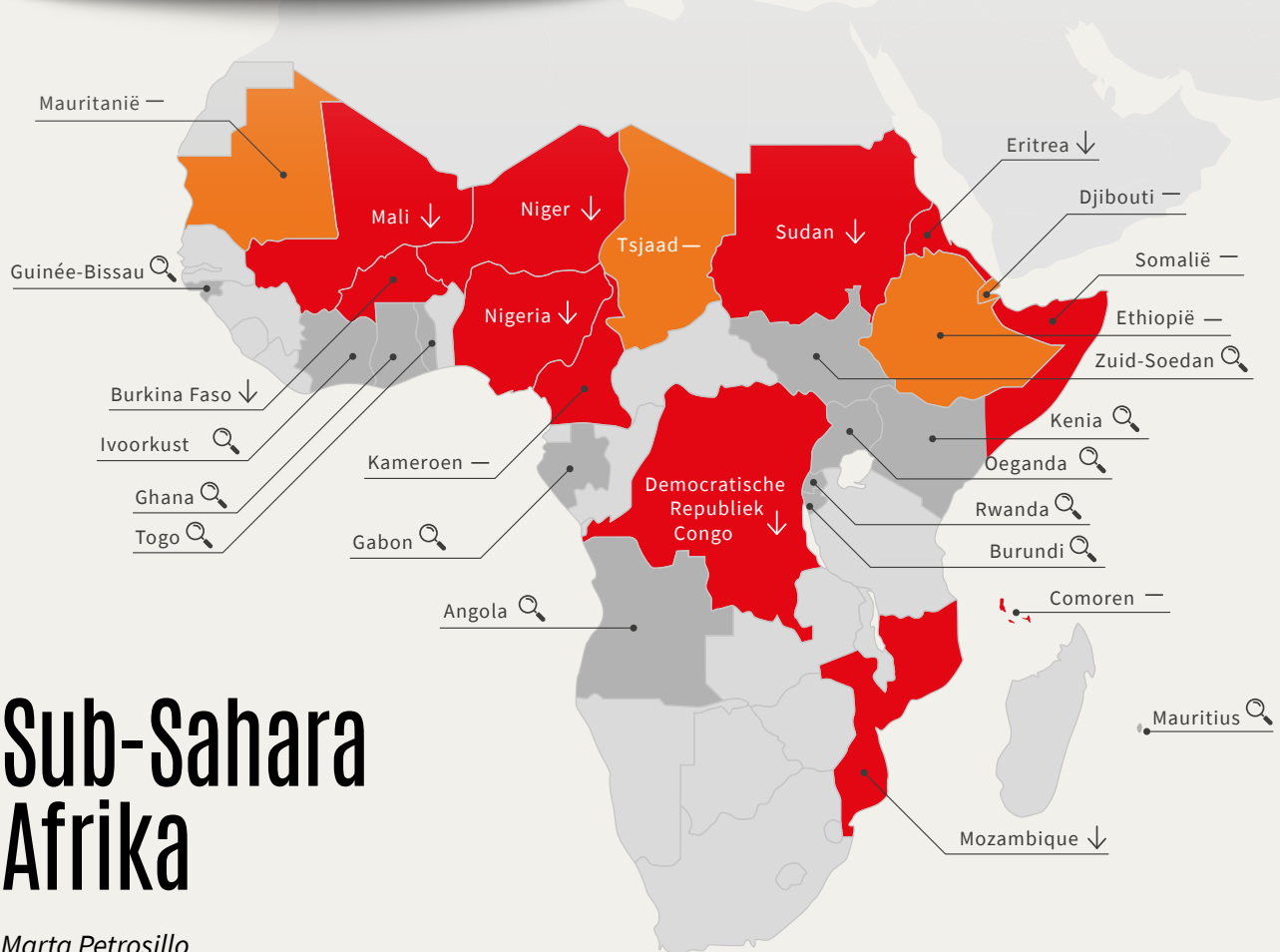
De crisis in de Sahel en de Midden Belt kan niet simpelweg worden gezien als een lokale botsing tussen herders en boeren. Dit is een nooit eindigende oorlog om land, religieuze identiteit en economische en politieke macht. Het collectieve trauma van de historische jihads,⁵⁴ verergerd door de passiviteit van de staat en manipulatie door extremistische groepen, voedt een geweldsspiraal die zich over de hele regio dreigt uit te breiden. Christelijke gemeenschappen - vooral in Nigeria - worden systematisch vervolgd. Ook veel Fulani zijn echter het slachtoffer van structureel geweld en ideologische manipulatie. Het bouwen aan een duurzame vrede in de Sahel vereist waarheid, gerechtigheid en een grondige analyse die verder gaat dan polariserende discussies.

Historische wortels: de jihads van de Sahel⁵⁵

De relatie tussen de Fulani en het jihadisme heeft diepe wortels.

- **Usman dan Fodio** (1804-1808) verenigde verschillende volkeren onder het Sokoto-kalifaat op basis van de sharia en de overheersing van de Fulani, wat leidde tot een uitsluitingsbeleid dat nog steeds spanningen veroorzaakt en trauma's oproept bij niet-moslim en niet-Fulani-gemeenschappen.⁵⁶
- **Seku Amadu** (1818-1845) leidde een beweging rond de Nigerdelta en stichtte de theocratische Fulani staat Macina die bijna een eeuw standhield en nog steeds een inspiratiebron is voor diverse gewapende groepen,⁵⁷ zoals de Katiba Macina, in haar strijd tegen de staat en andere gemeenschappen.
- **Omar Saidou Tall** (1848-1864) verenigde het grondgebied van Mali, Senegal en Guinee onder een islamitisch systeem, wat in die landen diepe sporen naliet in de etnische en religieuze samenstelling.

REGIONALE ANALYSE

Sub-Sahara Afrika

Marta Petrosillo

In de verslagperiode bleef Afrika de regio met de meeste jihadistische activiteiten. Het geweld is niet afkomstig van één entiteit, maar van een gedecentraliseerd netwerk van geaffilieerde bewegingen die autonoom opereren. Wel delen zij ideologie, tactieken en middelen. Deze bewegingen maken gebruik van poreuze grenzen en zwak bestuur om zich over de regio's uit te breiden en vormen zo een losjes gecoördineerde structuur. Ondanks hun onafhankelijkheid wisselen ze wapens, strijders en propaganda uit, wat hun veerkracht en reikwijdte vergroot. Hun aanpassingsvermogen heeft verwoestende gevolgen gehad voor burgers, waaronder christelijke gemeenschappen. Dankzij dit transnationale en flexibele model kunnen jihadistische partijen gedijen bij voortdurende instabiliteit (zie hoofdthema *De evolutie van het jihadisme*).

Volgens het Africa Center for Strategic Studies blijven militante islamitische groepen een belangrijke bron van instabiliteit in vijf regio's op het continent. Alleen al in 2024 waren deze groepen verantwoordelijk voor 22.307 doden.⁵⁸

Escalatie van jihadistisch geweld in de Sahel

De Sahel blijft de regio in de wereld die het meest getroffen wordt door terrorisme en jihadistisch geweld, met meer dan de helft van alle sterfgevallen als gevolg van terrorisme

in 2024. Volgens de Global Terrorism Index 2025 liggen vijf van de tien landen die het meest getroffen worden door terrorisme in deze regio - Burkina Faso, Mali, Niger, Nigeria en Kameroen - wat de centrale plaats in de huidige golf van extremistisch geweld benadrukt.⁵⁹

Burkina Faso bleef het zwaarst getroffen land wereldwijd in 2024, goed voor 20 procent van alle aan terrorisme gerelateerde doden. Dit ondanks een daling van 21 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Sinds 2015 is het jihadistisch geweld sterk toegenomen, waardoor het land - ooit een toonbeeld van religieuze harmonie - het epicentrum is geworden van extremistische activiteiten in de Sahel.⁶⁰ Groepen als JNIM, aan Islamitische Staat gelieerde groepen en Ansarul Islam richten zich op zowel moslimgemeenschappen als christelijke gemeenschappen en vallen vaak gebedshuizen aan. Religieuze leiders zijn ontvoerd of gedood en christelijke gemeenschappen zijn ontheemd of mogen hun godsdienst niet meer in het openbaar uitoefenen. Medio 2024 werden bijna 100 christenen gedood in de regio Zekuy-Doumbala.⁶¹

Mali heeft een gestage afname van de veiligheid en de grondrechten gekend en is een van de meest door terrorisme getroffen landen ter wereld geworden. De crisis begon in 2012, toen de infiltratie van extremistische groeperingen

in het noorden van Mali de Toeareg-opstand nieuw leven inblies. De Toearegs, die ongeveer tien procent van de bevolking vertegenwoordigen, streefden via de Nationale Beweging voor de Bevrijding van Azawad (MNLA) naar noordelijke autonomie en sloten zich tijdelijk aan bij islamistische groeperingen zoals AQIM, MUJAO en Ansar Dine om de regeringstroepen te verdrijven.⁶² Het vredesakkoord van 2015 is sindsdien ingestort. De terugtrekking van de VN-vredesmacht in 2023 en de inzet van Russische huurelingen van Wagner hebben de crisis verder verdiept. Het geweld van jihadisten is in het hele land toegenomen en burgers, waaronder christenen, zijn het slachtoffer geworden van ontvoeringen, mishandeling en het opleggen van religieuze regels. In 2024 schortte de militaire junta politieke activiteiten op en trad hard op tegen dissidenten. De situatie blijft kritiek en er wordt gevreesd voor een burgerconflict en voortdurende mensenrechtenschendingen.

Niger heeft te kampen gehad met een verslechtering van de veiligheid, bestuur en mensenrechten onder de militaire junta onder leiding van generaal Abdourahamane Tchiani. Een overgangshandvest dat in maart 2025 werd aangenomen, gaf het startsein voor een overgangperiode van 60 maanden. Daarbij werd de vrijheid van godsdienst formeel beschermd, maar in een steeds onstabielere context. Het land is een belangrijke jihadistische hotspot geworden. ISSP, aan Al Qaeda gelieerde organisaties en Boko Haram zijn in het hele land actief. De regio Tillabéri, in de buurt van Mali en Burkina Faso, blijft het epicentrum van de aanslagen. In 2024 steeg het aantal doden door terrorisme in Niger met 94 procent - de grootste stijging ter wereld.⁶³ Zowel moslimgemeenschappen als christelijke gemeenschappen hebben geleden onder aanvallen op kerken, moskeeën en religieuze bijeenkomsten en ontvoeringen van leiders. Er zijn enkele pogingen gedaan om een interreligieuze dialoog tot stand te brengen. Maar radicale netwerken, institutionele fragiliteit en autoritaire regimes hebben de burgerlijke ruimte en veerkracht uitgehold. Vooral christelijke minderheden lopen nog steeds gevaar en worden geconfronteerd met bedreigingen, gedwongen bekeringen en beperkingen op het houden van erediensten.

In juli 2024 formaliseren Mali, Burkina Faso en Niger hun alliantie door de Confederatie van Sahelstaten (CSS) op te richten, na hun gecoördineerde terugtrekking uit ECO-WAS.⁶⁴ Nu deze door militairen geleide regimes hun partnerschappen met Rusland en China versterken, zien we een ontwikkeling die duidt op een bredere herpositionering, weg van westerse instellingen.

Staatsgrepen, verkiezingen en wijzigingen van de grondwet: een verschuiving in bestuur

Tussen 2023 en 2025 kende Afrika ten zuiden van de Sahara een golf van staatsgrepen en grondwetswijzigingen die diepere bestuurs crises weerspiegelden en vaak directe gevolgen hadden voor de vrijheid van godsdienst. **Twee succesvolle staatsgrepen** (Niger⁶⁵ en Gabon⁶⁶) en een aantal mislukte pogingen (Burkina Faso,⁶⁷ Guinea-Bissau⁶⁸ en DRC⁶⁹) vonden plaats in deze periode.

Andere landen hebben belangrijke hervormingen van de grondwet goedgekeurd of voorgesteld, waarvan vele met controversiële of negatieve gevolgen. In de **Centraal-Afrikaanse Republiek** werd de beperking op het aantal termijnen bij een referendum in 2023 afgeschaft en werd een vicepresidentschap gecreëerd. Daardoor kon president Touadéra zich in december 2025 kandidaat stellen voor een derde termijn.⁷⁰ Na het referendum in december 2023 voerde **Tsjaad** opnieuw een semi-presidentieel systeem in, met een premier, een senaat en een mensenrechtencommissie, hoewel de verantwoordingsplicht daarvan onzeker blijft. Eind 2024 werd een nieuwe grondwet afgekondigd in **Gabon**⁷¹ en de regering startte een nationale dialoog om democratische instellingen nieuw leven in te blazen na 54 jaar onder de Bongo-dynastie.⁷² In maart 2024 keurde het parlement van **Togo** een nieuwe grondwet goed die volgens critici de democratie ondermijnt. Het land schakelt over op een parlementair systeem en de limiet voor het aantal ambtstermijnen van president Gnassingbé, die sinds 2005 aan de macht is, wordt feitelijk geschrapt.⁷³

In 2024 waren er in 19 Afrikaanse landen verkiezingen gepland. Veel daarvan werden echter uitgesteld, gemanipuleerd of onder onvrije omstandigheden gehouden. Militaire regimes in **Burkina Faso**,⁷⁴ **Mali**,⁷⁵ **Guinée**⁷⁶ en **Guinée-Bissau**⁷⁷ kwamen hun beloften voor een democratische overgang niet na, terwijl er grote landelijke verkiezingen werden gehouden in **Mauritanië**,⁷⁸ **Tsjaad**,⁷⁹ **Senegal**,⁸⁰ en **Togo**.⁸¹ In **Zuid-Afrika** beschreven katholieke bisschoppen het verkiezingsproces wél als "overweldigend vrij en eerlijk".⁸²

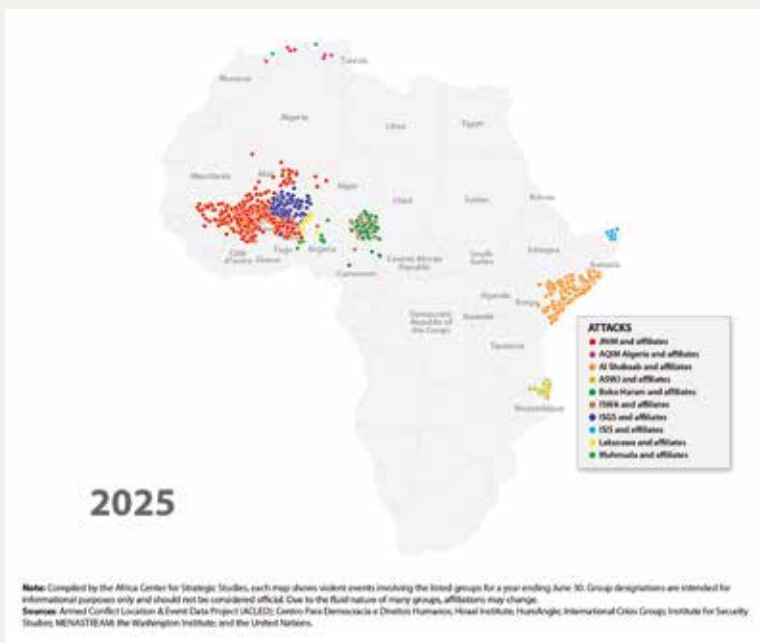
De Hoorn van Afrika: burgeroorlogen, religieus geweld en regionale verspreiding

De Hoorn van Afrika blijft zeer instabiel, met overlappende burgeroorlogen, extremistische dreigingen en grensoverschrijdende spanningen.

Sinds april 2023 woedt er in **Soedan** een burgeroorlog tussen de Soedanese Strijdkrachten en de Mobiele Strijdkrachten. Dit heeft geleid tot de grootste vluchtelingencrisis ter wereld, waarbij bijna 13 miljoen mensen ontheemd zijn geraakt.⁸³ Beide facties hebben religieuze plaatsen gebombardeerd, geestelijken gemarteld en kerken en moskeeën in militaire bases veranderd. Christenen zijn slachtoffer geworden van gedwongen bekeringen, willekeurige opsluiting en gewelddadige aanvallen nu de vrijheid van godsdienst sterk is verslechterd.

Het geweld heeft ook gevolgen voor **Zuid-Sudan**, waar de toestroom van vluchtelingen, etnisch geweld en vergeldingsmaatregelen het fragiele vredesproces in het land hebben gedestabiliseerd. De overgangsregering heeft verkiezingen uitgesteld en worstelt met het opstellen van een definitieve grondwet.⁸⁴

De situatie in **Somalië** blijft kritiek. Al-Shabaab controleert grote plattelandsgebieden en dwingt een extreme versie van de sharia af, verbiedt christelijke erediensten, bestraft afvalligheid met de dood en richt zich op iedereen die als

'onislamitisch' wordt beschouwd. Christelijke bekeerlingen moeten hun godsdienst in het geheim beoefenen en riskeren geweld, gevangenschap of de dood. IS-Somalië breidt zich ook uit, vooral in Puntland, wat de instabiliteit nog vergroot. De spanningen met Ethiopië en Somaliland, in combinatie met de instroom van wapens en interne conflicten tussen clans, ondermijnen de inspanningen om het jihadistisch geweld te beteugelen.⁸⁵

Na Somalië is **Kenia** het land dat het zwaarst is getroffen door het geweld van Al-Shabaab.⁸⁶ Kenia, dat lange tijd werd beschouwd als een stabiliserende factor in de regio, is onder druk komen te staan door grensoverschrijdende aanvallen en interne religieuze spanningen. In 2023 en 2024 werden tientallen aanvallen op burgers, vooral christenen, geregistreerd in de districten Mandera, Lamu en Garissa. Tegelijkertijd bleef de discriminatie van moslims een bron van spanning. Een positieve ontwikkeling kwam in februari 2025, toen president William Ruto het onderzoekssysteem afschafte voor moslims die een nationale identiteitskaart aanvroegen⁸⁷ - een maatregel die door het maatschappelijk middenveld wordt verwelkomd als een stap in de richting van vermindering van marginalisatie. Ondanks de uitdagingen zijn de interreligieuze betrekkingen in het land grotendeels vreedzaam gebleven.

De vrijheid van godsdienst in **Ethiopië** blijft precair, temidden van aanhoudende conflicten en politieke instabiliteit. Aanhoudend geweld in Tigray, Oromia en Amhara heeft religieuze gemeenschappen zwaar getroffen en heeft geleid tot de vernietiging van gebedshuizen, de moord op geestelijken en de verstoren van religieuze activiteiten. De kruising van religieuze en etnische identiteiten heeft de interreligieuze cohesie verder ondermijnd. Op regionaal niveau is de samenwerking op het gebied van terrorismebestrijding onder druk komen te staan door de spanningen met de Somalische regering. Deze spanningen zijn verergerd door de overeenkomst van Ethiopië met Somaliland.

26

Nigeria: Religieuze gemeenschappen onder vuur

Nigeria werd tussen januari 2023 en december 2024 geconfronteerd met een golf van religieus gemotiveerd geweld, vooral in het noorden en de Middle Belt. Gewapende groepen zoals Boko Haram, de Islamic State West Africa Province (ISWAP) en verschillende milities voerden grootschalige aanvallen uit op kerken, dorpen en religieuze leiders. In de maand na de presidentiële inauguratie in 2023 raakten in de staten Plateau en Benue duizenden mensen ontheemd en werden honderden mensen gedood. Onder hen meer dan 1100 christenen, van wie 20 geestelijken.⁸⁸ Tijdens Kerstmis 2023 vielen er bijna 300 doden door gecoördineerde aanvallen van lokale en buitenlandse militanten.⁸⁹ In juni 2025 werden ongeveer 200 ontheemde christenen afgeslacht in Benue.⁹⁰

Geradicaliseerde Fulani-herders zijn nog steeds betrokken bij aanvallen tegen christelijke gemeenschappen. Daarbij wordt vaak land in beslag genomen en worden mensen verdreven. Terwijl sommige analisten het conflict in milieutermen plaatsen, beschrijven lokale kerkleiders het als een doelbewuste strategie om christelijke bevolkingsgroepen te verdrijven (zie de achtergrondinformatie over *Fulani en jihadisme in Afrika: tussen erfenis en manipulatie*). In mei 2024 werd een christelijke middelbare school aangevallen in Makurdi⁹¹ - een ongekende escalatie. Beschuldigingen van godslastering en aan hekserij gerelateerde moorden, waaronder openbare lynchpartijen, maakten de tol nog hoger.

Religieuze leiders en geestelijken waren vaak het doelwit: tientallen werden ontvoerd of vermoord. Islamistische groeperingen botsten ook met de autoriteiten, zoals bij het dodelijke politieoptreden tegen een sjjiitische processie in Abuja. Ondertussen bleef de religieuze politie (hisbah) in verschillende noordelijke staten op de sharia gebaseerde beperkingen opleggen, ondanks het federale grondwettelijke verbod hierop.

Centraal en Zuidelijk Afrika: opkomende fronten

De Democratische Republiek Congo maakt een van de ernstigste en meest veelzijdige crises in Afrika ten zuiden van de Sahara door. Gewapende groepen zoals de Allied Democratic Forces (ADF), gelieerd aan Islamitische Staat, hebben systematisch christelijke gemeenschappen aangevallen, burgers gedood, gebedshuizen vernield en geestelijken ontvoerd. In de oostelijke provincies strijden meer dan 120 milities⁹² om de controle over mineraalrijke gebieden, terwijl de ineenstorting van openbare diensten en de zwakke aanwezigheid van de staat in het bijzonder de religieuze gemeenschappen kwetsbaar maken. Het conflict overschrijdt de landsgrenzen: de rebellengroep M23, gesteund door Rwanda, en de militaire operaties van Oeganda tegen de ADF laten zien hoe groot de regionale betrokkenheid is. In januari 2025 veroverde M23 de stad Goma, met massale burgerslachtoffers en grootschalige ontheemding tot gevolg. Tegelijkertijd kregen kerken die zich inzetten voor vrede te maken met

represailles van de overheid.⁹³ Nu het geweld escaleert en religieuze gemeenschappen geen toegang meer hebben tot veilige ruimten en basisbescherming, blijven de omstandigheden voor vrijheid van godsdienst in het oosten van de DRC verslechteren, wat een bedreiging vormt voor de bredere stabiliteit in het hele Grote-Merengebied.

Mozambique Het jihadistisch geweld in Cabo Delgado is opnieuw opgelaaid. Aan Islamitische Staat gelieerde militanten zijn doorgedaan met het aanvallen van christelijke gemeenschappen, het in brand steken van kerken en het doden van burgers. Ondanks de aanwezigheid van internationale strijdkrachten hebben de opstandelingen zich verspreid over nieuwe districten. Zij profiteren van de zwakke controle door de staat en de bestuurlijke leemtes. Ondanks deze context zijn religieuze gemeenschappen - met name de katholieke Kerk - actief betrokken gebleven bij het bevorderen van vrede en interreligieuze dialoog. De interreligieuze verklaring van Pemba, in 2022 ondertekend door christelijke en islamitische leiders, bevestigde hun gezamenlijke inzet om de instrumentalisering van religie te voorkomen. In 2024 verklaarde de Islamitische Raad van Mozambique zich bereid te bemiddelen tussen overheid en jihadistische elementen. Deze inspanningen onderstrepen de veerkracht van religieuze organisaties in het licht van de groeiende onveiligheid (zie *casestudy over de actieve rol van de kerk in Cabo Delgado*).

Migraties

Een andere kritieke kwestie die Afrika ten zuiden van de Sahara treft, is de sterke toename van ontheemding en migratie, zowel binnen de landsgrenzen als over de landsgrenzen heen. Tegen het einde van 2024 zal de regio 38,8 miljoen binnenlandse ontheemden herbergen - bijna de helft van het wereldwijde totaal.⁹⁴ In **Oost Afrika**, de **Hoorn van Afrika**, en de **Grote Meren** regio's, werden 5,4 miljoen vluchtelingen en asielzoekers geregistreerd.⁹⁵ Grensoverschrijdende migratie binnen het continent is dan ook toegenomen: het aantal Afrikanen dat in andere Afrikaanse landen woont, is gestegen van 12 miljoen in 2015 naar 15 miljoen in 2024 - een stijging van 25 procent.⁹⁶ Veel van deze ontheemding is aangewakkerd door toenemend jihadistisch geweld (zie hoofdthema *Vluchten voor religieuze vervolging en discriminatie*).

CASE STUDY

De actieve rol van de Kerk in Cabo Delgado

Paulo Aido

Sinds 2011 gaat de grondstofrijke regio Cabo Delgado in het noorden van Mozambique gebukt onder geweld. Daarbij wordt de lokale bevolking gedwongen haar huizen en middelen van bestaan op te geven. Het begon met de veiligheidstroepen van multinationale bedrijven, op zoek naar robijnen en fossiele brandstoffen, die gemeenschappen van hun land verdreven en die zich, bij gebrek aan bescherming door de staat, tot de jihadisten wendden voor hulp.

Sinds de uitbraak van jihadistisch geweld met de aanval op Mocímboa da Praia op 5 oktober 2017, wordt de regio geconfronteerd met een niet aflatende humanitaire crisis. Meer dan 5.000 mensen zijn gedood en meer dan een miljoen mensen zijn ontheemd.

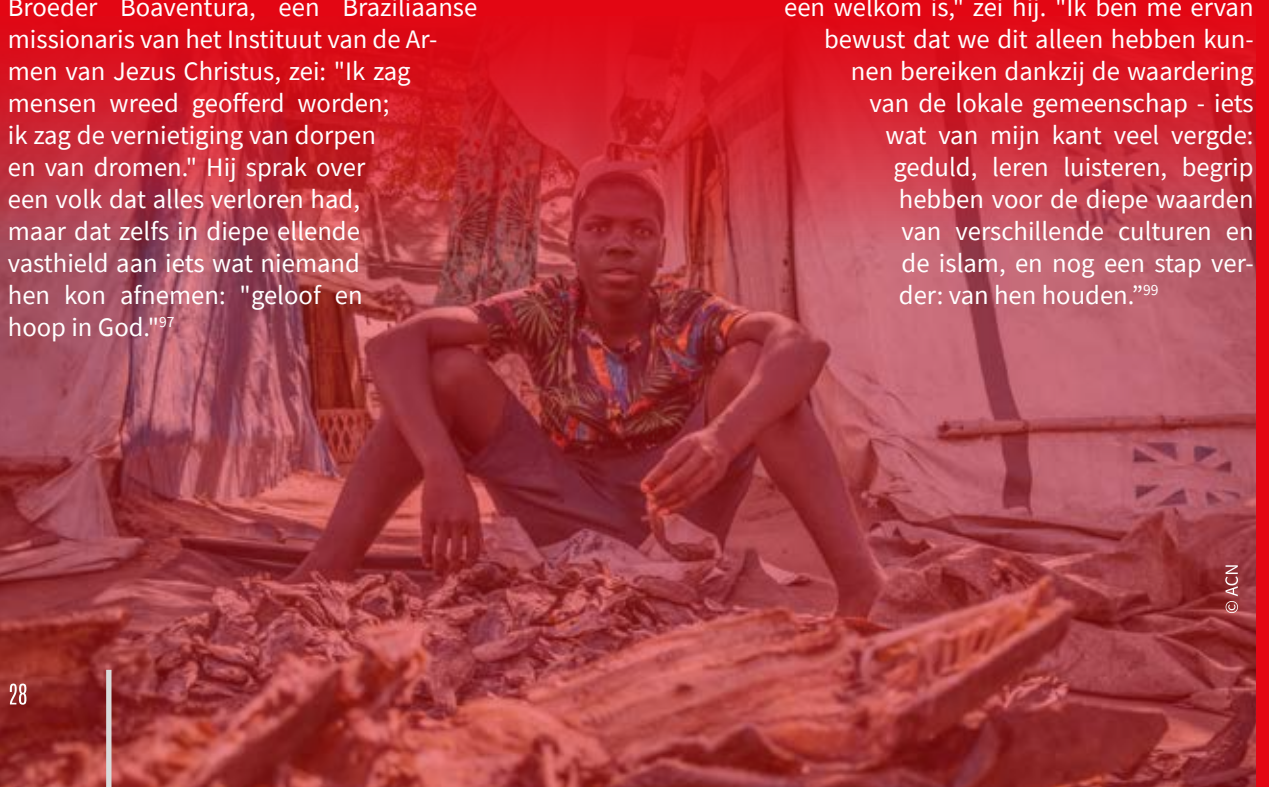
Te midden van deze verwoesting is de katholieke Kerk niet alleen trouw aanwezig gebleven naast de slachtoffers, maar heeft zij zich ook ontpopt tot een proactieve kracht voor vrede, verzoening en steun. Naast het bieden van geestelijke troost hebben religieuze congregaties, diocesane instellingen en katholieke NGO's noodhulp gecoördineerd, schuilplaatsen gebouwd, voedsel en schoon water geleverd en scholen heropend onder ontheemde gemeenschappen. Kerkelijke organisaties hebben traumabegeleiding en juridische bijstand geboden aan overlevenden - vooral aan vrouwen en kinderen die het slachtoffer waren van ontvoeringen en op gender gebaseerd geweld.

Broeder Boaventura, een Braziliaanse missionaris van het Instituut van de Armen van Jezus Christus, zei: "Ik zag mensen wreed geofferd worden; ik zag de vernietiging van dorpen en van dromen." Hij sprak over een volk dat alles verloren had, maar dat zelfs in diepe ellende vasthield aan iets wat niemand hen kon afnemen: "geloof en hoop in God."⁹⁷

Zuster Núbia Zapata Castaño, een Colombiaanse karmelietes, raakte ontheemd toen terroristen in 2020 de stad Macomia aanvielen waar ze een onderwijsproject leidde. "Ze schoten in de lucht en mensen vluchtten. Iedereen die gevangen werd genomen, werd gedood of ontvoerd," zei ze. Ondanks het trauma hervatten zij en haar gemeenschap kort na de aanval hun missie, waarbij ze zich richtten op het helpen van ontheemde kinderen om terug naar school te gaan.⁹⁸

De Kerk heeft een actieve rol gespeeld bij vredesopbouw, humanitaire hulp en wederopbouw van gemeenschappen. In gebieden waar de staat afwezig is of wordt gewantrouwd, is de Kerk een brug geworden die zowel moreel leiderschap als praktische oplossingen biedt voor trauma's, verdeeldheid en verlies. Katholieke scholen zijn heropend om onderwijs aan te bieden in vluchtelingenkampen en er zijn interreligieuze rondetafelconferenties opgezet om de dialoog en het wederzijds vertrouwen tussen moslims en christenen te bevorderen.

De wijk Mahate wordt beschouwd als het hart van de islam in de stad Pemba. De Spaanse priester Eduardo Roca heeft met zijn parochie opmerkelijk werk verricht in deze gemeenschap om de interreligieuze dialoog te bevorderen. "Door de jaren heen hebben we in deze moslimwijk met een sterke fundamentalistische identiteit een Kerk gebouwd die vandaag de dag een getuigenis van vrede is en een plek waar iedereen welkom is," zei hij. "Ik ben me ervan bewust dat we dit alleen hebben kunnen bereiken dankzij de waardering van de lokale gemeenschap - iets wat van mijn kant veel vergde: geduld, leren luisteren, begrip hebben voor de diepe waarden van verschillende culturen en de islam, en nog een stap verder: van hen houden."⁹⁹

CASE STUDY

Burkina Faso: de vredeswedstrijd

Amélie Berthelin

De thermometer schommelt rond de 40°C op een decembermiddag in Bissinghin, een buitenwijk van Ouagadougou. Het fluitsignaal voor de aftrap klinkt. De bal suist tussen de benen van zowel jonge als oudere spelers door en laat bij elke balstoot een wolk van laterietstof opstijgen. Meer dan duizend toeschouwers hebben zich verzameld voor de derde editie van een wedstrijd die zijn gelijke niet kent: aan de ene kant een team van katholieken en protestanten, aan de andere kant moslims en aanhangers van de traditionele religie. De keepers zijn niemand minder dan de pastoor en de sjeik van de naburige moskee. En de scheidsrechter? De leider van de traditionele religie. De wedstrijd eindigt met de ideale score - elk één doelpunt - onder applaus en vreugdekreten.

"Het was prachtig, een echt krachtig moment," zegt pater André Kabre, pastoor van de St. Augustinuskerk. Voor deze priester - wiens broer twee jaar geleden door jihadisten werd gedood - zijn interreligieuze dialooginitiatieven als deze essentieel. Het 'land van de rechtschapen mensen' (de betekenis van Burkina Faso) wordt sinds 2015 geteisterd door terrorisme en lijdt dagelijks onder aanslagen die nu elk deel van het land bereiken. Hoewel het waar is dat niet alle terroristen jihadisten zijn, hebben de vele bloedbaden onder het motto Allahu akbar moslims onvermijdelijk gekoppeld aan jihadisten. "Er waren spanningen," erkent pater André, "maar met deze wedstrijd en alle andere initiatieven die we hebben genomen, is de situatie duidelijk gekalmeerd."

Sjeik Chaman deelt deze mening: "Het is één ding voor leiders om eenheid en sociale cohesie te prediken in hun respectieve gebedshuizen. Maar als onze gelovigen ons samen zien spelen op hetzelfde veld, wordt het een nog sterkere oproep om vrede en harmonie terug te laten keren in Burkina Faso." Dit engagement wordt gedeeld door de Federatie van Islamitische Verenigingen (FAIB), die honderden imams opleidt om haatzaaiende taal en verheerlijking van geweld tegen te gaan.¹⁰⁰

Maar, zo geven de leiders toe, een dergelijk niveau van dialoog is niet altijd mogelijk. De sjeik van een andere nabijgelegen, strengere soennitische moskee heeft bijvoorbeeld nooit ingestemd om deel te nemen aan dit soort activiteiten.

Burkina Faso put uit zijn traditie van religieus samenleven veel kracht in het weerstaan van radicalisme. Bijna elke Burkinabé heeft wel een familielid met een ander geloof. Dit vormt over het algemeen geen groot probleem, omdat familiebanden boven alles gaan. De laatste jaren heeft echter bijna iedereen - net als pater André - een broer, vader of familielid die is vermoord, vaak op brute wijze. Om te voorkomen dat dit leed omslaat in haat, zijn onderwijs en concrete voorbeelden van interreligieuze dialoog - zoals deze eenvoudige voetbalwedstrijd - onmisbaar.

Een moment aan het einde van de wedstrijd met spelers die naast hun religieuze leiders staan.

© ACN

Een verandering van tijdperk: vrijheid van godsdienst in het tijdperk van AI

José Luis Bazán, PhD

De plotselinge introductie van kunstmatige intelligentie (AI) in het dagelijks leven van samenlevingen heeft een revolutie teweeggebracht met gevolgen voor de mensheid die dagelijks veranderen. Fundamentele mensenrechten als de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst worden geconfronteerd met nieuwe uitdagingen waarop nog geen duidelijke antwoorden bestaan.¹⁰¹ Zoals paus Franciscus zei: "We kunnen er niet a priori van uitgaan dat de ontwikkeling ervan een heilzame bijdrage zal leveren aan de toekomst van de mensheid en aan de vrede tussen de volkeren."¹⁰²

Hoewel de enorme voordelen van AI duidelijk zijn, zijn sommige ongewenste effecten al duidelijk. Andere beginnen echter nog maar net voelbaar te worden.¹⁰³ AI zou religieus onderwijs kunnen vergemakkelijken (bijv. Koranrecitatie,¹⁰⁴ of het onderzoeken van Joodse tradities)¹⁰⁵ en interreligieus begrip intensiveren.¹⁰⁶ Het kan religieuze ervaring echter ook minder natuurlijk maken,¹⁰⁷ religieus extremisme verspreiden,¹⁰⁸ en schadelijke ideologieën zoals holocaustontkenning normaliseren.¹⁰⁹ AI kan vandalisme op religieuze plaatsen voorkomen en tempels en gelovigen beveiligen, maar kan ook worden gebruikt om ze aan te vallen, bijvoorbeeld met AI-geleide gewapende drones.¹¹⁰ Jihadisten in Afrika maken al gebruik van open source AI-tools en gemodificeerde drones voor hun aanvallen.¹¹¹

AI heeft dus de potentie om religieuze minderheden te beschermen, maar de krachtige technologie kan ook gebruikt worden voor autoritaire controle en onderdrukking van gelovigen. China's AI-bewakingssysteem identificeert, spoort al religieuze groepen en individuen op (ook via online activiteiten) en onderdrukt deze als ze als 'ongewenst' worden beschouwd. Het land past ook preventieve AI-politie toe op sommige religieuze gemeenschappen op basis van Big Data en markeert ze als een veiligheidsrisico.¹¹² De Noord-Koreaanse autoriteiten hebben een systeem in elke mobiele telefoon ingebouwd dat elke vijf minuten een schermafbeelding maakt voor controledoeleinden door de staat en deze opslaat in een map die niet toegankelijk is voor de gebruiker.¹¹³ De mogelijkheden van AI voor manipulatieve doeleinden zijn enorm.¹¹⁴

"Algoritmische overreding kan aanzienlijke gevolgen hebben voor de cognitieve autonomie van personen en hun recht om meningen te vormen en onafhankelijke beslissingen te nemen,¹¹⁵ en leiden tot een onaanvaardbaar niveau van manipulatie dat de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst ernstig zou beperken", zo staat te lezen in een verklaring van het Comité van Ministers van de Raad van Europa.¹¹⁶ Bovendien kan 'agentische misalignment' - waarbij AI op een schadelijke manier begint te handelen - een bedreiging vormen voor de gebruikers ervan. Dat kan bijvoorbeeld leiden tot het chanteren van religieuze leiders en het lekken van gevoelige informatie.¹¹⁷

Geautomatiseerde beslissingen die door AI worden genomen die getraind is op basis van vooroordelen, kunnen bovendien leiden tot directe of indirecte discriminatie op religieuze gronden. Dit kan gevolgen hebben op gebieden zoals sociale uitkeringen, huisvesting, banen bij de overheid, asiel, medische zorg, onderwijs, bankkrediet, verzekeringen,¹¹⁸ arbeidsbemiddeling of professionele carrières. De *Rome Call for Ethics*, gepromoot door de Heilige Stoel, benadrukt daarom het belang van het kernprincipe van onpartijdigheid om eerlijkheid en menselijke waardigheid te waarborgen en AI-systemen te vermijden die vooroordelen volgen of creëren.¹¹⁹

Zoals de VN-rapporteur over de vrijheid van meningsuiting heeft opgemerkt, slagen AI-geautomatiseerde processen voor het modereren van inhoud "er niet in om bijvoorbeeld 'extremistische' inhoud of haatzaaiende uitlatingen nauwkeurig te identificeren, waardoor de kans groter is dat inhoud wordt geblokkeerd en beperkt, waardoor het recht van individuele gebruikers om te worden gehoord en hun recht op toegang tot informatie zonder beperkingen of censuur wordt ondermijnd."¹²⁰ Legitieme religieuze overtuigingen, met name overtuigingen die afwijken van de gangbare principes of praktijken, lopen het risico online en offline onzichtbaar te worden of te worden bestraft door AI die deze - onopzettelijk of opzettelijk - ten onrechte als 'extremistisch' of 'haatzaaiend' bestempelt.¹²¹

Het via AI creëren en promoten van overtuigende maar valse verhalen over bepaalde religieuze gemeenschappen en leiders en het verspreiden van desinformatie over hen, maakt hen zeer kwetsbaar en gemakkelijk doelwit. Het imiteren van religieuze leiders met AI is geen hypothese: Paus Leo XIV werd reeds geportretteerd in een door AI gegenereerde YouTube-video, waarin ten onrechte een boodschap voor de president van Burkina Faso aan hem werd toegeschreven.¹²² En Spaanse katholieke bisschoppen zijn geïmiteerd in video's en audio-opnames waarin ze om geld of investeringen lijken te vragen.¹²³

AI heeft het vermogen om het saamhorigheidsgevoel van een religieuze gemeenschap te versterken of juist te ondermijnen. Het is een formidabel instrument om religieuze teksten te vertalen en de interpretaties van religieuze autoriteiten uit te dagen of te bevestigen. Ook kan het de inhoud van verslechterde oude religieuze teksten reconstrueren of herstellen en de verschillende auteurs die eraan hebben bijgedragen

identificeren ('auteursclustering').¹²⁴

AI kan preken en religieuze toespraken genereren en helpen bij religieuze beslissingen en edicten, zoals fatwa's.¹²⁵ Religieuze AI-apps worden door gelovigen van verschillende religies gebruikt om hun rituelen en praktijken te observeren, accurate antwoorden van hun religie te zoeken over geloofs- en moraliteitskwesaties en hun geloof beter te begrijpen.¹²⁶ AI kan echter 'hallucineren'¹²⁷ en verkeerde of geprefabriceerde antwoorden geven over geloof en moraliteit. Om deze reden "zorgt de afhankelijkheid van generatieve AI van trainingsgegevens voor het risico van cognitieve vooringenomenheid, die de nauwkeurigheid en onpartijdigheid van religieuze inhoud kan beïnvloeden."¹²⁸ Om dit te voorkomen, ontwerpen en trainen sommige technologiebedrijven hun eigen AI op basis van gevestigde religieuze bronnen, zoals de Magisterium AI, die een "antwoordmachine voor de katholieke Kerk" wordt genoemd.¹²⁹ Tegelijkertijd denken sommige waarnemers dat AI kan inspireren tot nieuwe synthetische religies.¹³⁰

AI verafgoden is gevaarlijk¹³¹ maar proberen het te beperken of te leven alsof het niet bestaat is geen optie.¹³² Er moet geen sprake zijn van angst of vrees, maar van paraatheid. Er is geen andere manier om vooruit te komen dan de immense en dynamische mogelijkheden te erkennen en te omarmen als een "op machines gebaseerd"¹³³ en niet als zelfstandig handelend systeem,¹³⁴ onder zinvolle menselijke controle.¹³⁵ Daarbij moet een ethisch gebruik, in overeenstemming met de menselijke waardigheid en het algemeen belang gewaarborgd,¹³⁶ ervoor zorgen dat de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst in al haar dimensies reëel en effectief is.

© Mohamed Hassan

REGIONALE ANALYSE

Het vasteland van Azië

Gewapende conflicten, ontvoeringen, willekeurige opsluiting en nieuwe wetten die rechten beknotten blijven de snel slinkende ruimte voor vrijheid van godsdienst in Centraal-Azië uithollen. De regio omvat Noord-Korea, China, Laos, India, Bangladesh en Vietnam en omvat een aantal van 's werelds grootste en dichtstbevolkte landen. Er leven talrijke religieuze en etnische gemeenschappen en er vinden enkele van de ergste schendingen van de vrijheid van godsdienst plaats.

Totalitaire onderdrukking, systematische controle

Onder president Xi Jinping heeft de vrijheid van godsdienst in **China** verder te lijden gehad onder de intensivering van het beleid van de Chinese Communistische Partij (CCP) om alle religieuze tradities op één lijn te brengen met de socialistische ideologie. De maatregelen uit 2023 in het kader van de *Toezicht op Locaties van Religieuze Activiteiten en de Patriottische Onderwijswet* leggen strenge eisen op aan religieuze gemeenschappen om de socialistische kernwaarden te bevorderen.¹³⁷ Alle religieuze plaatsen zijn nu onderworpen aan staatsevaluaties en het is verboden om er activiteiten te organiseren die in strijd zijn met de nationale belangen. De repressie tegen niet-geregistreerde religieuze groeperingen is geëscaleerd, met wijdverspreide meldingen van arrestaties, opsluitingen en sluitingen van

gebedshuizen. Geestelijken zijn veroordeeld op vage beschuldigingen zoals "fraude" of "subversie" en religieuze inhoud op het internet wordt nog steeds zwaar gecensureerd.¹³⁸ In Xinjiang eisten maatregelen die in 2024 werden ingevoerd dat alle nieuwe religieuze gebouwen "Chinese kenmerken" moesten weerspiegelen, een teken van de toenemende inspanningen om de religieuze en culturele identiteit van de Oeigoeren uit te wissen.¹³⁹ Meer dan 600 Oeigoerse dorpen kregen een andere naam en mensen werden nog steeds onderworpen aan intensieve bewaking, willekeurige opsluiting en bestraffing voor religieuze activiteiten.¹⁴⁰

Noord-Korea blijft een van de meest repressieve regimes ter wereld. Hoewel de grondwet vrijheid van geloof garandeert, wordt dit tenietgedaan door een staats-ideologie die absolute loyaliteit aan de Kim-dynastie eist. Elke uiting van religieuze overtuiging wordt gezien als een directe bedreiging voor het staatsgezag. Personen die worden ontdekt met religieus materiaal of die worden beschuldigd van deelname aan ongeoorloofde religieuze activiteiten, riskeren zware straffen, waaronder marteling, levenslange opsluiting of executie. Het Chinese beleid van gedwongen repatriëring heeft de situatie van Noord-Koreaanse overlopers verder verslechterd. Teruggekeerden naar Noord-Korea worden vaak onderworpen aan zware straffen,

waaronder dwangarbeid, of zelfs geëxecuteerd.¹⁴¹

In **Vietnam** staan Khmer-Krom-boeddhisten en Montagnard- en Hmong-christenen voortdurend onder druk, vooral in de centrale hooglanden. De autoriteiten hebben erediensten verstoord, ontmoetingsplaatsen gesloopt en mensen onder druk gezet om hun geloof af te zweren.¹⁴² Leden van niet-geregistreerde groepen worden vastgehouden op grond van vage beschuldigingen in verband met de nationale veiligheid.

Ook in **Laos** blijft religieuze vervolging bestaan, ondanks grondwettelijke bescherming. In 2023-2024 werden christenen verdreven uit dorpen als Mai en Sa Mouay omdat ze weigerden hun geloof af te zweren. Kerken werden gesloopt en pastors werden soms wekenlang vastgehouden zonder aanklacht. In juli 2024 werd dominee Thongkham Philavanh vermoord, wat de risico's voor christelijke leiders op het platteland benadrukt.¹⁴³

Door de staat gesteund nationalisme en religieuze vrijheidsbeperkingen

In **Myanmar** zijn politieke macht, etnische identiteit en religieuze overtuiging nauw met elkaar verweven en beïnvloeden ze zowel de dynamiek van het voortdurende burgerconflict als de geleidelijke uitholling van de grondrechten. Hoewel de huidige oorlog niet inherent religieus is, heeft deze de omstandigheden voor vrijheid van godsdienst aanzienlijk verslechterd. De militaire junta wordt geassocieerd met een boeddhistische nationalistische agenda¹⁴⁴ die intolerant staat tegenover etnische groepen die niet tot de Bamamas behoren en niet-boeddhistische religieuze groeperingen, die vaak in verband worden gebracht met etnische verzetsbewegingen. Religieuze plaatsen worden vaak aangevallen, omdat ze vaak dienen als centra voor zowel het gemeenschapsleven als humanitaire hulp. Sinds de staatsgreep van 2021 zijn honderden kerken, waaronder katholieke, gebombardeerd of in brand gestoken.¹⁴⁵ Religieuze leiders zijn vermoord, gearresteerd of geïntimideerd. De grondwet van 2008 blijft van kracht, kent het boeddhisme een "speciale positie" toe en formaliseert discriminerende wetten over bekering en gemengde huwelijken.¹⁴⁶ De Rohingya blijven lijden onder wrede daden en gedwongen verplaatsingen.

In **Sri Lanka** heeft de invloed van het Singalese boeddhistische nationalisme, met name in de oostelijke provincie, geleid tot meer toezicht op, intimidatie van en juridische druk op religieuze minderheden. De wet ter voorkoming van terrorisme en ICCPR-wet zijn gebruikt om afwijkende meningen aan te pakken.¹⁴⁷ Tamilhindoes maken melding van inbeslagname van land. Christenen en moslims worden regelmatig geïntimideerd. Hoewel het land politieke stabilisatie heeft gekend, ondermijnt de weerstand van de regering tegen eerbiediging van de mensenrechten de geloofwaardigheid en het vertrouwen.

Hybride vervolging en gelegaliseerde intolerantie

In **India** worden de grondwettelijke garanties voor vrijheid van godsdienst ondermijnd door het hindoenationalistische beleid van de Bharatiya Janata Party (BJP). Sinds 2014 zijn er steeds meer beperkingen opgelegd aan moslimgemeenschappen en christelijke gemeenschappen. De Foreign Contribution Regulation Act (FCRA) is gebruikt om de licenties van NGO's die banden hebben met geloofsminderheden op te schorten of te annuleren. In 2024 mochten nog slechts 15.947 ngo's buitenlandse financiering ontvangen, tegenover meer dan 35.000 daarvoor.¹⁴⁸ Wetten tegen bekering bestaan nu in 12 van de 28 deelstaten,¹⁴⁹ waaronder Rajasthan en Uttar Pradesh, waar bepalingen zijn die burgers toestaan om klachten in te dienen die het risico op valse beschuldigingen doen toenemen.

Religieus geweld is toegenomen, met een recordaantal van 834 aanvallen op christenen in 2024, met name in Uttar Pradesh en Chhattisgarh.¹⁵⁰ In Manipur hebben botsingen tussen christelijke Kuki-Zo stammen en hindoeïstische Meitei groepen geleid tot tientallen doden en wijdverspreide vernieling.¹⁵¹ India is nu een voorbeeld van 'hybride vervolging' door juridische onderdrukking en gewelddadige volksmenigtes.

In buurland **Nepal** hebben anti-bekeringsbepalingen in de grondwet geleid tot intimidatie van christelijke gemeenschappen. Pastors en leken zijn gearresteerd of publiekelijk vernederd, vooral wanneer ze beschuldigd werden van het bekeren van Dalits.¹⁵² In september 2023 verstoorden hindoe-activisten een christelijke bijeenkomst in Kharhni, stuurden de aanwezigen weg en besmeurden de gezichten van twee voorgangers met zwarte inkt.¹⁵³ Een week eerder werd een Indiaas zendingsechtpaar overgedragen aan de autoriteiten. In augustus 2024 werd een kerk in Dhanusha verzegeld vanwege beschuldigingen van "massale bekeringen".¹⁵⁴

Instabiliteit na overgang en religieuze spanningen

Bangladesh houdt vast aan dubbelzinnige principes, waarbij de islam als staatsgodsdienst wordt benoemd terwijl secularisme als grondwettelijke waarde wordt gehandhaafd. In de praktijk heeft deze dualiteit instabiliteit en discriminatie in de hand gewerkt. De Cyber Security Act¹⁵⁵, aangenomen in 2023, blijft afwijkende meningen onderdrukken en richt zich op minderheidsgroepen. Na het vertrek van premier Sheikh Hasina in 2024 en de installatie van een interim-regering onder Muhammad Yunus, hebben minderheden melding gemaakt van toenemend geweld en discriminatie. De opheffing van het verbod op Jamaat-e-Islami heeft bezorgdheid gewekt over de groeiende islamistische invloed.¹⁵⁶ In de Chittagong Hill Tracts zijn christelijke gemeenschappen het slachtoffer van gerichte pesterijen, terwijl de situatie van de Rohingya-vluchtelingen onopgelost en precair blijft.

ACHTERGROND

De Myanmar Driehoek: politieke, etnische en religieuze groepen

Maria Lozano

Myanmar is een van de meest complexe en diverse naties van Azië, gekenmerkt door een rijke schakering aan etnische en religieuze identiteiten die een aanzienlijke invloed hebben op de politiek.¹⁵⁷

Het land kent meer dan 135 verschillende etnische groepen, waarbij de Bamar-meerderheid ongeveer 68 procent van de bevolking uitmaakt en voornamelijk in de centrale regio's woont.¹⁵⁸ Minderheden zoals de Kachin, Chin, Karen, Shan, Rakhine, Mon en anderen leven naast hen, terwijl sommige groepen - met name de Rohingya - zijn uitgesloten van officiële erkenning en burgerschap.

Het theravada boeddhisme wordt gepraktiseerd door de Bamar-meerderheid en enkele minderheden, die samen zo'n 88 procent van de bevolking uitmaken. Belangrijke christelijke gemeenschappen - voornamelijk Kachin, Chin, Kayah (Karenni) en Karen - vertegenwoordigen ongeveer zes procent, terwijl moslims ongeveer vier procent uitmaken en kleinere gemeenschappen animisme en hindoeïsme beoefenen.¹⁵⁹

Politieke groeperingen: de staat, het leger, de oppositie en hun dynamiek

Het politieke weefsel van Myanmar is al even complex en wordt gevormd door verschillende organisaties en instellingen. De staat is gecentraliseerd en gebaseerd op een Bamar-boeddhistische identiteit.

De Tatmadaw, het leger van Myanmar, is de belangrijkste politieke organisatie sinds de onafhankelijkheid van het Verenigd Koninkrijk in 1948 en legitimeert zichzelf door te beweren dat de 'nationale

eenheid' moet worden verdedigd tegen vermeend etnisch en sektarisch separatisme.¹⁶⁰ Het heeft consequent de Bamar-boeddhistische identiteit gepri vilegieerd en andere etnische en religieuze uitingen met argwaan bekeken.

Pro-democratische bewegingen zoals de Nationale Liga voor Democratie (NLD) hebben het militaire bewind uitgedaagd, maar vermeden vaak om gevoelige kwesties aan te kaarten, zoals etnische zelfbeschikking, rechten van minderheden of militair misbruik tegen groepen als de Rohingya en de Kachin.

De coup van februari 2021, waarbij de Tatmadaw de door de NLD geleide burgerregering omverwierp, maakte de democratische verworvenheden ongedaan en leidde tot een landelijke opstand die een combinatie was van burgerprotest en gewapend verzet. Als alternatief centrum voor de militaire junta vormden verschillende etnische en politieke organisaties de regering van nationale eenheid, terwijl burgers nieuwe milities vormden - de People's Defence Forces - en begonnen samen te werken met al lang bestaande etnische gewapende groepen.¹⁶¹

Etno-religieuze groepen: identiteit, marginalisatie en rebellie

Veel etnische minderheden hebben hun eigen structuren ontwikkeld als een vorm van verzet tegen politieke en culturele uitsluiting en systematische discriminatie. De Etnische Gewapende Organisaties (EAO's), die diverse gemeenschappen vertegenwoordigen en politiek leiderschap omvatten, werden opgericht om te zorgen voor zelfbestuur in hun gebieden.¹⁶²

Voorbeelden hiervan zijn het Kachin Onafhankelijkheidsleger, het Chin Nationaal Front, de Karen Nationale Unie en het Arakan Leger, allemaal verwickeld in lange conflicten voor autonomie en

Zuster Ann Nu Tawng (Zusters van Sint Franciscus Xavierius) knielt voor veiligheidstroepen in Myitkyina, Myanmar, om te pleiten voor vrede op 28 februari 2021

erkenning en het behoud van hun eigen identiteit - waaronder taal, religie en culturele tradities. In sommige gevallen staat de religieuze identiteit centraal. Veel Kachin zijn bijvoorbeeld christenen en hun strijd weerspiegelt zowel etnische klachten als religieuze onderdrukking.

Het boeddhisme blijft een hoeksteen van de nationale identiteit van de Bamar en is van oudsher verbonden met het staatsgezag. De Sangha (boeddhistische geestelijkheid) staat grotendeels onder controle van de staat en ultranationalistische groeperingen zoals Ma Ba Tha - hoewel officieel ontbonden - behouden hun invloed, waardoor anti-moslim-gevoelens en vijandigheid tegenover minderheden vaak worden aangewakkerd.¹⁶³ Hun aanwezigheid heeft aanzienlijk bijgedragen aan religieuze spanningen en geweld.

De militaire junta heeft religie gebruikt om de macht te consolideren, door de "wetten ter bescherming van ras en religie" uit te vaardigen om bekering en gemengde huwelijken te beperken.¹⁶⁴

Omgekeerd is het christendom een bron van veerkracht geweest voor minderheden als de Chin, Kachin en Karen, als symbool van verzet, toewijding en dienstbaarheid, waarbij kerken vaak humanitaire hulp verleenden aan de hele bevolking en zo een alternatief boden voor het dominante verhaal.¹⁶⁵

Moslims, vooral de Rohingya, lijden onder marginalisatie, rechteloosheid, sociale discriminatie en geweld als gevolg van historische factoren.¹⁶⁶

Kruispunten en spanningen binnen de driehoek

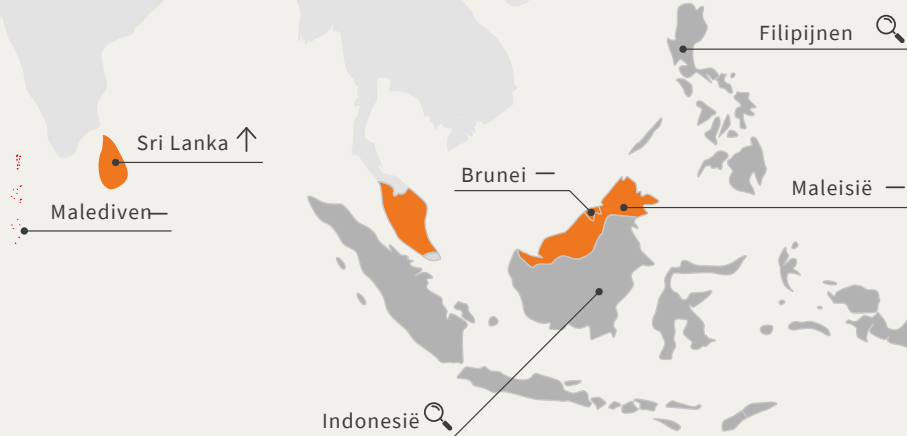
In Myanmar zijn etnische en religieuze identiteiten vaak onlosmakelijk met elkaar verbonden en komen ze rechtstreeks tot uiting in de politiek. Het leiderschap van de Kachin weerspiegelt vaak de christelijke identiteit en omvat een militair-politieke rol, terwijl bij de Rohingya etnische afkomst nauw verbonden is met de islam. In augustus 2024 werden ten minste 200 Rohingya-burgers gedood in de Naf River Massacre in de context van gevechten tussen het Arakanese leger en de Tatmadaw.¹⁶⁷

Religieuze en etnische minderheden, vooral christenen en moslims, worden regelmatig onderdrukt en beschuldigd van separatisme. Staatsgeweld wordt vaak gerechtvaardigd met nationalistische retoriek. Zelfs boeddhistische monniken die kritiek hebben op het regime zijn vervolgd, zoals de eerwaarde Bhaddanta Muninda Bhivamsa, die in juni 2024 werd vermoord.¹⁶⁸ Daaruit blijkt dat de staatscontrole zich uitstrekt over de meerderheidsgodsdienst. Meer dan 200 religieuze gebouwen zijn vernield sinds de staatsgreep,¹⁶⁹ waaronder St. Patrick kathedraal en het katholieke pastorale St. Michael centrum in Banmaw in 2025.¹⁷⁰

De allianties tussen de oppositiepartijen blijven fragiel. Wantrouwen en vooroordelen worden door het regime uitgebuit om de verdeeldheid te vergroten. Het voortdurende conflict heeft ernstige gevolgen voor de vrijheid van godsdienst. Ondanks grondwettelijke garanties worden minderheden die als bedreiging worden gezien systematisch gediscrimineerd. Geweld, onderdrukking en wantrouwen verhinderen de ontwikkeling van een burgerschap op basis van gelijke rechten.

REGIONALE ANALYSE

Maritiem Azië-Stille Oceaan

De regio Maritiem Azië-Stille Oceaan omvat het Maleisisch schiereiland, de Maleisische archipel, Australië, Nieuw-Zeeland en de eilandstaten van de Indo-Stille Oceaan. Deze uitgestrekte en strategisch belangrijke regio omvat een aantal van de meest religieus diverse samenlevingen ter wereld, maar ook gebieden waar de militante islam en de door de staat opgelegde religieuze orthodoxie de vrijheid van godsdienst of overtuiging nog steeds ernstig beperken.

Maleisië en de Malediven: geïstitutionaliseerde islamitische repressie

Maleisië en de Malediven, waar de exclusieve soennitische islamitische ideologieën verankerd zijn in de wet en het bestuur, blijven de meest repressieve landen in de regio op het gebied van vrijheid van godsdienst.

In Maleisië illustreerden talrijke incidenten tijdens de verslagperiode aanhoudende beperkingen en spanningen tussen gemeenschappen. Individuen, waaronder een stand-upcomedian en een handelaar uit Johor, werden aangeklaagd voor vermeende belediging van de islam,¹⁷¹ terwijl een alleenstaande moeder werd veroordeeld voor *khalwat*, het strafbare feit van het dat ze zich in de onmiddellijke fysieke nabijheid bevindt van een man die noch haar echtgenoot noch een nauwe mannelijke verwant is.¹⁷² In 2024 werd het katholieke parlamentslid Teresa Kok ondervraagd na kritiek op de kosten van halal-certificering.¹⁷³ In Sabah werden christenen willekeurig als moslims geregistreerd op ID-kaarten,¹⁷⁴ terwijl Rohingya-vluchtelingen etnische en doctrinele discriminatie ondervonden.¹⁷⁵ Het publieke debat in Sarawak over bijbelonderricht en vreemdelingenhaat laat de kwetsbaarheid van religieus samenleven zien.¹⁷⁶ Ondanks enkele

rechterlijke uitspraken die de rechten van minderheden bevestigden, bleef het klimaat gekenmerkt door juridische dubbelzinnigheid, staatstoezicht en intolerantie.

Op de Malediven worden wetten die niet-islamitische religieuze uitingen verbieden nog steeds streng gehandhaafd. Twee Duitse toeristen werden in 2024 gearresteerd voor het uitdelen van Bijbels.¹⁷⁷ Een Indiase spirituele leider en zijn assistent werden gedeporteerd in 2023.¹⁷⁸ De Malediven dienden ook als rekruteringsgebied voor extremistische groeperingen en 20 personen werden in 2023 door de Verenigde Staten bestraft voor het financieren van ISIS en Al Qaida. Gevangenen fungeren naar verluidt als knooppunten voor radicalisering.¹⁷⁹

Indonesië: tegenstellingen tussen godslastering en eenheid

Sinds Indonesië in 1945 onafhankelijk werd, is het officieel een seculiere staat en heeft het het recht op vrijheid van godsdienst erkend. De lange traditie van pluralisme staat echter onder druk. De enige provincie die door de sharia wordt bestuurd is Atjeh, en in januari 2023 kreeg een vrouw in het openbaar 22 zweepslagen omdat ze een man had ontmoet die niet haar echtgenoot was.¹⁸⁰ Wetten tegen godslastering en beperkingen van de vrijheid van meningsuiting blijven niet-moslims, met name christenen, onevenredig hard treffen. Een 74-jarige bekeerling bleef in december 2023 in hechtenis wegens godslastering, drie jaar na de publicatie van zijn boek met kritiek op de islam.¹⁸¹ In september 2024 bezocht paus Franciscus Indonesië aan het begin van zijn vierlandentournee door Zuidoost-Azië. Hij drong er bij het land op aan om zijn motto, *Eenheid in verscheidenheid*, hoog te houden en een model te zijn voor interreligieuze co-existentie.¹⁸²

De Paus sloot zijn rondreis door Azië en het Pacifische gebied af met een driedaags bezoek aan **Singapore** en preeste de toewijding van het land aan religieuze harmonie en de bescherming van religieuze vrijheid voor alle geloven.¹⁸³

De Filipijnen en Brunei: gelokaliseerd extremisme en sharia-bestuur

Jihadistisch geweld hield aan in Mindanao, het **Filippijnse** eiland met een grote moslimbevolking. In december 2023 ontplofte een bom tijdens een katholieke Mis op de staatsuniversiteit van Mindanao, waarbij vier doden vielen;¹⁸⁴ in mei 2024 raakten twee mensen gewond bij een granaataanval op een kapel in Cotabato City.¹⁸⁵ Er vielen 11 doden bij gewapende gevechten tussen islamitische militanten en regeringstroepen in Maguindanao del Sur.¹⁸⁶ Deze gebeurtenissen benadrukken de voortdurende dreiging die uitgaat van jihadistische organisaties in de regio. Ook is er bezorgdheid over de manier waarop de regering de controversiële antiterrorismewet als dekmantel voor mensenrechtenschendingen gebruikt, zoals bij aanvallen op activisten, religieuze leiders en inheemse gemeenschappen die hun land willen beschermen tegen mijnbouwbelangen.

Ondanks internationale kritiek blijft **Brunei** vasthouden aan de Syariah Penal Code Order (SPCO), die in april 2019 volledig van kracht werd. Dit juridische kader stelt afvalligheid, godslastering en het verspreiden van niet-islamitische religies strafbaar en schrijft straffen voor als amputatie, geseling, steniging en de doodstraf, hoewel er de facto een moratorium op executies van kracht blijft.¹⁸⁷ Niet-moslims hebben te maken met aanzienlijke beperkingen, met name op het gebied van proselitisme, de verspreiding van religieus materiaal en het doen van kritische uitspraken over de islam, ondanks grondwettelijke bepalingen die de vrijheid van godsdienst garanderen.

De Stille Oceaan en Australië: vrijheid van godsdienst te midden van nieuwe spanningen

In tegenstelling tot veel van hun buurlanden hebben naties op eilanden in de Stille Oceaan - waaronder **Australië, Nieuw-Zeeland, Oost-Timor** en **Papoea-Nieuw-Guinea** - over het algemeen een sterke bescherming van de vrijheid van godsdienst. Hetzelfde geldt voor microstaten in de Stille Oceaan, zoals **Samoa, Tonga, Fiji** en **Kiribati**.

In **Australië** werd vrijheid van godsdienst in het verleden wettelijk beschermd, maar recente ontwikkelingen hebben tot bezorgdheid geleid. Sommige deelstaten verplichten op religie gebaseerde zorgaanbieders om diensten aan te bieden of ernaar te verwijzen die in strijd kunnen zijn met hun overtuigingen. De regering van het Australisch Hoofdstedelijk Territorium nam een katholiek ziekenhuis in beslag dat geen abortus wilde aanbieden. Het voortdurende gebruik door Australië van buitenlandse detentiecentra, vooral in **Nauru**, heeft internationale kritiek uitgelokt op de "onmenselijke omstandigheden." Veel asielzoekers - die vaak op de vlucht zijn voor religieuze vervolging - blijven in langdurige detentie.¹⁸⁸

In **Papoea-Nieuw-Guinea** (PNG) hebben interne onrust en geopolitieke druk het debat aangewakkerd over de rol van religie in het openbare leven. Na dodelijke rellen in 2024 nam het parlement een wetsvoorstel aan dat PNG tot christelijke natie verklaarde. Dat leidde tot waarschuwingen van religieuze leiders over het ondermijnen van culturele diversiteit. In 2024 drong paus Franciscus aan op respect voor de menselijke waardigheid en veroordeelde hij geweld, waaronder misbruik in verband met hekserij. De toenemende politisering van religie en invloeden van buitenaf kunnen een bedreiging vormen voor de vrijheid van godsdienst en het pluralisme in het land.¹⁸⁹

© Vatican Media

CASE STUDY

China: juridische beperkingen op religieus onderwijs voor minderjarigen

André Stiefenhofer

De afgelopen jaren hebben strengere nationale wetten en regionale regels een normaal religieus leven voor kinderen en jongeren in China bijna onmogelijk gemaakt. Sinds 2014 heeft een groeiend aantal nationale wetten en regionale regels geprobeerd om religieuze praktijken op te nemen in officiële, door de staat gesanctioneerde kaders en om ze helemaal uit te bannen uit niet-geregistreerde ruimtes.¹⁹⁰ Dit heeft geresulteerd in de uitsluiting van kinderen en jongeren van de meeste vormen van openbaar en gemeenschappelijk religieus leven.

De grondwet van China beschermt alleen 'normale' religieuze activiteiten¹⁹¹ - een zeer ruim geformuleerde beperking die wordt geïnterpreteerd als een oproep tot 'sinisering' van religies. Dat betekent "minder inculturatie dan standaardisering van de respectievelijke religie. Ofwel: aanpassing van alle religieuze geloofssystemen aan de waarden van het socialisme met Chinese kenmerken."¹⁹² In navolging van dit beleid van 'aanpassing van religie' spreekt de Patriottische Onderwijswet van 2023 in Artikel 22 over "het verbeteren van de compatibiliteit van religies met de socialistische samenleving".¹⁹³ De onderwijswet van 2021 bepaalt in artikel 8 dat "geen enkele organisatie of individu religie mag gebruiken om activiteiten uit te voeren die het onderwijssysteem van de staat verstoren."¹⁹⁴ Hoewel deze formulering geschikt is om elke religieuze of catechetische instructie tot 'inmenging' te verklaren, geeft de nationale wet op de bescherming van minderjarigen van 2020 de autoriteiten nog meer macht om religieuze activiteiten voor minderjarigen te verhinderen door deelname aan religieuze 'culten' op één lijn te stellen met 'bijgelovige activiteiten', terrorisme, separatisme en extremisme, waardoor religie wordt onderworpen

aan een algemene verdenking van vijandigheid tegenover de staat.¹⁹⁵

Deze restrictieve lijn wordt voortgezet in de regionale wetgeving van de afzonderlijke provincies. De verordeningen over religieuze zaken voor de verschillende provincies bevatten expliciete beperkingen op de religieuze opvoeding van minderjarigen en geven de autoriteiten een rechtvaardiging om actie te ondernemen tegen de deelname van kinderen en jongeren aan het gemeenschappelijke religieuze leven. Dit omvat niet alleen religieuze diensten, maar ook op geloof gebaseerde zomerkampen, zondagsscholen, spirituele retraites en gezinsgerichte religieuze activiteiten. Kinderen wordt vaak de toegang tot gebedshuizen ontzegd en in verschillende gevallen hebben scholen ouders en leerlingen gevraagd een verklaring te ondertekenen waarin ze zich verplichten om zich niet in te laten met enige vorm van religieuze activiteiten. Sommige regels bevatten de zin "Geen enkele organisatie of persoon mag minderjarigen organiseren, verleiden of dwingen om deel te nemen aan religieuze activiteiten."¹⁹⁶ 'Activiteiten' omvatten zowel religieuze diensten als 'studiereizen, zomerkampen of retraites'.¹⁹⁷ Op sommige scholen werden brieven naar ouders gestuurd met het dringende verzoek om hun kinderen weg te houden van religie, met het argument dat religieus geloof de morele ontwikkeling belemmert en de academische concurrentiepositie ondermijnt.

Dit alles heeft geleid tot een feitelijk verbod op alle religieuze praktijken en onderwijs voor iedereen onder de 18 jaar in China, waardoor religieuze gemeenschappen hun inspanningen voor de ontwikkeling van jongeren verliezen en hun voortbestaan in gevaar komt.

Zondagochtend mis in een kerk. Op deze foto uit 2008 is een jong meisje te zien - een praktijk die niet langer is toegestaan, omdat de huidige regelgeving minderjarigen verbiedt deel te nemen.

CASE STUDY

India: anti-bekeringswetten

André Stiefenhofer

In 12 Indiase deelstaten zijn anti-bekeringswetten aangenomen met als doel het voorkomen van religieuze bekerings door middel van dwang, fraude of uitlokking. Deze wetten vereisen vaak dat individuen de autoriteiten inlichten voordat ze zich bekeren. Ook stellen ze bekerings met geweld, fraude of verleiding strafbaar. Hoewel de laatste golf anti-bekeringswetten werd gedreven door de regerende Bharatiya Janata Party (BJP), dateren ze al van 1936. De Britse Raj stond 12 prinselijke staten toe om deze wetten aan te nemen tegen de tijd van de onafhankelijkheid.¹⁹⁸

In de praktijk zijn deze wetten systematisch misbruikt tegen religieuze minderheden. Daarbij is een klimaat van angst gecreëerd, zijn valse beschuldigingen aangemoedigd en pesterijen gelegitimeerd. Religieuze minderheden worden vaak aangeklaagd door radicale hindoegroepen. Hun humanitaire activiteiten worden vaak vals voorgesteld als pogingen tot bekering.

Op 16 februari 2025 werden in Indore de katholieke zuster Sheela Savari Muthu en drie van haar collega's door de politie gearresteerd, hoewel er geen sprake was van dwang of religieuze bekerings. De arrestaties volgden op de organisatie van een bewustmakingskamp over gezondheid en hygiëne voor kinderen van huishoudelijk personeel in een openbare tuin - een evenement dat vooraf officiële toestemming had gekregen. De politie greep in nadat een menigte hindoe-nationalisten zich op de locatie had verzameld, de organisatoren bedreigde en de zuster ervan beschuldigde dat ze aanwezige kinderen probeerde te bekeren. "De politie nam ons mee naar het politiebureau," zei zr. Muthu. "We wilden een aanklacht indienen tegen de hindoeïstische menigte, maar ze weigerden dit te accepteren en dienden een strafzaak tegen ons in."¹⁹⁹ De Indore Municipal Corporation sloopte later het vier verdiepingen tellende gebouw waarin haar kantoor was gevestigd, zonder acht te slaan op het verzoek om een gerechtelijke uitspraak af te wachten.²⁰⁰

De zaak van dominee Jose Pappachan en zijn vrouw Sheeja in het Ambedkar Nagar district in Uttar Pradesh laat zien hoe anti-bekeringswetten kunnen worden gebruikt als instrument voor vervolging door de staat. Het echtpaar werd in januari 2025 door een rechtbank veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf en elk een boete van 25.000 roepies (€ 280) op beschuldiging van poging tot bekering van mensen met een tribale of Dalit-achtergrond. Het echtpaar ontkende de aanklacht met het argument dat ze slechts kinderen onderwezen en mensen hielpen om te stoppen met het drinken van alcohol en ruziemaken.²⁰¹ In februari 2025, na een beslissing van het Allahabad High Court, werd het stel op borgtocht vrijgelaten.²⁰² Aangezien ongeveer 20 procent van de christenen in India een tribale achtergrond heeft en ongeveer 70 procent Dalits zijn, kan het vooruitzicht van bekering van een van deze groepen een bijzonder vijandige reactie oproepen van hindoe-nationalisten.²⁰³

De anti-bekeringswetten zetten radicale hindoenationalisten aan tot burgerwachten en lynchpartijen die een klimaat van angst creëren onder religieuze minderheden. Op 22 juni 2025 bestormde een menigte van 150 mensen het huis van dominee Gokhariya Solanky in het dorp Nepa Nagar. Ze vielen hem en drie andere christenen, allen Dalits, aan, kleedden hen uit en paradeerden hen in hun ondergoed langs een openbare weg. Daarna werden ze naar de plaatselijke hindoeïetempel gebracht en moesten ze buigen voor de godheid daar. Daarna beschuldigde de menigte de christenen ervan dat ze Dalit-hindoes tot het christendom bekeerden en droegen ze hen over aan de politie, die hen in hechtenis nam. De conclusie van dominee Solanky geeft de huidige situatie in India treffend weer: "Valse bekeringsaanklachten worden routinematig geuit tegen christenen door hindoegroeperingen, die bezig waren India te veranderen in een natie van hindoeïstische dominantie."²⁰⁴

Een biddende man in een klein inheems dorp in de Indiase deelstaat Jharkhand

Wet, macht, en praktijk in de moslim wereld: de vele gezichten van de sharia

Dennis Peters

Sharia, of islamitische wet, neemt een centrale plaats in bij het vormgeven van de contouren van vrijheid van godsdienst in de moslimwereld. Voor sommigen fungeert het vooral als een spiritueel en moreel kompas; voor anderen dient het als fundament van de staatswet, met diepgaande implicaties voor burgerschap, rechten van minderheden en juridische gelijkheid. Toch is de sharia geen vast of uniform systeem. De interpretatie en implementatie ervan varieert aanzienlijk tussen - en zelfs binnen - landen en weerspiegelt complexe interacties tussen traditie, moderniteit en politiek gezag.

In tegenstelling tot het idee van één enkele, uniforme code, bestaat er niet zoiets als de Sharia. In staten met een moslimmeerderheid varieert de islamitische wet van een symbolische aanroeping van goddelijke waarden tot een volledig gecodificeerde en door de staat opgelegde rechtsorde. In sommige grondwetten wordt de Sharia aangewezen als de primaire bron van wetgeving. In Saoedi-Arabië bijvoorbeeld zijn de Koran en de Soenna de enige rechtsbronnen.²⁰⁵ In Iran controleert de Raad van Bewakers alle wetgeving op overeenstemming met de Shi'a-doctrine.²⁰⁶ In beide gevallen heeft de islamitische jurisprudentie de uiteindelijke autoriteit. Elders bestaat de sharia naast seculiere rechtssystemen en heeft deze alleen betrekking op persoonlijke zaken zoals huwelijk, echtscheiding en erfenis. Sharia gaat echter over veel meer dan politiek en huiselijke regelingen. Het woord betekent letterlijk 'het gebaande pad naar water' en voor een woestijnvolk is het de weg naar het leven zelf.

Een moslimvrouw krijgt 23 zweepslagen nadat ze in de buurt van haar vriend is aangetroffen in Banda Atjeh, Indonesië.

De kloof tussen wetgeving en praktijk

Zoals de rechtsgeleerde Ebrahim Afsah - op wiens fundamentele inzichten over constitutionele strijd in de moslimwereld dit artikel is gebaseerd - heeft opgemerkt, wijkt de juridische implementatie vaak af van de constitutionele claims. Deze kloof kan beslissend zijn voor de vrijheid van godsdienst. In Egypte heeft de discriminerende toepassing van de blasfemiewetgeving een remmend effect gehad op de uitoefening van het fundamentele recht op vrijheid van godsdienst.²⁰⁷ Andere landen, met strengere wetboeken, passen ze inconsequent toe. In Noord-Nigeria worden de op de sharia gebaseerde strafwetten ongelijk geïmplementeerd, afhankelijk van de lokale politieke wil en de druk van het publiek.²⁰⁸ Hoewel de sharia-rechtbanken in het noorden van Nigeria niet langer de wrede straf van amputatie opleggen, zijn ze niet vrij van het heersende corruptieprobleem. En hoewel sommige christenen zeggen dat ze de voorkeur geven aan Sharia-rechtbanken, hebben anderen melding gemaakt van discriminatie op religieuze gronden.²⁰⁹ Staten zoals Pakistan en Iran hebben een sterke islamitische juridische identiteit.²¹⁰ In de Indonesische provincie Atjeh heeft regionale autonomie de toepassing van de sharia mogelijk gemaakt, inclusief lijfstraffen, ondanks de seculiere nationale grondwet van het land.²¹¹ Deze verschillen, die variëren in omvang, hebben tastbare gevolgen voor religieuze gemeenschappen.

Historische wortels

De pluralistische aard van de islamitische wetgeving heeft diepe historische wortels. Vroege islamitische rijken schikten zich over het algemeen naar lokale gewoonten en stonden niet-islamitische gemeenschappen toe om de wet te handhaven.²¹² Vooral joden en christenen, die de status van dhimmi hadden, mochten hun eigen juridische tradities behouden, zij het binnen bepaalde grenzen. Openbare religieuze uitingen werden meestal beperkt en bekering van de islam naar een andere religie was niet toegestaan.

Voor niet-Abrahamitische minderheden kunnen de omstandigheden aanzienlijk slechter zijn, zoals blijkt uit de vervolging in 2014 van Yezidi's in Irak door IS.²¹³

Moderne transformaties

De 19e en 20e eeuw brachten aanhoudende druk met zich mee om zich aan te passen aan Westerse juridische, militaire en educatieve modellen. De reacties varieerden: Turkije omarmde de secularisatie; Egypte streefde gedeeltelijke juridische hervormingen na; Saoedi-Arabië verzette zich tegen dergelijke veranderingen en beschouwde ze als onverenigbaar met de islamitische authenticiteit. Vandaag de dag zijn er vier brede stromingen die moslimdebatten over de Sharia voeden:²¹⁴

1. **Secularisme**, gericht op het verwijderen van religie uit het openbaar bestuur;
2. **Modernisme**, geloven dat Sharia kan worden geïnterpreteerd om op één lijn te komen met moderne waarden;
3. **Traditionalisme**, die volhoudt dat de islamitische wet al voldoende en volledig is;
4. **Fundamentalisme**, die oproept tot een terugkeer naar de vroegste islamitische bronnen met strikte tekstuele naleving.

Implicaties voor vrijheid van godsdienst

Waar de sharia wordt geïnterpreteerd op een manier die niet-moslims ongeschikt maakt, bekering verbiedt of belediging van de islam strafbaar stelt, wordt

de vrijheid van godsdienst aanzienlijk beperkt. In Pakistan hebben beschuldigingen van godslastering geleid tot geweld van volksmenigtes en gerechtelijke vervolging. Onder de Taliban in Afghanistan staat op geloofsafval de doodstraf. Toch zijn de ontwikkelingen niet overal negatief. In Tunesië en Marokko hebben religieus ingekaderde hervormingen de vrouwenrechten uitgebreid en de bescherming van minderheden versterkt. In delen van Centraal-Azië hebben seculiere grondwetten het opleggen van sektarische wetboeken voorkomen, hoewel dit vaak ten koste gaat van bredere politieke en religieuze vrijheden. In 2022 startte de Saoedische kroonprins Mohammed bin Salman een project om de meest authentieke Hadith van de Profeet te identificeren en te compileren, naar verluidt om te voorkomen dat ze door extremisten zouden worden misbruikt.²¹⁵

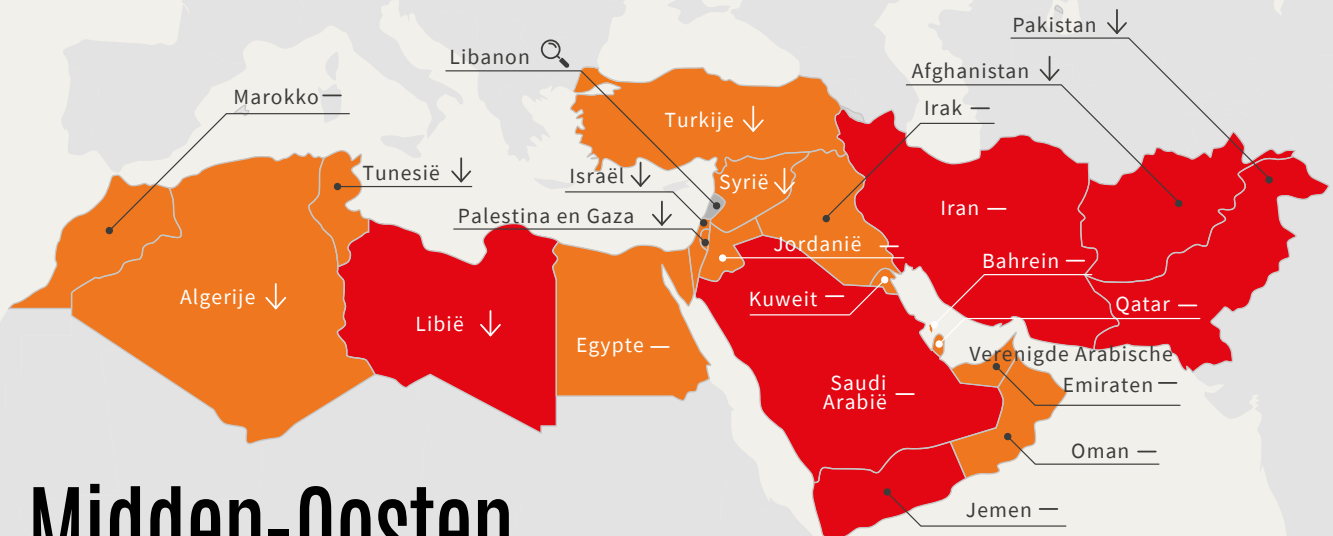
Conclusie

De sharia manifesteert zich in verschillende vormen, van grondwettelijke verwijzingen tot allesomvattende systemen die door de staatsmacht worden afgedwongen. De rol ervan in landen met een moslimmeerderheid hangt af van de geschiedenis, de politieke invloed en hoe sterk of zwak de instellingen zijn. Voor pleitbezorgers van vrijheid van godsdienst vraagt deze complexiteit om een genuanceerde en contextspecifieke aanpak. De uitdagingen zijn reëel, maar de tekenen van verandering en open discussie ook. Terwijl landen blijven zoeken naar hun identiteit en juridische richting, zal de manier waarop de sharia wordt gebruikt een belangrijk onderwerp blijven in de wereldwijde strijd voor vrijheid van godsdienst.

© AFP via Getty Images

REGIONAL ANALYSIS

Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA)

Het Midden-Oosten en Noord-Afrika (MENA) blijft een van de meest complexe en onstabiele gebieden ter wereld. Hoewel er tijdens de verslagperiode van twee jaar enkele positieve ontwikkelingen werden waargenomen, werden deze grotendeels overschaduwed door verontrustende trends en door het conflict tussen Israël en Hamas, dat ongekende niveaus van geweld en bredere regionale destabilisatie veroorzaakte.

Er kunnen verschillende belangrijke trends worden geïdentificeerd die natuurlijk niet gelden voor alle landen in de MENA-regio en de aangrenzende moslimmeerderheidsstaten Turkije, Pakistan en Afghanistan.

Regering maakt gebaar naar religieuze minderheden

Hoewel alomvattende vrijheid van godsdienst nergens te vinden is in staten met een moslimmeerderheid, zijn sommige landen meer geneigd om te erkennen dat religieus pluralisme nog steeds een noodzakelijk onderdeel is van het sociale mozaïek. Vooral islamitische monarchieën zoals Jordanië en Marokko hebben een lange traditie van interreligieuze dialoog en roepen herhaaldelijk op tot religieuze gematigdheid.

Sinds enkele jaren hebben andere staten met een islamitische meerderheid in de regio zich bij hen aangesloten door een tolerant religieus beleid te voeren. Met name de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) zijn tolerant gebleven tegenover joden en christenen. Een voorbeeld hiervan is de opening van het Abrahamitische

familiehuis in Abu Dhabi in 2023. Dit multireligieuze centrum omvat een kerk, een synagoge en een moskee. In april 2023 kon de Joodse gemeenschap van de VAE Pesach vieren.²¹⁶ En in februari 2024 werd de eerste hindoetempel in Abu Dhabi door de Indiase premier Narendra Modi ingehuldigd.²¹⁷

Marokko zette ook stappen in de richting van de Joodse gemeenschap. In november 2022 werd de Mohammed VI Polytechnische Universiteit in Marrakesh de eerste synagoge op een campus in de Arabische wereld ingehuldigd. Het werd gebouwd naast een nieuwe moskee. De twee gebouwen hebben een gezamenlijke muur als symbool van religieuze eenheid.²¹⁸ Er waren echter geen Joodse studenten ingeschreven aan de universiteit toen de synagoge werd geopend, en in juli 2025 waren dat er nog steeds geen. Een paar maanden na de inauguratie erkende Israël de Marokkaanse annexatie van de Westelijke Sahara. De eerste regering Trump had de annexatie in 2020 erkend als onderdeel van het vergemakkelijken van gesprekken over het normaliseren van de betrekkingen tussen Marokko en Israël.²¹⁹

In februari 2023 knoopten Oman en de Heilige Stoel volledige diplomatieke betrekkingen aan.²²⁰ In Bahrein schonk de koning een stuk land aan de orthodoxe kerk en bracht hij een tegenbezoek aan paus Franciscus na diens reis naar het land.²²¹

Deze stappen zijn ongetwijfeld positief omdat ze diepgewortelde bedenkingen tegen niet-moslims verminderten. Ze worden echter meestal in verband gebracht met

politieke motieven, waarbij de respectieve staten zich naar buiten als tolerant willen presenteren, terwijl ze in eigen land vaak repressief optreden en geen volledige vrijheid van godsdienst kennen.

Politieke islam

Uit een onderzoek van Arab Barometer in 2023 bleek dat in de meeste landen zowel jonge als oudere burgers een duidelijke voorkeur hadden om religie een grotere rol te geven in de politiek.²²² Dit is weerspiegeld in het stemgedrag. De politieke tak van de Moslimbroederschap behaalde grote successen bij de parlementsverkiezingen in Jordanië in september 2024. Met 31 van de 138 zetels werd de islamistische partij de grootste fractie in het parlement en behaalde haar beste resultaat in 35 jaar. De Jordaanse autoriteiten verboden de Moslim Broederschap op beschuldiging van het plannen van gewelddadigheden. De politieke tak mocht blijven bestaan, maar de kantoren werden doorzocht.²²³

Veel belangrijker, zowel het land zelf als in termen van internationale vertakkingen, was de machtsovername in Syrië door de islamistische militie Hayat Tahrir al-Sham (HTS) eind 2024. Begin 2025 werd HTS-leider Ahmed al-Sharaa tot president voor een 'overgangsperiode' benoemd. Hij volgde president Bashar al-Assad op, die omver werd geworpen door een bliksemoffensief van de rebellen dat een einde maakte aan tientallen jaren van Alawitische minderheidsheerschappij. President al-Sharaa is de oprichter van de Al Qaida afsplitsing al-Nusrah,²²⁴ die verantwoordelijk is voor tientallen aanvallen op burgers, waaronder de afslachting van christenen²²⁵ en Druzen. Ondanks recentere uitspraken ten gunste van vrijheid van godsdienst, heeft al-Sharaa (voorheen al-Julani) in een interview in 2014 verklaard dat hij streeft naar een islamitisch regime in Syrië en dat er geen plaats is voor de Alawitische, sjiietische, druzische en christelijke minderheden in het land.²²⁶

Het is nog onduidelijk welk effect de machtsovername van HTS in Syrië zal hebben op de vrijheid van godsdienst. Sommige westerse landen zien de nieuwe machthebbers als legitieme contactpersonen, hoewel de Britse regering zegt dat Hayat Tahrir al-Sham "een alternatieve naam voor al-Nusrah" is, en HTS als onderdeel van Al Qaida en dus een verboden terroristische organisatie beschouwt.²²⁷ De VN-Veiligheidsraad noemt HTS ook een afsplitsing van Al Qaida en een terroristische organisatie.²²⁸ Desondanks werd interim-president Sharaa begin mei 2025 in Parijs ontvangen door president Emmanuel Macron. De Amerikaanse president Donald Trump ontmoette hem in mei in Saoedi-Arabië en in juli 2025 schrapten de VS de HTS van hun lijst van terroristische organisaties.²²⁹

De presidenten Macron en Trump riepen allebei op tot een inclusief beleid ten aanzien van minderheden in Syrië, en de opname van een christelijk en een Druzisch lid in de overgangsregering is een positief teken. De

regering verzekerde christelijke leiders dat de rechten van minderheden zouden worden gerespecteerd. In juli 2025 zeiden christelijke leiders echter dat ze er niet op konden vertrouwen dat president al-Sharaa hen of de Druzen zou beschermen,²³⁰ en de HTS blijft ideologisch gericht op hardline islamisme.

In deze context is het bloedbad van honderden leden van de Alawitische gemeenschap in maart 2025 zeer verontrustend. Ook christenen werden getroffen.²³¹ Eind april waren er ook botsingen tussen leden van de Druzische minderheid en regeringsgezinde troepen, waarbij bijna honderd doden vielen.²³² Gezien de soennitische meerderheid in Syrië kan er niet van worden uitgegaan dat er na de overgangsperiode van vijf jaar een seculiere regering zal worden gevormd. Daar zijn tot nu toe zeker geen tekenen van. Integendeel, de veranderingen in de interim-grondwet wijzen op een grotere islamisering van het politieke en openbare leven. Zo is in maart 2025 bepaald dat de president moslim moet zijn en dat islamitische jurisprudentie de belangrijkste bron van wetgeving is.²³³

Islamisering

Islamisering van het openbare leven, met als doel de goedkeuring van de bevolking te krijgen en de legitimiteit van politieke organisaties te vergroten, is een groeiende trend in verschillende delen van de regio. In Libië wordt de in Tripoli gevestigde regering van nationale eenheid (GNU) internationaal erkend, hoewel ze slechts ongeveer een derde van het noorden van het land controleert en niets van het zuiden. In november 2024 kondigde de minister van Binnenlandse Zaken aan dat hij van plan was om de 'zedelijkheids-politie' nieuw leven in te blazen. Hij voegde eraan toe dat vrouwen het huis niet mogen verlaten zonder een islamitische sluier te dragen en niet alleen mogen reizen zonder mannelijke voogd.²³⁴

Diezelfde maand breidde het Iraakse parlement het alcoholverbod uit tot hotels en clubs, waardoor het land dichterbij een totaal verbod kwam.²³⁵ Het door Koerden gecontroleerde noorden van het land, waar veel Yazidi's wonen en waar in de hoofdstad Erbil een grote christelijke bevolking woont, heeft het verbod echter grotendeels genegeerd.²³⁶ De verkoop van alcohol is van groot economisch belang voor minderheden zoals christenen en yezidi's.

Dezelfde islamiseringstrend is te zien in Turkije waar in 2024 de vierde-eeuwse kerk van de Heilige Redder in Chora officieel werd ingewijd als moskee. Het ÇEDES-project van het land stuitte op hevig verzet²³⁷ toen imams werden aangesteld als 'geestelijke begeleiders' op scholen. De secretaris-generaal van de lerarenvakbond beschreef de stap als reactionair en zei dat leraren hun kinderen niet zouden meenemen naar de sessies die de regering van plan was.²³⁸

Islamitisch terrorisme duikt weer op

Het jihadistisch terrorisme in de regio heeft niet het niveau bereikt dat het in 2014 bereikte met de territoriale uitbreiding van IS. In januari 2025 zei het *Institute for the Study of War* echter dat IS opnieuw opdook in Syrië, waar recente verschuivingen in de internationale terrorismebestrijdingsstrategie veiligheidsvacuüms creëerden die IS kon uitbuiten.²³⁹ Ze hebben de wederopbouw in het centrum van het land mogelijk gemaakt.²⁴⁰

Het jihadisme heeft zich ook verspreid naar nieuwe plaatsen. In juli 2024 werden zes mensen, waaronder een politieagent, gedood en 28 anderen gewond bij een ongekende schietpartij in een sjiitische moskee in Muscat, de hoofdstad van Oman. Islamitische Staat eiste voor het eerst in de geschiedenis van het land de verantwoordelijkheid voor de aanslag op.²⁴¹

In Pakistan is de Islamitische Staat Khorasan Provincie (ISKP) een van de vele terroristische groeperingen die het land destabiliseren.²⁴² ISKP richt zich vaak op burgers en religieuze minderheden, met name sjiitische moslims en rivaliserende soennitische facties zoals de Taliban. Toen de Taliban de ISKP in Afghanistan steeds harder aanpakte, zijn veel strijders naar Pakistan getrokken, waar ze netwerken hebben opgebouwd in de steden en op het platteland. Dit heeft geleid tot een sterke toename van geweld, gekenmerkt door steeds geraffineerdere aanvallen op religieuze minderheden.²⁴³ Hetzelfde geldt voor Afghanistan zelf, waar de vrijheid van godsdienst volledig is verdwenen sinds de Taliban in 2021 weer aan de macht kwamen. Religieuze minderheden zoals soefi- en sji'a-moslims worden zwaar gediscrimineerd en de feitelijke machthebbers slagen er niet in hen te beschermen tegen ISKP.

Conflict in het Heilig Land

Het conflict tussen Israël en Hamas heeft ongekend veel geweld veroorzaakt. De terroristische aanval op Israël door Hamas op 7 oktober 2023 resulteerde in de grootste slachting onder Joden sinds de Tweede Wereldoorlog. De militaire reactie van Israël heeft grote delen van de Gazastrook onbewoonbaar gemaakt; het dodental per juli 2025 opgelopen tot meer dan 60.000 mensen²⁴⁴ met nog meer gewonden of hongerenden. Israël heeft een dodelijk precedent geschapen door meer dan 400 humanitaire hulpverleners en 1.300 medische hulpverleners te doden,²⁴⁵ waarbij het de Conventies van Genève, die het heeft ondertekend, aan zijn laars lapt. De moskeeën en kerkgebouwen in Gaza zijn zwaar getroffen. Aanklagers bij het Internationaal Strafhof beschuldigen beide partijen van oorlogsmisdaden.²⁴⁶

In Israël is de kloof tussen de Joodse en Arabische bevolking verdiept als gevolg van de oorlog. De extreemrechtse coalitie onder leiding van premier Benjamin Netanyahu heeft de verdeeldheid langs etnische en religieuze lijnen verergerd. De minister van Nationale

Veiligheid van de regering, Itamar Ben-Gvir, heeft olie op het vuur gegooid door demonstratief de Haram al-Sharif/Tempelberg in Jeruzalem te bezoeken. Het resultaat zijn botsingen tussen moslims en Israëlsche veiligheidstroepen. Ondertussen ontkende president Mahmoud Abbas van de Palestijnse Autoriteit tijdens een toespraak voor de Verenigde Naties in New York dat de Joodse Tempel ooit in Jeruzalem heeft gestaan.²⁴⁷

Christenen in Israël hebben op hun beurt geleden onder een ongekend niveau van geweld en minachting doordat fanatieke Joden het gemunt hebben op zowel christelijke instellingen als leiders. De impact van de oorlog op het religieuze toerisme heeft bijgedragen aan de economische verzwakking van de christenen in het Heilige Land.

Het conflict tussen Israël en Hamas heeft een golf van antisemitisme in de regio veroorzaakt. In oktober 2023 schoot een Egyptische politieagent twee Israëlsche toeristen dood in Alexandrië. Het jihadisme, dat het opneemt voor de Palestijnen tegen Israël, wint aan kracht.

De toenadering tussen Arabische staten zoals Israël en Saoedi-Arabië is door de oorlog in Gaza tijdelijk tot stilstand gekomen. Het conflict tussen Iran en Israël is verhevigd met een directe confrontatie tussen de landen.

Geopolitieke trends verschuiven in het nadeel van sjiitische machten

Het machtsevenwicht in de regio is verschoven in het nadeel van de sjiitische islam. Dit is vooral duidelijk in Syrië met de opkomst van de islamistische soennitische HTS en de omverwerping van president Assad, een lid van de Alawitische gemeenschap, een vertakking van de sjiitische islam. Zowel in Syrië als in buurland Libanon werd de sjiitische militie Hezbollah ernstig verzwakt door de militaire aanvallen van Israël en onthoofd door de moord op haar charismatische leider Hassan Nasrallah in Beiroet. In Irak kondigden machtige Iraanse milities aan dat ze voor het eerst ontwapening zouden overwegen om een escalerend conflict met de regering Trump af te wenden.²⁴⁸ De verandering van leiderschap in Syrië en de verzwakking van Hezbollah in Libanon hebben op hun beurt de regionale invloed van Sji'a Iran ernstig beperkt. Het regime heeft hierop gereageerd door de repressie in eigen land op te voeren; naast vrouwen die weigeren de hoofddoek te dragen, zijn ook religieuze minderheden zoals soennieten, bahá'ís en bekeerlingen van de islam tot het christendom het slachtoffer. In de afgelopen tien jaar is het aantal christenen in Iran tegen de trend van de MENA-regio in meer dan verdubbeld,²⁴⁹ en bereikte een aantal van meer dan een miljoen.²⁵⁰

Levensomstandigheden verslechteren

Volgens het Wereldvoedselprogramma heeft de regio "een ongekend niveau van crises doorgemaakt, met

miljoenen mensen in de greep van meedogenloze conflicten, politieke onrust, duizelingwekkende vluchtelingencrisis en een steeds diepere economische neergang.²⁵¹ De landen van de Maghreb hebben zich steeds harder opgesteld tegenover migranten uit landen ten zuiden van de Sahara die Europa proberen te bereiken. Tunesië heeft meer dan 10.000 mensen dakloos gemaakt door hun geïmproviseerde nederzettingen in brand te steken.²⁵² De hoge voedselprijzen hebben de druk nog verder opgevoerd, met een inflatie die in verschillende landen in de regio de pan uitrees - tot 250 procent in Gaza aan het eind van 2024²⁵³ en 79 procent in Syrië. Een teken van economische hoop was echter de opheffing van de Amerikaanse sancties tegen Syrië door president Trump in mei 2025.²⁵⁴ Het VK en de Europese Unie hebben ook de sancties tegen het land versoepeld of opgeheven, zoals de lokale kerken al jaren vragen.²⁵⁵

Ondanks optimistische voorspellingen heeft Irak te kampen met dalende olieprijsen. In mei 2025 waarschuwde het Internationaal Monetair Fonds dat deze hun tol eisten van de Iraakse economie en de kwetsbaarheid van het land verergerden.²⁵⁶ Het effect van dalende prijzen werd nog versterkt door aanvallen op olievelden in het Koerdische noorden van het land door wat de regionale premier "criminele milities op de loonlijst van de Iraakse regering" heeft genoemd, die 70 procent van de olieproductie in de regio hebben weggenomen.²⁵⁷ Aangezien de Iraakse staatsbegroting sterk afhankelijk is van olie-inkomsten, draagt dit alles bij aan een toch al kwetsbare economie en kan het ernstige sociale en politieke gevolgen hebben, waaronder een versnelde uittocht van christenen en andere religieuze minderheden uit het land.

Conclusie

De MENA-regio is opnieuw een zeer instabiele regio gebleken op politiek, economisch en veiligheidsgebied. Het aantal conflictperiodes is meer dan verdubbeld en het aandeel van MENA in het aantal dodelijke slachtoffers wereldwijd is sinds de jaren 1990 verzevoudigd.²⁵⁸ Dit is vooral te wijten aan de escalatie van het conflict tussen Israël en Hamas. De sociaal-economische omstandigheden vertonen weinig tot geen tekenen van verbetering en zijn zelfs verslechterd, waardoor religieuze minderheden kwetsbaar zijn geworden. Een bemoedigend teken in deze periode was de verkiezing van generaal Joseph Aoun tot president van Libanon in januari 2025, waarmee een einde kwam aan meer dan twee jaar zonder president en een positieve stap werd gezet qua herstel van de institutionele stabiliteit.²⁵⁹

Er zijn een paar bemoedigende ontwikkelingen geweest op het gebied van vrijheid van godsdienst, zoals het wetsvoorstel op het persoonlijk statuut voor christenen in Egypte.²⁶⁰ De inhuldiging van het Abrahamitische Familiehuis in Abu Dhabi, een vrucht van de visie van paus Franciscus, maakt ook duidelijk dat vrijheid van godsdienst mogelijk is in een stabiel islamitisch land en inherent is aan de gedeelde waarden van de Abrahamitische godsdiensten: het geloof in het recht op leven en het recht van ouders om hun kinderen morele waarden bij te brengen, de complementariteit van de seksen en de wens om heilige gebouwen te beschermen en religieuze leiders te eren. Over het algemeen zet de regio echter geen substantiële stappen in de richting van alomvattende vrijheid van godsdienst voor al haar inwoners.

Straatfeesten op het Saadallah Al-Jabri Plein, Aleppo, op de eerste vrijdag na de politieke overgang naar het nieuwe regime, december 2024

© HIB3/JACN

ACHTERGROND

Beleefde vervolging: de zonde van het verzuim

Vijandigheden tegen christenen in westelijke OVSE-landen worden vaak over het hoofd gezien en onvoldoende bestudeerd bij gebrek aan systematische documentatie. Tijdens een debat in het House of Lords van het Britse parlement verklaarde Lord Moylan dat in Frankrijk, Duitsland en Spanje aanvallen op kerken, religieuze symbolen en christelijke instellingen de laatste jaren waren toegenomen, waaronder een toename van 44 % van gevallen van brandstichting tegen christelijke gebedshuizen in West-Europa.²⁶¹

In 2016 identificeerde paus Franciscus twee verschillende vormen van vervolging: expliciete vervolging en wat hij 'beleefde vervolging' noemde - een subtielere vorm die zich vaak manifesteert via juridische, culturele of institutionele druk.²⁶² Deze laatste vorm is ook een bron van zorg geweest voor de OVSE²⁶³ en andere internationale organen.

Politieke correctheid kan een rol spelen bij dit soort vervolging als het niet goed wordt aangepakt op overheidsniveau.²⁶⁴ Hoewel beleefde vervolging te onderscheiden is van criminele activiteiten met een christelijke inslag, zoals aanvallen op gelovigen of kerken, is het niet optreden tegen deze activiteiten, terwijl andere vormen van haatmisdrijven worden aangepakt, een symptoom van beleefde vervolging.

De OVSE

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en haar Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (ODIHR) onderscheiden zich onder de intergouvernementele organisaties door hun actie tegen haatmisdrijven, waaronder die met een antichristelijke inslag, door samen te werken met regeringen en groepen uit het maatschappelijk middenveld bij het verzamelen van informatie over haatmisdrijven. Sinds 2009 heeft de OVSE-database van haatmisdaden informatie gepubliceerd die is ontvangen van de deelnemende landen over het

aantal geregistreerde haatincidenten in elk land, het type haatmisdrijf en de minderheidsgroep die het doelwit was. Het verzamelen van deze gegevens, zo stelt de OVSE, is de eerste stap in het aanpakken van haatmisdrijven en maakt gericht beleid en aangepaste slachtofferhulp mogelijk.²⁶⁵

De OVSE was in 2009 de eerste intergouvernementele instantie die de trend om christenen te marginaliseren bestempelde als "intolerantie en discriminatie tegen christenen".²⁶⁶ In juli 2018 publiceerde de OVSE een feitenoverzicht over antichristelijke haatmisdrijven in de OVSE-regio.²⁶⁷ De achilleshiel van de databank voor haatmisdrijven is dat deze slechts zo goed is als de gegevens die door de deelnemende landen worden aangeleverd. Helaas zijn er enorme verschillen in de mate waarin landen hun rapportageverplichtingen aan de OVSE serieus nemen.

Goede en slechte praktijken

Hoewel de OVSE dit probleem heeft geïdentificeerd, is er weinig gedaan om het aan te pakken. Daden die getuigen van vijandigheid tegen christenen, inclusief criminaliteit, blijven de OVSE-regio treffen en gegevens suggereren dat het erger wordt.²⁶⁸ Toch hebben veel deelnemende OVSE-staten weinig gedaan om te kwantificeren hoe erg de problemen binnen hun grenzen zijn. Van de vier Scandinavische landen heeft bijvoorbeeld alleen Finland gerapporteerd over haatincidenten tegen christenen sinds 2023. Bovendien is er een aanzienlijke vertraging in de rapportage door de OVSE zelf. Het ODIHR moet bijvoorbeeld nog statistieken publiceren voor 2024.

De Verenigde Staten zijn een voorbeeld van een land waar het vandalisme tegen kerken en andere christelijke plaatsen duidelijk is toegenomen en waar de overheid geen officiële gegevens heeft gepubliceerd. Groepen uit de burgermaatschappij hebben deze taak echter op zich genomen en de harde waarheid aan het licht gebracht dat aanvallen op christenen en christelijke gebedshuizen steeds vaker voorkomen.²⁶⁹ De Conferentie van Katholieke Bisschoppen van de Verenigde Staten geeft het goede voorbeeld omdat ze aanvallen op bezittingen van de katholieke Kerk nauwgezet bijhoudt.²⁷⁰ Er werden 56 incidenten geregistreerd in 2024 en 19 van januari tot juni 2025. Tot de meest opvallende aanvallen behoorde het tot ontploffing brengen van een explosief bij het altaar van een kerk in Pennsylvania op 6 mei 2025 en meerdere brandstichtingen in kerken in oktober 2024 in Massachusetts, Arizona en Florida.

Het Verenigd Koninkrijk verzamelt gegevens van individuele territoriale politiekorpsen, maar geeft de informatie niet routinematig vrij aan het publiek. De Countryside Alliance, een Britse organisatie die opkomt voor plattelandsbelangen, diende verschillende Freedom of Information (FOI) verzoeken in bij de

© Emmanuel Quinart

45 territoriale politiekorpsen van het Verenigd Koninkrijk over misdaden gepleegd in kerken. Vierenveertig reageerden en uit de antwoorden bleek dat 34 politiekorpsen reageerden op 9.648 misdrijven waarbij kerken betrokken waren tussen 2022 en 2024.²⁷¹ De meeste hiervan waren geen antichristelijke haatmisdrijven - het rapport vermeldde bijvoorbeeld 181 diefstallen van lood en metaal. De Countryside Alliance constateerde echter dat er "gemiddeld elke dag ten minste acht misdrijven plaatsvonden bij kerken in de periode van drie jaar" en vroeg de regering om "de toekomstige financiering en promotie van het programma voor de beveiliging van gebedsplaatsen uit te breiden en te garanderen", zodat ook misdrijven bij kwetsbare kerken op het platteland eronder vallen.²⁷² De huidige regeling beschermt alleen gebedshuizen of gemeenschapscentra die te maken hebben gehad met haatmisdrijven.²⁷³

Frankrijk heeft een voorbeeldige administratie bijgehouden²⁷⁴ en dit, in combinatie met andere vormen van het verzamelen van inlichtingen, heeft het beter in staat gesteld om te anticiperen op gevaar. Voor de Goede Week van 2023 heeft het Ministerie van Binnenlandse Zaken bijvoorbeeld 10.000 politieagenten ingezet en het binnenlandse dreigingsniveau verhoogd naar maximaal paraatheid.²⁷⁵ De Griekse overheid is ook een voorbeeld van goede praktijken wat betreft het bijhouden van statistieken over haatincidenten tegen christenen; het ministerie van Religieuze Zaken is belast met het bijhouden van statistieken over aanvallen op gebedshuizen.²⁷⁶

Afbeelding: De Kerk van de Onbevleete Ontvangenis in Saint-Omer, gedeeltelijk verwoest na een brand op 2 september 2024.

De gevolgen van ontoereikende documentatie

Het ontbreken van systematische rapportage van antichristelijke incidenten leidt tot ineffectief beleid, normalisering van vijandigheid, ongelijke behandeling van religieuze groepen en een grotere kwetsbaarheid van christelijke gemeenschappen. In de EU zijn er positieve stappen gezet. Zo heeft de coördinator van de Europese Commissie voor de bestrijding van antimoslimhaat gekeken naar manieren om problemen aan te pakken, waaronder de publicatie van het rapport *Being Muslim in the EU* (Op 24-25 oktober 2024). De Europese Commissie en het Nederlandse ministerie van Binnenlandse Zaken organiseerden ook samen een workshop in Den Haag op 21 november 2024 getiteld "Bestrijding van anti-moslimhaat" om *best practices* uit te wisselen tussen de EU en ministeries van Binnenlandse Zaken.²⁷⁷ Maar nu de aanvallen op christelijke kerken en predikanten toenemen, roept Alessandro Calcagno, adviseur van de Commissie van de Bisschoppenconferenties van de Europese Gemeenschap (COMECE), op om ook een EU-coördinator voor de bestrijding van antichristelijke haat in Europa aan te stellen.²⁷⁸

Er is momenteel geen vergelijkbare steun voor christelijke groepen in de EU. Door het probleem niet te onderkennen, blijft de animositeit tegen christenen in veel delen van de OVSE-regio sudderen.

REGIONALE ANALYSE

Roger Kiska

OVSE-landen

De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) beschrijft zichzelf als 's werelds grootste regionale veiligheidsorganisatie.²⁷⁹ De 57 lidstaten worden vaak verdeeld in landen 'ten oosten van Wenen' en landen 'ten westen van Wenen'. De OVSE omvat Rusland, de Verenigde Staten, Canada, Europa (EU, EER, VK en Zwitserland), de Europese landen die vroeger deel uitmaakten van de Sovjet-Unie, de Kaukasus en Centraal-Azië. Elke deelnemende staat heeft een vorm van grondwettelijke bescherming voor vrijheid van godsdienst; de manier waarop vrijheid van godsdienst en mensenrechten in de praktijk worden gerespecteerd, verschilt aanzienlijk.

Stijging van antisemitisme en anti-moslimincidenten

De OVSE-regio, vooral 'ten westen van Wenen', heeft een drastische toename gezien van antisemitische en anti-moslim activiteiten sinds de aanval op Israël van 7 oktober 2023 en de daaruit voortvloeiende oorlog. Frankrijk zag een toename van meer dan 1.000 procent in antisemitische incidenten, met alleen al 1.676 gevallen in 2023.²⁸⁰ Het jaar erop werden 106 fysieke aanvallen gemeld, waaronder de verkrachting van een 12-jarig joods meisje in Courbevoi.²⁸¹ In 2023 steeg het aantal anti-moslim haatincidenten in Frankrijk met 29 procent tot 242.²⁸²

In de Verenigde Staten was er op universiteitscampussen in het hele land een uitbarsting van anti-Israël protesten en 24-uurs kampementen. Honderden studenten werden gearresteerd of geschorst, universiteitsgebouwen werden overgenomen en presidenten van universiteiten namen ontslag.²⁸³ De aanvallen op joodse studenten leidden ertoe dat sommigen zich niet veilig genoeg voelden om lessen of examens op de campus bij te wonen en dwongen sommige universiteiten om over te schakelen op online colleges.²⁸⁴

Het Verenigd Koninkrijk was getuige van een recordaantal antisemitische²⁸⁵ en anti-moslim²⁸⁶ haatmisdrijven in de nasleep van 7 oktober. Moskeeën en islamitische

centra werden aangevallen als onderdeel van een reeks protesten en rellen eind juli en begin augustus 2024, aangewakkerd door valse beweringen op sociale media dat de steekpartij op drie meisjes in Southport tijdens een dansles was gepleegd door een immigrant. Hij zou een moslim klinkende naam hebben.²⁸⁷

Een rapport uit 2023 in Duitsland registreerde 4.369 misdaden in verband met het conflict tussen Israël en Hamas, een scherpe stijging ten opzichte van 61 in 2022.²⁸⁸ De Federale Vereniging van Afdelingen voor Onderzoek en Informatie over Antisemitisme (RIAS) documenteerde 4.782 gevallen van antisemitisme, een stijging van meer dan 80 procent ten opzichte van het voorgaande jaar.²⁸⁹ Het CLAIM-netwerk meldde 1.926 anti-moslimincidenten in 2023, meer dan het dubbele van het cijfer van 898 in het jaar daarvoor.²⁹⁰

Gebieden getroffen door gewapende conflicten

De aanhoudende oorlog in Oekraïne heeft zowel aan de kant van Oekraïne als Rusland geleid tot schendingen van de vrijheid van godsdienst. In het door Rusland bezette Oekraïne hebben de autoriteiten systematisch elk religieus kerkgenootschap of lid van de geestelijkheid onderdrukt waarvan zij vermoedden dat deze pro-Oekraïens was. Vooral de Orthodoxe Kerk van Oekraïne (OCU) en de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk zijn getroffen, maar ook onafhankelijke moslimgemeenschappen, evangelische en andere religieuze minderheden.²⁹¹ Van zijn kant heeft Oekraïne religieuze en seculiere organisaties die het ervan verdacht sympathieën met Moskou te hebben, onderdrukt. Op 23 september 2024 werd de wet op de bescherming van de grondwettelijke orde in het werkgebied van religieuze organisaties van kracht,²⁹² dat religieuze organisaties verbiedt die banden hebben met Rusland. Hoewel dit niet direct werd vermeld, was het voornaamste doelwit van de wet de Oekraïens-Orthodoxe Kerk van het Moskouse Patriarchaat (UOCMP), een zelfbesturende kerk waarover de Russisch-Orthodoxe

Kerk jurisdictie is blijven claimen. In mei 2024 had de UO-CMP 10.587 parochies in Oekraïne, tegenover de 8.075 parochies van de OCU.²⁹³

Sinds eind 2024 is er in Oekraïne een dramatische toename van het aantal strafrechtelijke procedures tegen dienstweigeraars, met mogelijke gevangenisstraffen tot drie jaar. Eind oktober 2024 liep er een strafrechtelijk onderzoek tegen ongeveer 300 dienstweigeraars, waarvan 95 procent Jehovah's Getuigen.²⁹⁴ Een soortgelijk fenomeen met vergelijkbare richtlijnen voor gevangenisstraffen deed zich voor in de Russische Federatie, waar geen juridische bepaling bestaat voor alternatieve burgerdienst tijdens een mobilisatieperiode.²⁹⁵

In 2023 begon het leger van Azerbeidzjan een groot offensief en nam de totale controle over de betwiste regio Nagorno-Karabach, wat leidde tot de etnische zuivering van 120.000 Armeniërs.²⁹⁶ Het gebied werd van oudsher bewoond door Armeense christenen en na de overname vernietigde de Azerbeidzjaanse regering op grote schaal oude kerkgebouwen.²⁹⁷

Anti-christelijke incidenten

In de OVSE-regio is er ook voortdurend sprake van vandalisme tegen kerken. In Canada volgde een golf van brandstichtingen op katholieke kerken na een vals rapport dat het bestaan van een massagraf bij een kostschool in Kamloops suggereerde. Volgens een verslag van CBC News in januari 2024 werden tussen mei 2021 en december 2023 minstens 33 kerken door brand verwoest, en 24 incidenten werden bevestigd als brandstichting.²⁹⁸

Aanvallen op kerken in Spanje komen ook regelmatig voor. Op 8 maart 2023 plakten feministes posters op de hoofdingang van de kerk van het Onbevlekt Hart van Maria in Sabadell en schilderden deze paars in het kader van een vrouwendagprotest.²⁹⁹ Spanje is ook getuige geweest van talrijke aanvallen op geestelijken en leken. Op 25 januari 2023 vermoordde een vermoedelijke jihadist een koster en verwondde hij een priester en een bekeerde Marokkaan in Algeciras.³⁰⁰ In Valencia werd een priester gedood en raakten verschillende anderen gewond in hun klooster door een man die schreeuwde: "Ik ben Jezus Christus."³⁰¹ In Italië waren 41 van de 42 aanvallen op gebedshuizen gericht op kerkgebouwen.³⁰²

Een maandelijks rozenkransgebed door katholieke mannen op het centrale plein van Zagreb en 12 andere locaties in Kroatië werd herhaaldelijk aangevallen door linkse activisten nadat de pro-life overtuigingen van de deelnemers bekend werden. Sinds de mannen in 2023 voor deze niet-politieke gebeden begonnen samen te komen, zijn ze doelwit van agressieve demonstraties.³⁰³

Volgens de Griekse autoriteiten werden er in 2024 in totaal 608 vernielingen en brandstichtingen gepleegd tegen religieuze gebedshuizen, waarbij orthodoxe kapellen en kerken het meest het doelwit waren. Het grootste

aantal incidenten vond plaats in Athene-Piraeus.³⁰⁴

Frankrijk registreerde in 2023 zo'n 1.000 antichristelijke incidenten, waarvan 90 procent aanvallen op christelijke religieuze eigendommen.³⁰⁵

In de Verenigde Staten is het aantal aanvallen op kerken in 2023 verdubbeld ten opzichte van 2022,³⁰⁶ waarvan sommige betrekking hadden op protesten in verband met abortus na de uitspraak van het Hoogerechtshof in de zaak *Dobbs* in 2022,³⁰⁷ die de federale toestemming voor abortus afschafte en de regulering ervan overdroeg aan de individuele staten.

Beleefde vervolging

Beleefde vervolging verwijst naar niet-gewelddadige maar dwingende vormen van onderdrukking die zich manifesteren via overheids- of bureaucratische maatregelen, sociale normen en wetten. Het effect hiervan is dat christenen gemarginaliseerd worden, waardoor ze hun religieuze overtuiging niet kunnen uitdragen in het openbare leven, ook niet op hun werk. Het komt bijvoorbeeld steeds vaker voor dat overheids gelden alleen beschikbaar zijn als de ontvangende instantie geen geloof aanhangt dat wordt gezien als discriminatie van de LGBT-gemeenschap. In een gemeente in het zuidwesten van Noorwegen leidde zo'n verordening tot klachten van vijf verschillende christelijke groepen die geen subsidie kregen vanwege hun geloofs-overtuiging.³⁰⁸

Intimidatie in verband met vermeende haatzaaiende uitspraken gaat ook door. In Finland wordt Päivi Räsänen, een christelijk parlamentslid en voormalig minister van Binnenlandse Zaken, al sinds 2019 strafrechtelijk vervolgd voor het uiten van conservatief-christelijke standpunten over homoseksualiteit in een pamflet dat ze in 2004 heeft helpen opstellen, en in verband met openbare uitspraken die ze in 2019 en 2020 heeft gedaan. Hoewel ze is vrijgesproken door zowel de lagere strafrechter als het hof van beroep, is de regering in beroep gegaan bij het Hoogerechtshof.³⁰⁹

In 2024 oordeelde een rechtbank in België dat aartsbischop Luc Terlinden en voormalig aartsbischop Jozef De Kesel een vrouw discrimineerden door haar tweemaal de toegang tot de diakenopleiding te ontzeggen omdat ze een vrouw was, en veroordeelde hen tot het betalen van een boete.³¹⁰ De uitspraak roept ernstige vragen op over de autonomie van de kerk om haar eigen leer te bepalen.

Er zijn echter positieve ontwikkelingen geweest, waarbij enkele van de hoogste rechtbanken in de OVSE-regio zich tegen beleefde vervolging hebben gekeerd ten gunste van vrijheid van godsdienst. In Higgs tegen Farmor's School,³¹¹ heeft het hoogste hof van beroep in Engeland en Wales een zorgcoördinator in het gelijk gesteld die door haar werkgever, een basisschool, was ontslagen omdat ze twee Facebook-posts had geplaatst die kritisch waren over LGBT-onderwijs voor jonge kinderen.

De posts, die doordesemd waren van christelijke boodschappen, speelden in op een lopend debat in Engeland over het verplicht stellen van onderwijs over seksuele relaties en genderideologie op basisscholen.

Het Hooggerechtshof van de Verenigde Staten heeft ook twee uitspraken gedaan waarin het vervolging van beledigingen tegengaat. In *Groff tegen DeJoy*,³¹² verduidelijkt het Hooggerechtshof een al lang bestaand debat over de mate waarin werkgevers redelijke aanpassingen moeten maken voor werknemers op basis van relevante discriminatiegronden, zoals religie. De eiser, een postbeambte, klaagde zijn werkgever aan omdat deze zijn beleid had gewijzigd en van hem eiste dat hij op zondag werkte. Het Hooggerechtshof oordeelde dat het niet aanpassen van zijn diepgewortelde christelijke overtuigingen een schending vormde van zijn recht op vrijheid van godsdienst volgens het Eerste Amendement, omdat de posterijen niet konden aantonen dat de weigering op zondag te werken zou leiden tot een aanzienlijke benadeling van hun bedrijf.

Centraal-Azië en de islam

In de landen in deze regio - en misschien wel het meest in Turkmenistan - moeten schendingen van de vrijheid van godsdienst worden beoordeeld in het kader van nationale veiligheidsbelangen, met name in het licht van de vermeende dreiging van islamitisch extremisme. De islam is al sinds de achtste eeuw aanwezig in de regio, gevormd door een sterke soefi-invloed en geconsolideerd onder verschillende Khanaten, onder wie Genghis Khan. Deze spirituele en culturele traditie heeft de Sovjetperiode grotendeels ongeschonden doorstaan. In schril contrast hiermee is de opkomst van het salafisme - zoals gepromoot door groepen als Islamitische Staat - de afgelopen 25 jaar een groeiende bron van zorg geworden.

Tegen deze achtergrond vereisen de maatregelen die regeringen in de regio nemen tegen radicalisering een zorgvuldige beoordeling van geval tot geval, waarbij rekening wordt gehouden met de evenredigheid van de reactie in verhouding tot de geloofwaardigheid van de dreiging. Om een onderscheid te kunnen maken tussen legitieme veiligheidseisen en ongerechtvaardigde repressie is het van cruciaal belang om de onderliggende bedoeling achter beperkingen op religieuze praktijken te achterhalen. In april 2023 arresteerde het regime in Azerbeidzjan honderden sji'a-moslims van wie werd vermoed dat ze banden hadden met Iran.³¹³ De Moslim Eenheidsbeweging (Müsəlman Birliyi Hərəkəti, MBH), een sjiitische groepering die zich verzet tegen de staatscontrole over religieuze praktijken, werd ook voortdurend vervolgd, onder andere door opsluiting door de politie, mishandeling en marteling.³¹⁴ In januari 2024 trok Azerbeidzjan zich terug uit de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa nadat het had aangegeven dat het zou weigeren de geloofsbrieven van de Azerbeidzjaanse delegatie te ratificeren vanwege vermeende mensenrechtenschendingen.³¹⁵

In 2023 beval de US Commission on International Religious Freedom (USCIRF), na een bezoek aan het land, aan om Kazachstan op een Special Watch List te zetten vanwege de "ernstige" schendingen van de vrijheid van godsdienst.³¹⁶ Soennitische moslims worden nog steeds vastgehouden ondanks een oproep van twee jaar eerder van de VN-werkgroep inzake willekeurige detentie om hen vrij te laten.³¹⁷

Kirgizië ging door met het onderdrukken van islamitische geloofsuitingen die afweken van de door de staat goedgekeurde versie van de islam. Tussen januari en juni 2023 arresteerde het Staatscomité voor Nationale Veiligheid (SCNS) ten minste 23 leden van Hizb ut-Tahrir en 16 leden van Yakyn Inkari. Deze arrestaties werden vaak gerechtvaardigd door het bezit van 'extremistisch' materiaal.³¹⁸ In augustus 2023 sloot de SCNS 39 moskeeën en 21 madrassa's (islamitische scholen), omdat ze de wetten inzake vrijheid van godsdienst, bouwnormen, hygiëne en brandveiligheid niet naleefden.³¹⁹ In november 2023 werd in het Kirgizische parlement een voorstel gedaan om gezichtsbedekking en grote baarden te verbieden "vanwege openbare veiligheid".³²⁰

In Tadzjikistan, een land met een soennitische meerderheid, werden moslims die gewoonweg tegen het regeringsbeleid waren willekeurig als extremisten geclassificeerd. Tadzjiekse ambtenaren hielden toezicht op en bestraften religieuze praktijken volgens de 'traditionele wet', die religieuze rituelen verbiedt die als buitensporig worden beschouwd.³²¹ Verschillende moskeeën werden vernietigd of gesloten in 2023 om banale redenen.³²²

In Turkmenistan heeft het regime van de familie Berdimuhamedow agressief opgetreden tegen 'niet-traditionele' en conservatieve moslimpraktijken. Moslims die afwijken van de door de staat gesanctioneerde interpretatie van de islam zijn vervolgd, onder andere met lange gevangenisstraffen.³²³ In augustus 2023 meldde Forum 18 dat de politie in Türkmenbaşy invallen deed in de huizen van vrome moslims en religieuze literatuur in beslag nam.³²⁴ In april 2024 intensiverden de veiligheidsdiensten het toezicht op jongeren die moskeeën bezochten en werden jonge mannen die daar aan het bidden waren, aangehouden en ondervraagd, vooral na de terroristische aanslag in het Crocus Stadhuis in de buurt van Moskou.³²⁵ Winkels met religieuze kleding en artikelen werden ook overvallen.³²⁶ Oezbekistan vertoont dezelfde kenmerken als andere Centraal-Aziatische post-Sovjet-republieken. In juni 2024 werden ongeveer 100 moslimmannen gearresteerd in de zuidelijke regio Qashqadaryo als onderdeel van een landelijke campagne tegen personen die hun geloof deelden en bespraken.³²⁷ In september 2023 sloten de Oezbeekse autoriteiten ten minste 10 halalrestaurants in Tasjkent omdat ze geen alcohol verkochten.³²⁸ In februari 2024 hield de politie van Tasjkent minstens 10 mannen met lange baarden aan en bracht ze naar een politiebureau. Daar werden ze onder dreiging van gevangenisstraf gedwongen om hun baard af te scheren.³²⁹

CASE STUDY

Het afnemende recht op gewetensbezwaren

Op 8 maart 2022 publiceerden de Wereldgezondheidsorganisatie en het Human Reproduction Programme van de Verenigde Naties de richtlijn voor abortuszorg. Het doel van deze 170 pagina's tellende richtlijn is volgens de VN "om de complete set van alle WHO-aanbevelingen en verklaringen inzake beste praktijken met betrekking tot abortus te presenteren".³³⁰ Aanbeveling 22 (van de 50) stelt dat er een "mensenrechtenverplichting is om ervoor te zorgen dat gewetensbezwaren de toegang tot kwalitatief goede abortuszorg niet belemmeren".³³¹ Het rapport verklaart dat gewetensbezwaren "een belemmering blijven vormen voor de toegang tot kwalitatief goede abortuszorg".³³²

De OVSE-regio bestaat uit 57 deelnemende staten en 46 van deze staten (leden van de Raad van Europa) hebben artikel 9 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens geratificeerd, waarin expliciet wordt erkend dat iedereen "de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst heeft".³³³ Het is een recht dat, als het geschonden wordt, onderworpen kan worden aan een gerechtelijke procedure voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa heeft zich ook op gezaghebbende wijze uitgesproken over gewetensrechten, in het bijzonder met betrekking tot onderzoek en het verlenen van diensten die menselijk leven zouden vernietigen. Resolutie 1763 (2010):

"1. Geen persoon, ziekenhuis of instelling mag worden gedwongen, aansprakelijk worden gesteld of op enigerlei wijze worden gediscrimineerd vanwege een weigering om een abortus, het uitvoeren van een miskraam bij de mens of euthanasie of een andere handeling die de dood van een menselijke foetus of embryo tot gevolg kan hebben, uit te voeren, te verzorgen, te assisteren of te ondergaan, om welke reden dan ook..."³³⁴

Als een verder middel om de toegang tot abortus te garanderen, stelt Aanbeveling 22 van de Richtlijn over abortuszorg voor om "institutionele gewetensbezwaren te verbieden". Het niet voorzien in institutionele gewetensbezwaren voor op geloof gebaseerde medische zorgverleners op gebieden zoals abortus en hulp bij zelfdoding, waar het uitvoeren van deze handelingen wordt gezien als het opzettelijk nemen van leven en/of in strijd is met de religieuze doctrine, is net zo'n ernstige schending van het geweten als het onthouden van het recht aan individuen.³³⁵

De grootste niet-gouvernementele zorgverlener ter wereld is de katholieke kerk. Verantwoordelijk voor naar

schatting 25 procent van de gezondheidszorg wereldwijd (hoewel dit in delen van Afrika ten zuiden van de Sahara kan oplopen van 40 tot 70 procent, met name in geïsoleerde plattelandsgebieden),³³⁶ Katholieke medische instellingen hebben een duidelijk begrip van het recht om het leven te beschermen vanaf de conceptie tot het natuurlijke einde. De Richtlijn voor Abortuszorg is een frontale aanval op het recht op gewetensbezwaren van katholieke en andere op geloof gebaseerde medische instellingen en personeel.

De uitdagingen op supranationaal niveau weerspiegelen de ontwikkelingen - met betrekking tot zowel abortus als euthanasie - op lokaal niveau. In Zweden werd Ellinor Grimark, ondanks een algemeen erkend tekort aan verloskundigen, door diverse zorgverleners geweigerd omdat ze gewetensbezwaren had tegen abortus. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens weigerde uiteindelijk haar zaak in behandeling te nemen.³³⁷

Het Hooggerechtshof van het Verenigd Koninkrijk veroordeelde in een vonnis dat veel publiciteit heeft gekregen twee verloskundigen in Schotland die weigerden deel te nemen aan hulpzaken met betrekking tot het uitvoeren van abortussen. Het Hooggerechtshof oordeelde dat de clause inzake gewetensbezwaren in de Abortion Act 1967 alleen van toepassing was op directe deelname.³³⁸

In mei 2023 vaardigde het Gemeenschappelijk College van de Gemeenschappelijke Gemeenschap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest nieuwe normen uit die instellingen, met inbegrip van instellingen met een katholieke of andere religieuze grondslag, verplichten om ofwel abortus of euthanasie uit te voeren in hun ziekenhuizen, ofwel, in uitzonderlijke omstandigheden, ervoor te zorgen dat de handelingen worden uitgevoerd door een ziekenhuis dat met hen samenwerkt.³³⁹

Conclusie

Ondanks de expliciete bescherming van de gewetensvrijheid in alle OVSE deelnemende staten, inclusief privaatrechtelijke rechtsvorderingen via de rechtbanken, worden individuele en institutionele rechten op gewetensbezwaren bedreigd wanneer rechtssystemen andere concurrerende belangen, zoals militaire dienstplicht of abortusvoorzieningen, belangrijker hebben geacht dan vrijheid van godsdienst.

© Jonathan Borba

Autoritaire regimes en de ideologisch linkse alliantie van Latijns-Amerika

Dr Marcela Szymanski

Over de hele wereld beperkt een toenemend aantal autoritaire regimes de vrijheid van godsdienst als onderdeel van bredere strategieën om de macht te consolideren en concurrerende invloedssferen uit te schakelen. Via staatsinstellingen of criminele netwerken ontmantelen deze regimes onafhankelijke structuren zoals vakbonden, media, bedrijfsverenigingen en religieuze gemeenschappen die zich niet conformeren aan het officiële verhaal.³⁴⁰ In omgevingen waar de rechtsstaat zwak is of selectief wordt toegepast, komen schendingen van de vrijheid van godsdienst vaak voor en worden ze vaak niet gedocumenteerd.³⁴¹

Deze wereldwijde trend is vooral zichtbaar in Latijns-Amerika, waar een alliantie van ideologisch linkse partijen, bekend als het São Paulo Forum (FSP), veel terrein heeft gewonnen. Hoewel het Forum zogenaamd regionale integratie en sociale rechtvaardigheid promoot, ziet het regelmatig autoritaire praktijken onder zijn leden over het hoofd - of keurt deze goed.

Het Forum werd in 1990 opgericht in São Paulo, Brazilië, door Fidel Castro en Luiz Inácio 'Lula' da Silva en omvat politieke partijen uit 24 landen, waarvan er 13 aan de macht waren in de verslagperiode. Het verklaarde doel is om de eenheid van links te versterken, alternatieven voor neoliberalisme te bevorderen en regionale integratie na te streven, zoals verklaard in het oprichtingsdocument van 1990 en herbevestigd in de meest recente bijeenkomst en resolutie van juli 2023.³⁴²

Het Forum van São Paulo, dat oorspronkelijk werd opgericht als platform voor ideologische herschikking na de Koude Oorlog, heeft zich ontwikkeld tot een hecht netwerk dat ondersteuning biedt aan links georiënteerde autoritaire regimes in Latijns-Amerika, ongeacht hun democratische geloofsbrieven. Analisten hebben opgemerkt dat het Forum vaak functioneert als een mechanisme voor wederzijdse politieke steun, met name voor regimes die internationale kritiek te verduren krijgen, waarbij deze solidariteit wordt gekaderd in termen van anti-imperialisme en nationale soevereiniteit.³⁴³

De FSP, die alle rechtse partijen uitsluit, dient als platform om socialistische modellen in Latijns-Amerikaanse landen te implementeren. Naar het voorbeeld van Cuba, Nicaragua en Venezuela verwerpen de partijen die lid zijn de universaliteit van fundamentele rechten ten gunste van een 'welzijn van het volk' dat door de staat wordt bepaald en geven er, in naam van verdelende rechtvaardigheid, de voorkeur aan dat bezittingen in handen van de overheid zijn.³⁴⁴ Het Forum is voorstander van wederzijdse steun om een 'multilaterale, rechtvaardige en egalitaire wereld'³⁴⁵ op te bouwen die is afgestemd op socialistische idealen maar geworteld is in de Latijns-Amerikaanse identiteit.

In dit model heeft religie weinig waarde en vormt het zelfs een bedreiging, tenzij het op één lijn ligt met de doelstellingen van de staat. Omdat religieuze

Afbeelding boven:
Landen in Latijns-Amerika die lid zijn van het São Paulo Forum (in rood).

Afbeelding rechts:
President Lula da Silva aan het woord tijdens de eerste bijeenkomst van het São Paulo Forum juli 1990.
Bron: Forum van São Paulo

© Sargen220-Wiki

groepen vaak beschikken over een sterke organisatorische capaciteit, transnationale netwerken en moreel gezag, vormt de tegengestelde geloofsgroep een directe uitdaging voor het gecentraliseerde gezag van de staat.

Voor autoritaire regimes is de eerste strategie inlijving en, als dat niet lukt, repressie. Tijdens de sociale onrust in Nicaragua en Venezuela probeerden de regeringen eerst om de bevolking in te palm³⁴⁶ en dan de kerken lastig te vallen³⁴⁷ — aanvankelijk door verblijfsvergunningen en visa te weigeren aan geestelijken, religieuze diensten te controleren en uiteindelijk de kerken te beschuldigen van verraad, wat leidde tot de onteigening van scholen en ziekenhuizen,³⁴⁸ uitzetting uit het land of gevangenisstraf.³⁴⁹ Op de vergadering van 2023 verwierp het Forum voorstellen om de regimes van Nicolás Maduro (Venezuela) en Daniel Ortega (Nicaragua) te veroordelen voor het negeren van verkiezingsuitslagen.³⁵⁰ — Het toont zijn loyaliteit aan ideologische bondgenoten boven democratische principes en mensenrechten.

In 2025 besturen partijen die lid zijn van de FSP minstens 524 miljoen burgers in heel Latijns-Amerika. In de meeste van deze landen (Bolivia, Brazilië, Chili, Colombia, Cuba, Guatemala, Honduras, Mexico, Nicaragua, Dominicaanse Republiek, Santa Lucía, Uruguay en Venezuela) gaan vrijheid van godsdienst en andere mensenrechten achteruit.³⁵¹

Leiders van religieuze organisaties worden vaak kritisch bekeken in politieke omgevingen die prioriteit geven aan uniforme loyaliteit aan de staat. Wanneer religieuze leiders officieel worden aangemerkt als oppositioneel of subversief, wordt hun werk niet alleen moeilijk maar ook gevaarlijk. Het doel is niet alleen om oppositie te neutraliseren, maar om religie zelf te herdefiniëren als instrument voor staatspropaganda.

Ondanks deze beperkingen blijven religieuze groepen van vitaal belang voor het geven van onderwijs, gezondheidszorg en moreel leiderschap. De spanning tussen religieuze vrijheid en socialistisch autoritarisme in Latijns-Amerika is niet theoretisch. Het is een dagelijkse realiteit voor talloze geestelijken en gelovigen, die door hun toewijding aan rechtvaardigheid en menselijke waardigheid in direct conflict komen met regimes die uit zijn op absolute controle.

Het Forum van São Paulo vertegenwoordigt meer dan een regionale ideologische politieke alliantie; het illustreert hoe moderne autocratieën evolueren in naam van rechtvaardigheid, gelijkheid en nationale soevereiniteit. Door dit te doen eroderen ze precies die waarden die ze beweren te verdedigen - inclusief het recht op geweten, gedachte, geloof, erediens en expressie. In Latijns-Amerika wordt vrijheid van godsdienst steeds meer opgeofferd aan ideologische conformiteit.

REGIONALE ANALYSE

Latijns-Amerika en het Caribisch gebied

In de periode 2023-2024 werd de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied gekenmerkt door spanningen tussen grondwettelijke garanties en de politieke, sociale en culturele realiteit van de regio. Het christendom is de overheersende godsdienst, maar ondanks een schijnbare homogeniteit bleven diverse factoren - waaronder georganiseerde misdaad, zwakke instellingen, restrictieve regelgevingskaders en ideologische spanningen - de vrijheid van godsdienst bedreigen.

Geweld tegen religieuze leiders en vandalisme

In 2023 en 2024 werden ten minste 13 religieuze leiders vermoord in Mexico, Colombia, Ecuador, El Salvador, Guatemala en Honduras. Nog eens 16 missionarissen en leken werden vermoord in een pastorale context in Ecuador, Haïti, Honduras en Mexico. Daarbij komt nog de dood van nog eens negen leken in Mexico begin 2025. Er is geen bewijs dat al deze misdaden werden ingegeven door haat tegen het geloof, maar ze weerspiegelen wel de onzekerheid rond het werk in gebieden met veel conflicten en onstabiele situaties. Religieuze leiders nemen een belangrijke plaats in binnen hun gemeenschap en hun invloed maakt hen tot doelwit van aanvallen en intimidatie. Hetzelfde geldt voor degenen die kritiek durven te uiten op autoritaire regimes. Ze worden gezien als een bedreiging en kunnen het slachtoffer worden van represailles. In Haïti werden ten minste 19 priesters en religieuzen ontvoerd voor losgeld en in 2025 werden twee religieuze zusters vermoord.

Er waren aanvallen, ontheiligingen en gevallen van symbolisch geweld tegen gebedshuizen in Bolivia, Brazilië, Chili, Colombia, Cuba, Haïti, Mexico, Nicaragua, Panama, Peru, de Dominicaanse Republiek, Uruguay en Venezuela. Andere landen zagen echter een daling in de frequentie van dergelijke incidenten en minder misdrijven tegen religieuze overtuigingen.

Sommige landen hebben waarnemers of klokkenluiderskanalen die het gemakkelijker maken om incidenten te kwantificeren en in detail te beschrijven. Volgens het Cubaanse Observatorium voor de Mensenrechten waren er in dat land tijdens de verslagperiode 996 acties tegen de vrijheid van godsdienst. In Brazilië kunnen burgers mensenrechtenschendingen aan de kaak stellen via Dial 100. In 2023 waren er 2.124 klachten in verband met religieuze intolerantie, waarvan 1.227 alleen al in de eerste zes maanden. In Nicaragua houden het Nunca Más Collective, de advocate Martha Patricia Molina Montenegro en de NGO Monitoreo Azul y Blanco religieuze vervolging bij. In Mexico houdt het Centro Católico Multimedial geweld tegen priesters, religieuzen en instellingen van de katholieke Kerk bij.

Sinds het begin van het conflict tussen Israël en Hamas in oktober 2023 hebben verschillende landen in de regio een toename gezien van antisemitische uitingen, waaronder graffiti met hakenkruizen, bedreigingen van Joodse gemeenschappen en aanvallen op Joodse monumenten of instellingen, vooral in grote stedelijke centra en op sociale media.

In Brazilië hebben aanhangers van Afro-Braziliaanse religies, zoals Umbanda en Candomblé, discriminatie en religieuze intolerantie aan de kaak gesteld, evenals aanvallen op gebedshuizen.

Drugshandel en georganiseerde misdaad

De drugshandel is een van de grootste bedreigingen voor de vrijheid van godsdienst geworden. Tegen een achtergrond van conflicten tussen rivaliserende kartels over grondgebied, heeft de leegte die de staat heeft achtergelaten religieuze leiders effectief gemaakt tot de hoeders van hun gemeenschappen, waardoor ze het geweld het hoofd moeten bieden en de rol van beschermers en bemiddelaars moeten spelen in gebieden die worden geregeerd door criminele bendes. Hoewel er geen bewijs is van systematische vervolging omwille van het geloof, zijn kerken en religieuze leiders het slachtoffer geworden van structureel geweld, waardoor hun optreden ten gunste van de gemeenschap wordt beperkt en hun veiligheid in gevaar komt.

In de onderzochte periode pasten criminele organisaties controlemechanismen toe op religieuze leiders en kerken, zoals het afpersen van beschermgeld of het uitvaardigen van bevelen. In Mexico vond deze afpersing van kerken en religieuze leiders plaats onder het mom van betalingen voor vermeende 'bescherming' tegen rivaliserende bendes. In Venezuela kreeg een Colombiaanse guerrillagroep de facto de controle over verschillende gemeenschappen langs de grens, waardoor religieuze leiders gedwongen werden om toestemming te vragen voor het opdragen van missen, het houden van processies en het uitvoeren van andere pastorale activiteiten. Deze praktijken vormen een ernstige schending van de vrijheid van godsdienst, aangezien ze de uitoefening ervan afhankelijk maken van de opleggingen van illegale gewapende groepen die handelen buiten het kader van een wettige staat.

De zogenaamde 'cultus van de heilige dood', die in verband wordt gebracht met de activiteiten van criminele bendes, heeft tot bezorgdheid geleid in Ecuador, Guatemala en Mexico. In Ecuador ontmantelden soldaten tijdens de noodtoestand een altaar van de heilige dood op een illegale bijeenkomst. In Guatemala wordt de sekte ervan beschuldigd banden te hebben met bendes die betrokken zijn bij moord en afpersing. In Mexico heeft de katholieke kerk de sekte veroordeeld als een uiting van de geweldscultuur die door de drugshandel wordt bevorderd.

Juridische beperkingen op religieuze activiteiten

Tijdens de verslagperiode hebben Cuba, Nicaragua en Venezuela nieuwe regels aangenomen die de controle van de staat over religieuze activiteiten vergroten en het risico op criminalisering verhogen, vooral voor gemeenschappen die niet officieel geregistreerd zijn.

In Cuba stelt het Wetboek van Strafrecht, dat sinds december 2022 van kracht is, deelname aan niet-erkende verenigingen strafbaar, wat gevolgen heeft voor niet-erkende evangelische kerken. Het wetboek introduceerde ook het begrip "misbruik van vrijheid van godsdienst" en beperkte de vrijheid van ouders om hun kinderen in een religieuze omgeving op te voeden. Aanvullende normen, zoals de wet op het staatsburgerschap en de vreemdelingenwet, staan de toepassing van sancties om ideologische redenen toe. Regeringsbesluiten reguleren strikt het gebruik van gebedshuizen, inclusief die op privéterrein.

In Nicaragua hebben nieuwe wetten het de staat mogelijk gemaakt om de nationaliteit in te trekken van mensen die als 'verraders' worden beschouwd, onder wie religieuze leiders. Andere wetten hebben liefdadigheidsinstellingen en religieuze groeperingen strenge beperkingen opgelegd, waardoor ze worden onderworpen aan politieke waakzaamheid, verplichte registratie en controle op internationale samenwerking, wat hun autonomie heeft uitgehold.

In Venezuela dwong een wet uit 2024 niet-gouvernementele organisaties om hun financieringsbronnen op te geven, wat gevolgen had voor organisaties die afhankelijk zijn van financiering uit het buitenland.

Secularisme, staatsneutraliteit en ideologische spanning

In verschillende landen in de regio is de spanning over de seculiere aard van de staat toegenomen, met tegenstrijdige gerechtelijke uitspraken. In Colombia beval het Constitutionele Hof de verwijdering van een afbeelding van de Maagd Maria uit een openbaar gebouw, zich beroepend op de religieuze neutraliteit van de staat. Het Grondwettelijk Hof van Costa Rica stond daarentegen toe dat een kruisbeeld opnieuw werd opgehangen in een ziekenhuiskamer, met het argument dat de aanwezigheid ervan een legitieme uiting van vrijheid van godsdienst was.

In Mexico behandelde het Hooggerechtshof klachten van mensen die beweerden dat het plaatsen van kerststallen in openbare ruimtes in Yucatán in strijd was met het beginsel van secularisme. De kwestie is nog niet opgelost.

In Brazilië was er discussie over het standbeeld van Christus de Verlosser in Rio de Janeiro dat in 1922 door de katholieke kerk werd gebouwd. In een

wetsontwerp wordt voorgesteld om het beheer van de grond waarop het standbeeld is gebouwd over te dragen van de federale overheid naar de katholieke kerk. Gezien het seculiere karakter van de staat verbiedt de grondwet elke vorm van positieve overheidsdiscriminatie ten opzichte van religieuze instellingen. De kwestie blijft hangende.

De IACHR en de discussie over inter-Amerikaanse normen

In februari 2024 publiceerde de Inter-Amerikaanse Commissie voor Mensenrechten (IACHR) een studie over de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging. Het zorgde voor controverse, omdat het de vrijheid van godsdienst presenteerde als een potentieel obstakel voor andere vermeende rechten, met name die met betrekking tot non-discriminatie, reproductieve en seksuele gezondheid en genderdiversiteit. De IACHR stelde dat religieuze uitingen die in tegenspraak waren met haar agenda, geïnterpreteerd konden worden als haatzaaiende taal.

Twee van de zeven commissarissen stemden tegen het rapport, met kritiek op wat zij beschouwden als een ideologische focus die buiten de bevoegdheid van de IACHR viel. Verschillende religieuze organisaties,

zoals de Katholieke Universiteit *Nuestra Señora de la Asunción* in Paraguay, uitten hun bezorgdheid over de secularistische vooroordelen van het document en het risico op criminalisering van traditionele religieuze overtuigingen.

Aan de andere kant is de IACHR ernstige schendingen van de vrijheid van godsdienst in de regio blijven opsporen. In januari 2023 nam de IACHR voorzorgsmaatregelen voor elf leden van de jezuïetengemeenschap van Cerocahui, in de Mexicaanse deelstaat Chihuahua, omdat zij zich in een ernstige en urgente situatie bevonden als gevolg van bedreigingen en pesterijen door georganiseerde criminele groepen. In Nicaragua betreurde de IACHR de grootschalige sluiting van civiele - waaronder religieuze - organisaties, en sprak haar bezorgdheid uit over religieuze vervolging, willekeurige arrestaties, repressie en de omstandigheden waaraan mensen in bewaring worden onderworpen. Bovendien kende de Commissie nieuwe voorzorgsmaatregelen voor tien leden van de Mountain Gateway Church, die onder bijzonder moeilijke omstandigheden werden vastgehouden.

De conservatoire maatregelen van de IACHR bleken echter geen effect te hebben in het geval van pater Marcelo Pérez, die in oktober 2024 werd

Vrienden en familie van de Nicaraguaanse dichter en katholieke geestelijke Ernesto Cardenal dragen zijn kist na een uitvaartmis die werd geboycot door pro-sandinistische regeringsaanhangers, in de kathedraal in Managua, Nicaragua, in 2020

doodgeschoten in Chiapas, Mexico. De autoriteiten moeten de daders nog voor de rechter brengen.³⁵²

Nicaragua

In de verslagperiode is de vijandigheid van de regering jegens kerken en religieuze gemeenschappen aanzienlijk toegenomen. Deze vervolging nam de vorm aan van willekeurige arrestaties, uitzettingen, gedwongen ballingschap, het afnemen van de nationaliteit, een verbod op het vieren van religieuze diensten in openbare ruimten en het massaal intrekken van de juridische status van confessionele instellingen. Tegelijkertijd hebben constitutionele hervormingen en nieuwe normen het regime voorzien van juridische instrumenten om religieuze organisaties te controleren. Verschillende internationale organisaties hebben het land geclassificeerd als een van de ergste op het gebied van religieuze vervolging in de regio.

Cuba

Hoewel de Cubaanse staat religieuze denominaties erkent, blijft de controle op hun activiteiten intens, met inbegrip van beperkingen op de sociale hulp van evangelische kerken en de verscherping van de

wetgeving. De Cubaanse Katholieke Bisschoppenconferentie heeft de situatie beschreven als de ernstigste van de afgelopen decennia en heeft erop gewezen dat het land "een van de moeilijkste periodes in zijn geschiedenis" doormaakt en voegde eraan toe dat "onze gemeenschappen en pastorale medewerkers deel hebben aan de algemene uitputting van het dagelijks leven in Cuba. De waarde voor onze natie van pluraliteit van gedachten, meningen en ideeën, die steeds meer onder ons aanwezig zijn, is niet voldoende erkend."

Venezuela

De politieke crisis in Venezuela is verergerd, met ernstige mensenrechtenschendingen en een toenemende instrumentalisering van religieus geloof door de staat. Initiatieven zoals 'Mijn goed uitgeruste kerk' en andere voordelen voor religieuze gemeenschappen worden voorgesteld als steun voor het spirituele leven. Ze kunnen echter electoraal gemotiveerd zijn en de onafhankelijkheid van religieuze gemeenschappen in gevaar brengen. Deze situatie wordt nog verergerd door een wettelijk kader dat het regime ruime discretionaire bevoegdheden geeft om degenen die kritiek uiten te bestraffen. Tijdens de verkiezingsperiode in 2024 waren er meldingen van toezicht

© picture alliance / ASSOCIATED PRESS | Alfredo Zuniga

op of intimidatie van religieuze leiders door staatsagenten. Een pastor zei dat de regering voordelen bood aan kerken die haar steunden, maar strafte wie dit weigerden.

Mexico

Mexico blijft een van de gevaarlijkste landen ter wereld om een religieus leider te zijn. Vijf van de 13 moorden op religieuze leiders in de regio tussen 2023 en 2024 vonden plaats in Mexico, en andere religieuze leiders worden blootgesteld aan afpersing en bedreigingen door de georganiseerde misdaad in gemeenschappen waar de kerk sociaal of humanitair werk verricht. Voor pastoraal werk in regio's zoals Chihuahua zijn zelfs voorzorgsmaatregelen genomen door de IACHR.

Haïti

Haïti bevindt zich in een staat van institutionele ineenstorting en kan nu worden omschreven als een mislukte staat. Chronische onveiligheid, de ineenstorting van het gezondheidssysteem en een voedselschaarste hebben geleid tot extreme kwetsbaarheid. Gewapende criminele bendes controleren grote delen van het grondgebied en leggen een regime van geweld en intimidatie op dat de bevolking in een staat van constante angst houdt. Kerken, religieuze gemeenschappen en religieuze leiders zijn vaak het doelwit geworden van ontvoering en afpersing.

Gedwongen migratie

Grootschalige migratie in de regio heeft ook gevolgen gehad voor de vrijheid van godsdienst. Veel ontheemden hebben het contact met hun geloofsgemeenschappen verloren en hebben vaak niet de mogelijkheid om hun geloof vrij uit te oefenen in transitlanden. Evenementen zoals de bijeenkomst van het Clamor Netwerk (Bogotá, 2024) hebben de verantwoordelijkheid van kerken benadrukt om migranten te dienen en te waarschuwen voor religieuze discriminatie bij hun aankomst. In Mexico heeft de katholieke kerk zich gericht op het verlenen van pastorale hulp in hostels en grensregio's, vaak in zeer moeilijke en onveilige omstandigheden.

Mensen verzamelen zich rond de kist van de vermoorde katholieke priester en activist Marcelo Pérez tijdens een mis op het centrale plein van San Andrés Larráinzar, Chiapas, Mexico, op 21 oktober 2024.

Pagina rechts: Pater Marcelo Pérez toont een monstrans aan een inwoner van Simojovel, deelstaat Chiapas, Mexico, op 13 juni 2020.

CASE STUDY

Tussen kogels en zegeningen

Katholiek Multimediacentrum (Mexico)

Een schrijnende ervaring van de bisschop van Chilpancingo-Chilapa, José de Jesús González Hernández, aan het begin van zijn bisschopsambt, onthult het wrede geweld dat geen respect heeft voor soutane of kruis.

De franciscaanse bisschop, die in 2010 werd benoemd tot bisschop van de Prelatuur van Jesús María, El Nayar, vertelde hoe hij tijdens een pastoraal bezoek kort na zijn ambtsaanvaarding het slachtoffer werd van een gewapende aanval in de bergen. Hij werd aangezien voor een rivaliserende drugsbaron - 'El Bigotón' - zijn auto werd doorzeefd met geweervuur. Zijn aanvallers mikten op zijn hoofd, met de duidelijke bedoeling hem te doden. Wonder boven wonder raakte geen enkele kogel hem. Toen ze de bisschop in zijn religieuze habijt zagen, boden ze hun excuses aan, wilden de schade vergoeden en stonden zelfs in de rij om zijn zegen te vragen, omdat ze erkenden dat de prelaat 'de Almachtige' op zijn bisschoppelijke borstkruis droeg.

Deze anekdote, verteld met een vleugje donkere humor - waaronder zijn grap over het weerstaan van de drang om de moordenaars te slaan die vroom bukten om de zegen te vragen - is niet alleen een getuigenis van redding door de Voorzienigheid. Het benadrukt de kwetsbaarheid van velen die zich inzetten voor vrede, waaronder katholieke priesters en pastoraal werkers.

Helaas is Mexico het gevaarlijkste land in Latijns-Amerika om priester te zijn. Hoewel het aantal moorden is afgenomen, laten typische gevallen zoals de moord op de paters jezuitien Javier Campos en Joaquín Mora in Chihuahua in 2022 zien hoe geestelijken een doelwit worden als ze slachtoffers onderdak bieden of weigeren om criminele kartels te betalen. Het meest recente voorbeeld is pater Marcelo Pérez van het bisdom San Cristóbal de Las Casas, doelwit vanwege zijn werk als verdediger van de mensenrechten.

Andere ontwikkelingen zijn even alarmerend. Het aantal afpersingen, kortdurende ontvoeringen (plaatselijk bekend als *levantones*), gevallen van kruisvuur en aanvallen in kerken en evangelisatiecentra is drastisch toegenomen. Leken zijn vermoord binnen religieuze gebouwen en gemeenschappen. Deze misdaden zijn niet alleen maar statistieken; ze weerspiegelen de harde realiteit van een Mexico dat geteisterd wordt door geweld, waar priesters en evangelisten symbolen van hoop zijn temidden van terreur.

In Guerrero - de thuisbasis van het bisdom Chilpancingo-Chilapa - is de situatie nijpend. Het geweld heeft zich verspreid over het platteland, gekenmerkt door massagraven, verdwijningen en criminele controle over snelwegen. Gemeenschappen worden belegerd door kartels die hun heerschappij opleggen en burgers afpersen. In sommige gevallen gaan priesters de directe 'confrontatie' met het geweld aan, op zoek naar vrede door middel van dialoog.

In deze context is de katholieke Kerk als bemiddelaar opgetreden. Bisschoppen hebben wapenstilstanden tot stand gebracht tussen criminele leiders, terwijl nationale initiatieven vanuit de Kerk hebben aangedrongen op hervormingen van politie en justitie. Toch roepen deze inspanningen moeilijke vragen op: moeten geestelijken onderhandelen met criminelen wanneer de staat niet optreedt - of zelfs medeplichtig is? De bemiddelende rol plaatst de Kerk in spanning met de autoriteiten, op een gevaarlijk pad tussen geloof en hoop, verkondigen en overleven. Het verhaal van bisschop González Hernández onderstreept deze tragische paradox. Eerbied voor het heilige blijft bestaan - maar het geloof mag nooit onder vuur liggen.

Courtesy David Agren

ACHTERGROND

Paus Franciscus en vrijheid van godsdienst: een recht voor vrede

Alessandro Gisotti

Adjunct-redactiechef van het Dicasterium voor Communicatie en voormalig interim-directeur van het persbureau van de Heilige Stoel

“Er kan geen vrede zijn zonder vrijheid van godsdienst, vrijheid van gedachte, vrijheid van meningsuiting en respect voor de opvattingen van anderen.” Het is veelzeggend dat dit tot de laatste woorden van het leergezag van paus Franciscus behoorden. Woorden die niet hardop werden uitgesproken, maar vervat waren in zijn laatste Urbi et Orbi-Paasboodschap van 2025, toen Jorge Mario Bergoglio slechts enkele uren voor zijn dood alleen kon aankondigen dat Christus is verrezen en de volledige lezing van de boodschap overliet aan de ceremoniemeester van de Pauselijke Liturgische Vieringen. Dit is veelzeggend omdat Franciscus gedurende zijn hele pontificaat - letterlijk tot het einde toe - een moedig en gepassioneerd pleitbezorger was van de onlosmakelijk met elkaar verbonden rechten van vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Hij verdedigde ze met woorden, gebaren en belangrijke documenten. Misschien wel het meest opmerkelijk was dat hij dit deed door reizen van buitengewone betekenis. Vaak reisde de Paus naar plaatsen die hem vanwege politieke risico's of veiligheidsrisico's werden afgeraden.

Paus Franciscus propageerde een positieve, niet-confronterende visie op vrijheid van godsdienst, in het streven naar vrede, broederschap en de 'cultuur van ontmoeting.' Het werd de hoeksteen van zijn werk voor het algemeen welzijn. Hij verdedigde christenen - alle christenen, niet alleen katholieken - en bedacht de krachtige uitdrukking 'oecumene van het bloed'. Maar hij kwam ook op voor de rechten van joden, moslims, yezidi's en anderen, in de overtuiging dat vreedzame coëxistentie tussen volkeren en culturen de enige haalbare weg voorwaarts was, vooral in een tijdperk dat steeds meer gekenmerkt wordt door openlijke of heimelijke 'botsingen tussen beschavingen'.

Paus Franciscus laat een vredesduif los bij de ruïnes van de Syrisch-katholieke kerk van de Onbevleete Ontvangenis in Mosul, Irak, tijdens zijn apostolische reis in 2021

Net als Johannes Paulus II beschouwt paus Franciscus vrijheid van godsdienst als een fundamenteel mensenrecht - het fundament van alle andere vrijheden - omdat het geworteld is in de inherente waardigheid van de menselijke persoon. Vanaf het begin van zijn Petrusambt riep hij de nationale en internationale rechtssystemen op om "de vrijheid van godsdienst te erkennen, te garanderen en te beschermen, die een intrinsiek recht is dat inherent is aan de menselijke natuur, aan de waardigheid van het vrij zijn, en dat ook een teken is van een gezonde democratie." Deze hartverwarmende oproep werd vele malen herhaald ten overstaan van de internationale gemeenschap en nationale regeringen, in het bijzonder in zijn traditionele nieuwjaarstoespraken aan het bij de Heilige Stoel geaccrediteerde corps diplomatique.

Het lijkt geen twijfel dat enkele van de meest blijvende tekenen van paus Franciscus' inzet voor religieuze vrijheid werden geëitst in verschillende van zijn 47 internationale apostolische reizen. Een van de meest ontroerende en profetische bezoeken was aan Irak in maart 2021. Tot de krachtigste beelden van zijn pontificaat behoren zeker die van Mosul, een stad die verwoest is door de bezetting van IS. Staande tussen de ruïnes van huizen en kerken die verwoest zijn door islamitisch fundamentalistisch geweld, verklaarde paus Franciscus: "Vandaag bevestigen we onze overtuiging dat broederschap duurzamer is dan broedermoord, dat hoop krachtiger is dan haat, dat vrede krachtiger is dan oorlog."³⁵³

Vrijheid van godsdienst was ook de kern van zijn 'onmogelijke' reis naar de Centraal-Afrikaanse Republiek, naar veel Aziatische landen en naar Albanië - een natie die onder zijn communistische regime werd uitgeroepen tot een atheïstische staat met de ontkenning van God en alle religieuze uitingen als basisprincipe. Paus Franciscus sprak ook vaak over vrijheid van godsdienst tijdens zijn bezoek aan de Verenigde Staten, waar hij, in het hart van de machtigste democratie ter wereld, de mensen

eraan herinnerde dat vrijheid van godsdienst een van de grootste verworvenheden van Amerika is - een verworvenheid die niet in gevaar mag worden gebracht door pogingen om het geloof te verbannen naar de privésfeer.³⁵⁴

Naast Irak was ook zijn bezoek aan Abu Dhabi in februari 2019 een mijlpaal voor de vrijheid van godsdienst. Daar ondertekende paus Franciscus, samen met Ahmad Al-Tayyib, de Grootimam van Al-Azhar, de *Verklaring over Menselijke Broederschap* - een document dat bevestigt dat religieus pluralisme voortkomt uit een wijze goddelijke wil, waardoor God de mens schiep.

Deze goddelijke wijsheid, vervolgt het document - dat door de jaren heen door vele religieuze leiders is onderschreven - is "de bron waaruit het recht op vrijheid van geloof en de vrijheid om anders te zijn voortvloeit. Daarom moet het feit dat mensen gedwongen worden om een bepaalde religie of cultuur aan te hangen worden afgewezen."³⁵⁵ Ik had het voorrecht om paus Franciscus op die reis te vergezellen als directeur van het persbureau van de Heilige Stoel. Ik herinner me dat hij me de dag na de ondertekening vroeg hoe de internationale media op het document hadden gereageerd en wat de belangrijkste reacties waren, zowel in de christelijke wereld als in de moslimwereld.

Het leergezag van paus Franciscus over deze kwestie is ook prominent aanwezig in de belangrijkste documenten van zijn pontificaat. In de Apostolische Exhortatie *Evangelii Gaudium*,³⁵⁶ wijdde hij een hele paragraaf aan vrijheid van godsdienst en in de encycliek *Fratelli Tutti*,³⁵⁷ herhaalde hij dat "één fundamenteel mensenrecht niet mag worden vergeten op de weg naar broederschap en vrede. Dat is vrijheid van godsdienst voor gelovigen van alle religies." - en verduidelijkte dat dit niet alleen vrijheid van eredienst omvat, maar ook het recht om in het openbaar je geloof te belijden. Aan deze visie ligt een constante verwijzing naar het Tweede Vaticaans Concilie ten grondslag, in het bijzonder de verklaring *Dignitatis Humanae*.³⁵⁸ De 60e verjaardag van deze publicatie zal gevierd worden in december 2025.

Concluderend kan met recht gezegd worden dat paus Franciscus de vrijheid van godsdienst tot een van de pijlers van zijn missie als opvolger van Petrus heeft gemaakt en nauw heeft verbonden met de bevordering van vrede, dialoog en menselijke waardigheid. Het is een erfenis die nu is toevertrouwd aan paus Leo, die ons allen blijft uitdagen om te bouwen aan een vrijere en meer broederlijke mensheid.

© Vatican Media

ACHTERGROND

WERELDWIJDE TRENDS IN VRIJHEID VAN GODSDIENST

De landen in de onderstaande tabel zijn ingedeeld op basis van het soort en de ernst van de schendingen van de vrijheid van godsdienst en overtuiging. De indeling volgt drie hoofdcategorieën:

Vervolging: Deze categorie omvat landen waar mensen te maken hebben met ernstige en herhaalde gewelddaden of pesterijen vanwege hun geloof. Vervolging kan komen van regeringen, gewapende groepen of individuen en kan haat-misdrijven, aanvallen, bedreigingen of pogingen om religieuze gemeenschappen te verdrijven of het zwijgen op te leggen omvatten. Deze daden gebeuren vaak straffeloos en de autoriteiten kunnen ze negeren of zelfs steunen.

Discriminatie: Landen in deze categorie hebben wetten of praktijken die oneerlijk gericht zijn tegen bepaalde religieuze groepen en hun rechten en kansen beperken. Discriminatie kan bestaan uit beperkingen op de eredienst, ongelijke toegang tot banen, onderwijs of justitie, en indirecte barrières zoals vooringenomen eisen in openbare of particuliere instellingen. Discriminatie kan worden opgelegd door de staat of door partijen buiten de staat en wordt vaak niet bestreden door de machthebbers.

 Onder observatie: Deze categorie omvat landen die waarschuwingssignalen vertonen van ernstige schendingen van de vrijheid van godsdienst, hoewel het huidige bewijs onvoldoende is om ze definitief te classificeren als discriminerend of vervolgend. Deze situaties moeten nauwlettend in de gaten worden gehouden. In de kaarten met regionale analyses zijn dergelijke landen gemarkeerd met een vergrootglasymbool.

Alle andere landen worden beschouwd als 'nalevend', omdat er geen significante aanwijzingen zijn van schendingen van de vrijheid van godsdienst of overtuiging en zij zich over het algemeen houden aan de internationale normen ter bescherming van dit recht.

 Verbeterd sinds 2023 Verergerd sinds 2023 Ongewijzigd sinds 2023

Naam van land	Trend	Vervolging / Discriminatie Belangrijkste aanjagers	Samenvatting
Afghanistan	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Sinds de Taliban weer aan de macht zijn, hebben religieuze minderheden te lijden onder escalerend geweld en systematische onderdrukking. Aanvallen zijn vaak gericht tegen gebedshuizen. Islamitische Staat - provincie Khorasan heeft aanvallen geïntensiveerd. De Taliban voerden een discriminerend beleid tegen sjī'a-moslims.
Bangladesh	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Hindoes, christenen, Ahmadi's en soefi's werden slachtoffer van geweld en discriminatie. In één jaar tijd werden ruim 1.000 schendingen gemeld. Tientallen gebedshuizen werden aangevallen. Christelijke stammen hadden te lijden onder repressie en massale arrestaties. De opheffing van het verbod op Jamaat-e-Islami deed vrezen voor een groeiende islamistische invloed.
Burkina Faso	↓	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	In Burkina Faso is het jihadistisch geweld geëscaleerd. In 2024 werden meer dan 1.500 mensen gedood, waaronder burgers in kerken en moskeeën. Tientallen religieuze leiders werden ontvoerd of geëxecuteerd en meer dan 30 parochies werden gesloten. Zowel christenen als moslims worden nog steeds bedreigd.
China	↓	Overheid Autoritarisme	China voerde nieuwe wetten in om de vrijheid van geestelijken te beperken, buitenlandse religieuze activiteiten te verbieden en patriottisch onderwijs op religieuze plaatsen af te dwingen. De vervolging van Oeigoeren, Tibetanen, Falun Gong, huiskerken en de ondergrondse katholieke Kerk ging door met nieuwe arrestaties en gevangenisstraffen.
Democratische Republiek Congo	↓	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	Er zijn meer dan 120 gewapende groepen actief in het land, waaronder M23 en de jihadistische Allied Democratic Forces (ADF), die de aanvallen op christenen en gematigde moslims opvoerden met moorden, ontvoeringen en vernielingen van kerken. Het onvermogen van de staat om bescherming te bieden tegen het escalerende geweld verergerde de crisis.
Eritrea	↓	Overheid Autoritarisme	Eritrea heeft de repressie tegen religieuze minderheden opgevoerd. Honderden moslims en christenen werden gearresteerd, onder wie minderjarigen. Invallen, martelingen en opsluitingen bleven doorgaan. VN-rapporten hekelden systematische schendingen en staatsbemoediging met religie.
India	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en etnisch-religieus nationalisme	Religieus gemotiveerd geweld en juridische beperkingen namen toe. Antibekeringswetten werden uitgebreid, aanvallen door bendes verhevigden en kerken en christenen kregen te maken met toenemende vijandigheid. Hindoe-nationalistische retoriek, vooral rond verkiezingen, wakkerde de spanningen en de straffeloosheid voor agressors aan.
Iran	—	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Iran blijft ernstig beperkt. Bekeerlingen, bahá'ís, soennieten en andersdenkende geestelijken werden gearresteerd, gemarteld of geëxecuteerd. Het overheidstoezicht en de repressie namen toe, terwijl het hardhandig optreden tegen afwijkende meningen en de schendingen van religieuze rechten sterk escaleerden.
Kameroen	—	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	In 2024 zag Kameroen een toename van ontvoeringen door Boko Haram en ISWAP, geweld in Anglphone regio's en aanvallen op geestelijken en gebedshuizen. De verslechterende veiligheidssituatie ondermijnt de vrijheid van godsdienst en maakt minderheden kwetsbaar.

Naam van land	Trend	Vervolg / Discriminatie Belangrijkste aanjagers	Samenvatting
Libië	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Libië verslechterde door de instabiliteit en de toenemende islamisering. Soefi's, Ibadi's en christenen kregen te maken met arrestaties, gedwongen verdwijningen en beperkingen van de eredienst. De autoriteiten traden hard op tegen minderheden, reactiveerden het zedelijkheidsbeleid en onderdrukten afwijkende overtuigingen.
Malediven	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst op de Malediven blijft ernstig beperkt. Erediensten voor niet-islamieten zijn verboden, proselitisme is strafbaar en er is geen grondwettelijke bescherming. Arbeidsmigranten en toeristen zijn gearresteerd en gedeporteerd. Islamistische invloeden en onderdrukking van afwijkende meningen blijven bestaan.
Mali	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Mali werd bedreigd door escalerend jihadistisch geweld, het mislukken van het vredesakkoord van 2015 en het autoritaire optreden van de junta. Christelijke leiders en moslimleiders stelden extremisme aan de kaak, terwijl christenen in Mopti te maken kregen met jizya-eisen van islamistische militanten.
Mozambique	↓	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	Islamitische militanten voerden de aanvallen tegen christenen in Cabo Delgado op, vernielden kerken en dreigden met gedwongen bekering of de dood. Geweld na de verkiezingen, gerichte moorden en een groeiend wantrouwen onder de bevolking hebben het land verder gedestabiliseerd en de institutionele waarborgen verzwakt.
Myanmar	↓	Autoritarisme en etnisch-religieus nationalisme	In Myanmar zijn politieke, etnische en religieuze factoren nauw met elkaar verweven. Door de burgeroorlog is de vrijheid van godsdienst sterk afgenomen: kerken zijn verwoest, geestelijken aangevallen en gebedshuizen gebombardeerd, verbrand of gebruikt als militaire posten.
Nicaragua	↓	Overheid Autoritarisme	Het regime van Ortega voerde de repressie tegen de kerk op. Religieuze groepen verloren hun juridische status, openbare erediensten en processies werden verboden. Geestelijken en leken werden gearresteerd, verbannen of het staatsburgerschap werd ontnomen. De regering sloot liefdadigheidsinstellingen en nam kerkelijke bezittingen in beslag.
Niger	↓	Andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst wordt nog steeds beschermd door het Overgangshandvest, maar de verslechterende veiligheidssituatie ondermijnde de uitoefening ervan. Jihadistische groeperingen zoals de Islamitische Staat Sahelprovincie (ISSP) en aan Al Qaeda gelieerde organisaties voerden de aanvallen op, waarbij honderden doden vielen, duizenden mensen ontheemd raakten en kerken, moskeeën en gelovigen het doelwit werden.
Nigeria	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Nigeria wordt bedreigd door jihadistische aanvallen, sektarische conflicten en een gebrekkige bescherming van de staat. Boko Haram en Islamic State West Africa Province (ISWAP) richtten zich op moslims en christenen en ontvoerden geestelijken. In de Middle Belt escaleerde het geweld, waarbij kerken in brand werden gestoken en gelovigen werden gedood.
Noord-Korea	—	Overheid Autoritarisme	Vrijheid van godsdienst bestaat vrijwel niet in Noord-Korea. Het regime criminaliseert elk ongeoorloofd geloof en bestraft eredienst met gevangenisstraf, marteling of executie. De onderdrukking is toegenomen door ideologische wetten, het sluiten van grenzen en de gedwongen repatriëring van overlopers door China.
Pakistan	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Jihadistische aanvallen namen toe. De blasfemiewetten werden misbruikt, wat leidde tot honderden gevangenisstraffen en diverse moorden door volksmenigtes. Gedwongen huwelijken en bekerings van christelijke meisjes en hindoemeisjes hielden aan. Ahmadi's werden gearresteerd tijdens het Suikerfeest. Juridische hervormingen brachten weinig verandering te midden van geweld.
Saoedi-Arabië	—	Overheid Autoritarisme	Vrijheid van godsdienst bleef vrijwel afwezig. Shi'a burgers werden geconfronteerd met arrestaties, doodvonnissen een record aantal executies. De blasfemiewetten werden gehandhaafd en dissidenten werd het zwijgen opgelegd. Ondanks interreligieuze gebaren en één openbare Koptische mis, bleef niet-islamitische eredienst in het openbaar verboden.
Somalië	—	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	Vrijheid van godsdienst bleef afwezig. Al-Shabaab en ISIS hadden het gemunt op bekeerlingen en hulpverleners. Christenen werden aangevallen en leefden ondergedoken. Het verbod op de Niqab werd uit veiligheidsoverwegingen opnieuw ingevoerd. De spanningen op federaal niveau en de jihadistische controle verslechterden de vooruitzichten voor religieuze minderheden.
Soedan	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De burgeroorlog in Soedan leidde tot massale ontheemding. Kerken en moskeeën werden aangevallen, priesters gemarteld en christenen onder druk gezet om zich te bekeren. Eerdere hervormingen stortten in toen hongersnood, wreedheden en wetteloosheid toenamen. Vooral religieuze minderheden blijven kwetsbaar.
Turkmenistan	↓	Overheid Autoritarisme	Onder het Berdimuhamedow-regime bleef de vrijheid van godsdienst streng gecontroleerd. Niet-geregistreerde erediensten bleven illegaal en registratie werd vaak geweigerd. Moslims en christenen werden geconfronteerd met invallen, toezicht en bedreigingen. Bekeerlingen werden mishandeld in hun familie en minderheden onder druk gezet om te bekeren tot de islam.
Jemen	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Het Houthi-regime legde zijn versie van de Zaydi-islam op en vervolgde Bahá'ís. Christelijke bekeerlingen en buitenlanders werden onder druk gezet. Op geloofsafval bleef de doodstraf staan. De heropleving van Al Qaida ondermijnde de vrijheid van godsdienst verder.

CLASSIFICATIE

Land	Trend	Vervolg / Discriminatie Belangrijkste aanjagers	Samenvatting
Algerije	↓	Overheid Autoritarisme	Algerije bleef de vrijheid van godsdienst beperken. Tientallen protestantse kerken bleven gesloten, rechtbanken veroordeelden bekeerlingen en veroordeelden gelovigen voor ongeoorloofde activiteiten. De blasfemiewetten werden gehandhaafd en critici van de islam werden gearresteerd en geïntimideerd.
Azerbeidzjan	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Azerbeidzjan verslechterde door de onderdrukking van sjiitische moslims, Jehova's getuigen en Armeense christenen. De autoriteiten voerden bewaking, invallen en arrestaties uit. Ongeveer 120.000 Armeniërs werden etnisch gezuiverd uit Nagorno-Karabach en religieuze plaatsen werden onder toezicht geplaatst en vernietigd na de overname.
Bahrein	—	Overheid Autoritarisme	Bahrein verbeterde de banden met de katholieke kerk, maar Shi'a-burgers kregen te maken met arrestaties, rituele beperkingen en discriminatie. Critici van de islam werden gestraft. Bekeerlingen worden geconfronteerd met ernstige juridische en sociale gevolgen. Een nieuwe wet regelt gebedsplaatsen, maar sommige kerkvergunningen zijn nog hangende.
Brunei	—	Overheid Autoritarisme	Het Brunei Syariah Wetboek van Strafrecht bleef de vrijheid van godsdienst beperken. Niet-moslims kregen te maken met een verbod op proselitisme, religieus onderwijs en bijeenkomsten. Niet-geregistreerde groepen zijn illegaal. De islamitische wet bepaalt het openbare leven en kritiek op religie is strafbaar. De controle blijft streng en gecentraliseerd.
Comoren	—	Overheid Autoritarisme	Tussen 2024 en 2025 leidden de hervkiezing van president Assoumani en de controversiële arrestatie van een imam tot bezorgdheid over religieuze uitingen. Een inval van de politie in een kerk in Madagaskar werd officieel veroordeeld. Christenen blijven gemarginaliseerd temidden van bredere spanningen over identiteit en rechten.
Cuba	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Cuba verslechterde verder onder de strenge controle van de Communistische Partij. Geestelijken en gelovigen kregen te maken met toenemende intimidatie, arrestaties, toezicht en een verbod op erediensten. Niet-geregistreerde groepen werden onderdrukt. Kerken werden vernield en geplunderd door niet-geïdentificeerde personen, waardoor de angst en isolatie nog groter werden.
Djibouti	—	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Djibouti bleef beperkt door de overheersing van de soennitische islam en de controle van de staat. Niet-moslims hadden te maken met beperkingen in de eredienst, discriminatie op de arbeidsmarkt en administratieve obstakels. Bekering tot de islam werd ontmoedigd en kon leiden tot uitsluiting of geweld.
Egypte	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Kerkelijke legalisaties en een wetontwerp over het persoonlijk statuut markeerden vooruitgang, maar sektarisch geweld, vervolging wegens godslastering en discriminatie van niet-erkende groepen bleven bestaan. Er zijn nog steeds meldingen van ontvoeringen en gedwongen bekeringen van christelijke meisjes.
Ethiopië	—	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Ethiopië blijft kwetsbaar temidden van verdeeldheid in de orthodoxe kerk, etnische spanningen en een verbod op hijabs. Ondanks een vredesakkoord met Tigray blijven diepgewortelde rivaliteiten en de dreiging van extremisme een duurzame religieuze coëxistentie ondermijnen.
Haïti	↓	Andere machtsgroepen Georganiseerde criminaliteit	De vrijheid van godsdienst in Haïti wordt ernstig ondermijnd door wijdverspreid geweld, ineensmorting van de staat en straffeloosheid. Gewapende bendes ontvoeren regelmatig religieuze leiders, plunderen kerken en doden burgers. Hoewel de interreligieuze dialoog voortduurt, bemoeilijkt de onveiligheid de religieuze praktijk.
Irak	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Irak bleef kwetsbaar. Christenen werden geconfronteerd met politieke marginalisatie en emigratiedruk, terwijl Yazidi's ontheemd bleven. Door Iran gesteunde militieën en de wederopstanding van Islamitische Staat vormden een verdere bedreiging voor minderheden. Gelijkwaardig burgerschap blijft ver weg.
Israël	↓	Staat Etno-religieus nationalisme	De vrijheid van godsdienst in Israël verslechterde, met aanvallen op kerken en moskeeën, intimidatie van christenen en strengere beperkingen voor Arabische moslims, vooral in Jeruzalem. Ondanks veroordelingen heerste er straffeloosheid. De Hamas-aanval in oktober 2023 verergerde de polarisatie en de spanningen.
Jordanië	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst bleef stabiel maar beperkt. Christenen kregen overheidssteun, maar niet-erkende groepen werden geconfronteerd met juridische obstakels. Aanvallen op kerken kwamen voor en de sociale druk tegen geloofsafval hield aan, vooral tegen de achtergrond van de toenemende islamistische invloed.
Kazachstan	—	Overheid Autoritarisme	Tijdens de verslagperiode zijn enkele positieve stappen gezet, waaronder de officiële erkenning van gewetensbezwaar. Deze veranderingen hebben geleid tot een lichte maar betekenisvolle verbetering van het algemene klimaat voor godsdienstvrijheid. Er bleven echter aanzienlijke beperkingen bestaan, met name strenge registratie-eisen, boetes voor niet-geregistreerde erediensten of online religieuze uitingen, en voorgestelde wetswijzigingen die de controle van de staat over religieuze activiteiten verder zouden kunnen verscherpen.
Koeweit	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst bleef beperkt tot geregistreerde groepen. Sji'ieten werden geconfronteerd met beperkingen op het gebied van erediensten, terwijl er nog steeds godslasteringswetten en discriminatie bestaan. Geregistreerde christenen kunnen vrij hun godsdienst belijden, maar hebben nog steeds geen volledige juridische erkenning en worden geconfronteerd met administratieve obstakels.

Naam van land	Trend	Vervolging / Discriminatie Belangrijkste aanjagers	Samenvatting
Kirgizië	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst nam af toen de Kirgizische autoriteiten hard optraden tegen niet-geregistreerde groepen, invallen deden in kerken en moskeeën en een nieuwe godsdienstwet aannamen met strengere registratieregels. Minderheidsgroepen kregen te maken met boetes, arrestaties en toenemende druk.
Laos	↓	Overheid Autoritarisme	Ondanks juridische bescherming is de vrijheid van godsdienst in Laos sterk beperkt. Tientallen kerken werden aangevallen, christenen gearresteerd en gemeenschappen verdreven. Lokale ambtenaren kiezen vaak de kant van vijandige dorpelingen. De staatscontrole krachtens Decreet nr. 315 verstikt het religieuze leven, vooral voor protestanten.
Maleisië	—	Overheid Autoritarisme	Ondanks grondwettelijke bescherming blijft de vrijheid van godsdienst in Maleisië beperkt. Afvalligheid is in de meeste deelstaten verboden, proselitisme door niet-moslims is strafbaar en sjiïeten worden gediscrimineerd. Christenen en inheemse groepen worden geconfronteerd met juridische obstakels en administratieve vooroordelen.
Mauritanië	—	Overheid Autoritarisme	Vrijheid van godsdienst is in Mauritanië vrijwel onbestaand. Op geloofsafval staat de doodstraf en godslastering wordt streng vervolgd. De niet-islamitische eredienst is beperkt tot buitenlanders, terwijl de kleine katholieke gemeenschap te kampen heeft met juridische belemmeringen en een gebrek heeft aan inheems leiderschap.
Mexico	↓	Andere machtsgroepen Georganiseerde criminaliteit	Vrijheid van godsdienst is in Mexico grondwettelijk beschermd, maar geestelijken en gelovigen worden ernstig bedreigd door de georganiseerde misdaad. Geweld, afpersing en ontheiliging van kerken zijn schering en inslag en worden op grote schaal straffeloos toegepast. Spanningen komen ook voort uit discussies over secularisme tussen kerk en staat.
Marokko	—	Overheid Autoritarisme	Marokko garandeert vrijheid van geloof, maar de islam blijft de staatsgodsdienst. Bekering vanuit de islam is niet illegaal, maar wordt wel sociaal bestraft. Niet-islamitische erediensten worden getolereerd, maar christenen en bahá'ís worden geconfronteerd met juridische beperkingen. Het officiële discours bevordert een gematigde islam zonder juridische hervormingen.
Nepal	↓	Overheid/andere machtsgroepen Etno-religieus nationalisme	Nepal garandeert vrijheid van godsdienst, maar er zijn wetten tegen bekering en proselitisme is verboden. Christenen, vooral Dalits, worden geconfronteerd met aanvallen, arrestaties en kerksluitingen. De wet bevoordeelt hindoetradities, waardoor minderheden kwetsbaar zijn voor discriminatie, geweld en juridische straffen voor evangelisatie.
Oezbekistan	↓	Overheid Autoritarisme	Oezbekistan oefent een strenge controle uit op religie en heeft moslims als doelwit op grond van anti-extremismewetten. Er zijn arrestaties, martelingen en gevangenisstraffen opgelegd voor kleine religieuze activiteiten. Tientallen gebedshuizen zijn gesloten of met de grond gelijk gemaakt. Censuur en repressie wijzen op een verslechterend klimaat voor vrijheid van godsdienst.
Oekraïne	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Oekraïne is sterk verslechterd door oorlog en beperkende wetten. Een wet uit 2024 richt zich op groepen die banden hebben met de Russisch-orthodoxe kerk.
Oman	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Vrijheid van godsdienst in Oman blijft beperkt tot door de staat goedgekeurde erediensten. Proselytisme is verboden en op godslastering staan strenge straffen. Niet-moslims mogen de eredienst houden op aangewezen plaatsen. Een ISIS-gelinkte aanval op een Shi'a-moskee benadrukte de groeiende sektarische bezorgdheid.
Palestijnse gebieden	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Ondanks grondwettelijke garanties blijft de vrijheid van godsdienst in Palestina ernstig beperkt door oorlog en Israëlische beperkingen. De christenen in Gaza hebben zware verliezen geleden, terwijl christelijke en islamitische gelovigen te maken hebben met onveiligheid, geblokeerde toegang tot Jeruzalem en vernielde gebedshuizen.
Qatar	—	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Qatar blijft beperkt tot de door de staat gecontroleerde erediensten van de Abrahamitische godsdiensten. Terwijl openbare joodse diensten en katholieke evenementen plaatsvonden, werden de Bahá'í gedeporteerd en kregen ze een werkverbod opgelegd. Proselytisme door niet-moslims en afvalligheid blijven onder de islamitische wet strafbaar.
Rusland	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Rusland is afgenomen als gevolg van oorlogsgerelateerde onderdrukking. Brede wetten over extremisme, buitenlandse agenten en zendingsactiviteiten zijn gericht tegen minderheden en andersdenkenden.
Sri Lanka	↑	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Sri Lanka blijft kwetsbaar. De boeddhistische meerderheid heeft een bevoorrechte status, terwijl christenen, moslims en hindoes het slachtoffer zijn van pesterijen, beperkingen en haatzaaien. Misbruik van de ICCPR-wet maakt arrestaties mogelijk en boeddhistische nationalistische retoriek gaat ongecontroleerd door.
Syrië	↓	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	De vrijheid van godsdienst in Syrië bleef ernstig beperkt door de onveiligheid en het sektarisch geweld. Yezidi-, sjiïtische en christelijke plaatsen werden aangevallen, terwijl islamistische groeperingen kerken en kerstsymbolen vernielden. Juridische discriminatie bleef bestaan. Ondanks inclusieve retoriek blijven de vooruitzichten onzeker.

CLASSIFICATIETABEL

Naam van land	Trend	Vervolging / Discriminatie Belangrijkste aanjagers	Samenvatting
Tajikistan	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Tadzjikistan wordt streng gecontroleerd. Alle groepen moeten zich registreren, proselitisme is aan banden gelegd en islamitische praktijken zijn verboden. Ook christenen en andere minderheden worden in de gaten gehouden en onderdrukt. Anti-extremismewetten maken misbruik mogelijk.
Thailand	—	Overheid/andere machtsgroepen Autoritarisme en religieus extremisme	Vrijheid van godsdienst wordt in Thailand over het algemeen gerespecteerd, hoewel het boeddhisme een bevoorrechte status heeft. In het zuiden worden de rechten van moslims aangetast door conflicten. Vluchtelingen die op de vlucht zijn voor religieuze vervolging worden vastgehouden en lopen het risico gedeporteerd te worden. Minderheidsgeloven en niet-geregistreerde groepen worden geconfronteerd met verwaarlozing of indirecte druk.
Tunesië	↓	Overheid Autoritarisme	Ondanks grondwettelijke garanties is de vrijheid van godsdienst in Tunesië beperkt. Niet-islamitische gemeenschappen hebben te maken met administratieve beperkingen, terwijl de sociale vijandigheid toeneemt, vooral tegenover christelijke migranten en joden. De retoriek van de regering en haar reactie op het veiligheidsvraagstuk baren steeds meer zorgen.
Turkije	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Turkije neemt af. Minderheden hebben te maken met juridische belemmeringen, haatzaaien en staatsbemoediging. Protestantse voorgangers werden uitgewezen, kerken gesloten en christelijke vieringen verboden. Terroristische aanslagen zorgden voor onrust.
Tsjaad	—	Andere machtsgroepen Religieus extremisme	Tsjaad had te lijden onder jihadistisch geweld, waarbij Boko Haram en ISWAP in 2024 tientallen soldaten doodden. In de periode na de verkiezingen was er politieke onrust, terwijl christelijke leiders melding maakten van arrestaties, marginalisatie en toenemende interreligieuze spanningen te midden van een toenemende onveiligheid.
Verenigde Arabische Emiraten	—	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in de VAE wordt beperkt door wetten tegen proselitisme en godslastering, maar de interreligieuze dialoog heeft zich uitgebreid. Het Abrahamitische familiehuis, de eerste hindoetempel in Abu Dhabi en juridische hervormingen wijzen op vooruitgang. Strengere controles en één antisemitische aanslag blijven een punt van zorg.
Venezuela	↓	Overheid Autoritarisme	De vrijheid van godsdienst in Venezuela wordt in gevaar gebracht door overheidscontrole, politieke instrumentalisering van het geloof en vage wetten die censuur en onderdrukking mogelijk maken. Antisemitische retoriek is toegenomen en de autonomie van kerken wordt bedreigd.
Vietnam	↓	Overheid Autoritarisme	Vietnam blijft de vrijheid van godsdienst beperken. Niet-geregistreerde kerken en minderheden zoals de Montagnards en de Khmer-Krom hebben te maken met arrestaties, pesterijen en vernielingen onder vage wetten. Nieuwe decreten verscherpen de controle op religie en online-uitingen. De meeste minderheden blijven onbeschermd.

Landen 'onder observatie': Landen waar nieuwe zorgwekkende factoren zijn waargenomen die de vrijheid van godsdienst kunnen aantasten. Dit zijn onder andere juridische maatregelen tegen aspecten van vrijheid van godsdienst, toenemende gevallen van haatmisdrijven en incidenteel religieus gemotiveerd geweld. (Deze landen zijn gemarkeerd met een vergrootglas op de kaarten met regionale analyses).

Afrika	LATIJS-AMERIKA EN HET CARIBISCH GEBOIED	MIDDEN-OOSTEN EN NOORD-AFRIKA
Angola	Bolivia	Libanon
Burundi	Chili	
Ivoorkust	Colombia	AZIË
Gabon	El Salvador	Bhutan
Ghana	Honduras	Cambodja
Guinee-Bissau		Indonesië
Kenia	OVSE-LANDEN	Filipijnen
Mauritius	Belarus	
Rwanda		
Zuid-Soedan		
Togo		

TOELICHTING De onderzochte periode: Januari 2023 tot en met december 2024. U kunt de afzonderlijke landenrapporten (in het Engels) lezen op acninternational.org/religiousfreedomreport. Bij het beoordelen van de omvang van de onderdrukking van religieuze groepen hebben het redactiecomité en de regionale redacteuren rekening gehouden met factoren die op de website worden beschreven in het gedeelte 'Methodologie en Definities.' Kerk in Nood (ACN) erkent dat de kwalitatieve aard van de classificatie betekent dat er noodzakelijkerwijs een subjectief element in een dergelijke analyse zit.

De volledige versie (Engels) en de methodologie van het rapport, vindt u via kerkinneed.nl/godsdienvrijheid of deze QR code:

Bronnen (Engels)

- 1 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 2 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 3 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 4 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 5 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 6 "Rohingya Refugee Crisis Explained," Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 22nd August 2024, <https://www.unrefugees.org/news/rohingya-refugee-crisis-explained/> (accessed 2nd July 2025).
- 7 Kielce Gussie, "Syria: 'The few certainties that existed are now gone,'" Vatican News, 19th March 2025, <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2025-03/syria-the-few-certainties-that-existed-are-now-gone.html>; "Syrian priest: 'People are telling us, 'Father, we are afraid for the future of our children,'" Aid to the Church in Need, 26th June 2025, <https://www.churchinneed.org/father-fadi-azar-speaks-about-the-situation-of-christians-in-syria/> (accessed 2nd July 2025).
- 8 "Iraq," Aid to the Church in Need, <https://acninternational.org/iraq/> (accessed 2nd July 2025).
- 9 Amy Balog, "Iraq: Preserving Christianity in Iraq 10 years after Daesh invasion," Aid to the Church in Need United Kingdom, 5th August 2024, <https://acnuk.org/news/iraq-preserving-christianity-in-iraq-10-years-after-daesh-invasion/> (accessed 2nd July 2025).
- 10 Country Guidance: Afghanistan. Common analysis and guidance note, European Union Agency for Asylum, May 2024, p. 66, https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2024-05/2024_CG_AFG_Final.pdf (accessed 2nd July 2025).
- 11 "R4Sahel Coordination Platform for Forced Displacements in Sahel," Operational Data Portal, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last updated 30th June 2025, <https://data.unhcr.org/en/situations/sahelcrisis> (accessed 5th August 2025).
- 12 Méryl Demuyne, "Mass Displacement and Violent Extremism in the Sahel: A Vicious Circle?" International Centre for Counter-Terrorism (ICCT) Policy Brief, August 2022, <https://icct.nl/sites/default/files/2022-12/meryl-policy-brief-final-version.pdf> (accessed 5th August 2025).
- 13 Iwona Zamkowska, "Islamic insurgency in the Sahel as the root of mass displacement in Burkina Faso," International Institute for Religious Freedom (IIRF), Vol 15:1/2 2022, <https://iirf.org/index.php/home/article/view/131>; "Sahel: ACN comes to the aid of Christians displaced by terror," Aid to the Church in Need, 8th February 2024, <https://acninternational.org/sahel-acn-comes-to-the-aid-of-christians-displaced-by-terror/#:~:text=Another%20of%20those%20driven%20out,as%20well%20as%20medical%20expenses> Amy Balog, "Burkina Faso: Church helping thousands of Christians forced into exile," Aid to the Church in Need – United Kingdom, 25th September 2024: <https://acnuk.org/news/burkina-faso-church-helping-thousands-of-christians-forced-into-exile/?srsltid=AfmBOorajPa8W0f5SBdOtbG94egvA9752hwdRn32NfSB8umDCSDhpB> (accessed 6th August 2025).
- 14 "Journeys of Pakistani migrants and refugees to Thailand," Mixed Migration Centre (UNODC), December 2023, https://mixedmigration.org/wp-content/uploads/2023/12/308_Pakistani_migrants_refugees_Thailand.pdf (accessed 5th August 2025).
- 15 Convention and Protocol relating to the Status of Refugees, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <https://www.unhcr.org/media/1951-refugee-convention-and-1967-protocol-relating-status-refugees> (accessed 6th August 2025).
- 16 Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol, UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), December 2011 (reissued April 2019), <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/5ddfc47.pdf> (accessed 5th August 2025).
- 17 Rome Statute of the International Criminal Court, International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/resource-library/corelCCTexts> (accessed 6th August 2025).
- 18 Christophe Foltzenlogel, "The Persecution of Ex-Muslim Christians in France and in Europe," European Centre for Law and Justice (ECLJ), 13th July 2022, https://eclj.org/religious-freedom/coe/the-persecution-of-ex-muslim-christians-in-france-and-in-europe?lng=en&fbclid=IwAR0SLVP3pDjeq6ijJ5LshJX85D_uuWNK8cxAuqSRE4SMQFMxVfz_MOA (accessed 23rd July 2025).
- 19 "Ex-Muslim Christian refugees in Europe: the ECLJ calls for greater protection," European Centre for Law and Justice (ECLJ), 11th March 2025, <https://eclj.org/asylum/un/ex-muslim-christian-refugees-in-europe-the-eclj-calls-for-greater-protection#:~:text=Similar%20tragedies%20are%20unfolding%20in,or%20violence%20from%20other%20migrants> (accessed 6th August 2025).
- 20 ACN International, Religious Freedom Report – Cuba, Aid to the Church in Need (ACN International), 2023, <https://acninternational.org/religiousfreedomreport/reports/country/2023/>

cuba, (accessed 21st August 2025).

- 21 Uría, I. "Iglesia y Revolución en Cuba. Enrique Pérez Serantes (1883-1968), el obispo que salvó a Fidel Castro," 2011, Ediciones Encuentro.
- 22 Refugee Population Statistics Database, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), last update 12th June 2025, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics> (accessed 2nd July 2025).
- 23 "Almagro dice que Cuba exporta 'mecanismos de terror' a Nicaragua y Venezuela", EFE, Los Angeles Times, 7th December 2011, <https://www.latimes.com/espanol/noticias-mas/articulo/2018-12-07/efe-3836161-14914210-20181207> (accessed 26th August 2025).
- 24 "Venezuela y Cuba: progresía, socialismo y simulacros," Clarín 1st August 2023, https://www.clarin.com/mundo/venezuela-cuba-progresia-socialismo-simulacros_0_ot9eizNbh0.html (accessed 26th August 2025).
- 25 See reports on Nicaragua, Venezuela, and Cuba from the last three editions of the Religious Freedom Report by Aid to the Church in Need (ACN) <https://acninternational.org/religiousfreedomreport/reports/global/2023> (accessed 26th August 2025).
- 26 Ibid.
- 27 "Los cubanos en Venezuela," Martí Noticias, 21st October 2018, <https://www.martinoticias.com/a/los-cubanos-en-venezuela/216715.html> (accessed 26th August 2025).
- 28 See reports on Nicaragua from the last three editions of the Religious Freedom Report by Aid to the Church in Need (ACN) <https://acninternational.org/religiousfreedomreport/reports/global/2023> (accessed 26th August 2025).
- 29 Carlos Carrillo, "Cuba's 'migratory stampede' has no end in sight," Reuters, 11th September 2024, <https://www.reuters.com/world/americas/cubas-migratory-stampede-has-no-end-sight-2024-09-11/> (accessed 21st August 2025).
- 30 Crisis in Venezuela: More than 7.7 million refugees and migrants, UNHCR Spain, (as of mid-2025), <https://www.acnur.org/es-es/emergencias/situacion-de-venezuela>, (accessed 21st August 2025).
- 31 Crisis in Venezuela: More than 7.7 million refugees and migrants, UNHCR Spain, (as of mid-2025), <https://www.acnur.org/es-es/emergencias/situacion-de-venezuela>, (accessed 21st August 2025).
- 32 Sina Hartert, "Burkina Faso: Displaced Christians Feel Like the Exiled People of God in Babylon," Aid to the Church in Need (ACN), <https://acninternational.org/burkina-faso-displaced-christians-feel-like-the-exiled-people-of-god-in-babylon/> (accessed 5th August 2025).
- 33 "Burkina Faso: New chapter of suffering for Christians," Aid to the Church in Need (ACN), 21st November 2023, <https://acninternational.org/burkina-faso-new-chapter-of-suffering-for-christians/> (accessed 5th August 2025).
- 34 "Burkina Faso: New chapter of suffering for Christians," Aid to the Church in Need (ACN), 21st November 2023, <https://acninternational.org/burkina-faso-new-chapter-of-suffering-for-christians/> (accessed 5th August 2025).
- 35 Uppsala University Press Release. "New study unravels the history of the largest pastoral population in Africa." February 12, 2025, <https://phys.org/news/2025-02-history-fulani-largest-pastoral-populations.html>; "Fulani", The Africanica, 25th March 2025, <https://theafricanica.com/people/fulani/> (accessed 21st August 2025); B. Sangare, "Fulani People and Jihadism in Sahel and Western African countries," Fondation Pour la Recherche Stratégique, 8th February 2019, <https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/fulani-people-and-jihadism-sahel-and-west-african-countries-2019> (accessed 21st August 2025).
- 36 Fortes-Lima, C., et al. (2025). "Population history and admixture of the Fulani people from the Sahel." The American Journal of Human Genetics, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0002929724004579> (accessed 26th August 2025).
- 37 Boukary Sangare, "Fulani People and Jihadism in Sahel and West African Countries," Foundation for Strategic Research, February 8, 2019, <https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/fulani-people-and-jihadism-sahel-and-west-african-countries-2019> (accessed 26th August 2025).
- 38 U.S. Commission on International Religious Freedom. "Factsheet: Fulani Communities." By Madeline Velturo, USCIRF, 2020, www.uscifr.gov/sites/default/files/2020%20Factsheet%20-%20Fulani%20Communities_FINAL_0.pdf. (accessed 26th August 2025).
- 39 Good Governance Africa. "Fulani and Jihad in West Africa: A Complex Relationship." Good Governance Africa, 2020, gga.org/fulani-and-jihad-in-west-africa-a-complex-relationship/ (accessed 26th August 2025).
- 40 International Crisis Group, "The Social Roots of Jihadist Violence in Burkina Faso's North," Africa Report N°254, October 12, 2017, <https://www.crisisgroup.org/africa/west-africa/burkina-faso/254-social-roots-jihadist-violence-burkina-faso-north>; Boukary Sangare, "Annexe 1 : Organizations and stratification of the Fulani society in central Mali, Fulani People and Jihadism in Sahel and West African Countries," Foundation for Strategic Research, February 8, 2019, <https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/fulani-people-and-jihadism-sahel-and-west-african-countries-2019> (accessed 26th August 2025).
- 41 "Focus on the Sahel: Terrorism, NGOs and the Fulani Communities," France24, October 23, 2024, <https://www.france24.com/en/africa/20241023-focus-sahel-terrorism-ngos-fulani-communities-alqaeda-jnim>. (accessed 26th August 2025).
- 42 Marta Petrosillo and Maria Lozano, "Burkina Faso, extremism and terrorism: Country Report," Aid to the Church in Need (ACN) International, <https://media.acninternational.org/wp-content/uploads/2025/08/ACN-20241205-177390.pdf>
- 43 Ibid.
- 44 Boukary Sangare, "Fulani People and Jihadism in Sahel and West African Countries," Foundation for Strategic Research, February 8, 2019, <https://www.frstrategie.org/en/pro>

- grams/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/fulani-people-and-jihadism-sahel-and-west-african-countries-2019 (accessed 26th August 2025).
- 45 "Burkina Faso, extremism and terrorism: Country Report," op. cit.
- 46 Maria Lozano, "Nigeria at the Crossroads: Country Report" (Aid to the Church in Need (ACN) International, 2023), <https://media.acninternational.org/wp-content/uploads/2025/03/ACN-20230202-139856.pdf> (accessed 26th August 2025).
- 47 Nucha Suntai Gambo, "Reconstructing the Origin and the Main Drivers of Conflict between Tiv Farmers and Fulani Herders in Benue State, Nigeria" (Taraba State University, December 2023), <https://ijidjournal.org/index.php/ijid/article/view/462/333> (accessed 21st August 2025).
- 48 John Shiaoondo, "Untold Story of the Tiv War Against Hegemony," Blueprint, May 2, 2025, <https://blueprint.ng/untold-story-of-the-tiv-war-against-hegemony/> (accessed 26th August 2025).
- 49 Pierre Prier, "Africa. The Living Memory of the Usman Dan Fodio's Caliphate," Orient XXI, 2019, <https://orientxxi.info/magazine/africa-the-living-memory-of-the-usman-dan-fodio-s-caliphate,3556> (accessed 26th August 2025).
- 50 "Killings: Some Politicians Prefer to Worsen Crisis, Have State of Emergency in Benue - Tor Tiv," Channels Television, June 18, 2025, <https://www.channelstv.com/2025/06/18/killings-some-politicians-prefer-to-worsen-crisis-have-state-of-emergency-in-benue-tor-tiv/> (accessed 26th August 2025).
- 51 Maria Lozano, "Nigeria at the Crossroads: Country Report" (Aid to the Church in Need (ACN) International, 2023), <https://media.acninternational.org/wp-content/uploads/2025/03/ACN-20230202-139856.pdf> (accessed 26th August 2025).
- 52 Ibid.
- 53 Amy Blog, "Nigeria: Leaders Accused of Inaction Amid Ongoing Killings and Food Crisis," Aid to the Church in Need, 2024, <https://acninternational.org/nigeria-leaders-accused-of-inaction-amid-ongoing-killings-and-food-crisis/> (accessed 26th August 2025).
- 54 Maria Lozano, "Nigeria at the Crossroads: Country Report" (Aid to the Church in Need (ACN) International, 2023), <https://media.acninternational.org/wp-content/uploads/2025/03/ACN-20230202-139856.pdf> (accessed 26th August 2025).
- 55 Boukary Sangare, "Fulani People and Jihadism in Sahel and West African Countries," Foundation for Strategic Research, February 8, 2019, <https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/fulani-people-and-jihadism-sahel-and-west-african-countries-2019> (accessed 26th August 2025).
- 56 Pierre Prier, "Africa. The Living Memory of the Usman Dan Fodio's Caliphate," Orient XXI, 2019, <https://orientxxi.info/magazine/africa-the-living-memory-of-the-usman-dan-fodio-s-caliphate,3556> (accessed 26th August 2025).
- 57 A.Thurston, Central Mali: The Possibilities and Limits of Incorporation, In: Jihadists of North Africa and the Sahel: Local Politics and Rebel Groups, Cambridge University Press, 2020.
- 58 Africa Surpasses 150,000 Deaths Linked to Militant Islamist Groups in Past Decade, Africa Center for Strategic Studies, 28th July 2025, <https://africacenter.org/spotlight/en-2025-mig-10-year/>, (accessed 10th August 2025).
- 59 "Global Terrorism Index 2025: Measuring The Impact of Terrorism," Institute for Economics & Peace, March 2025, <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2025/03/Global-Terrorism-Index-2025.pdf>, (accessed 10th August 2025).
- 60 Ibid.
- 61 Sina Hartet and Maria Lozano, "ACN denounces new Islamist massacres in Burkina Faso," Aid to the Church in Need International, 30th August 2024, <https://acninternational.org/acn-denounces-new-islamist-massacres-in-burkina-faso/> (accessed 10th July 2025).
- 62 Mali crisis: Key players, BBC News, 12th March 2013, <https://www.bbc.com/news/world-africa-17582909>, (accessed 21st August 2025).
- 63 "Global Terrorism Index 2025: Measuring The Impact of Terrorism," op.cit
- 64 "Defining a new approach to the Sahel's military-led states," International Crisis Group, 22nd May 2025, <https://www.crisisgroup.org/africa/sahel/burkina-faso-mali-niger/defining-new-approach-sahels-military-led-states> (accessed 10th July 2025).
- 65 "The coup in Niger," International Institute for Strategic Studies, August 2024, <https://www.iiss.org/sv/publications/strategic-comments/2023/the-coup-in-niger/> (accessed 26th August 2025).
- 66 Dipo Faloyin, "A coup in Gabon seems to have ended one family's 56-year rule," Vice News, 10th August 2023, <https://www.vice.com/en/article/a-coup-in-gabon-seems-to-have-ended-one-family-s-56-year-rule/> (accessed 15th June 2024).
- 67 Wycliffe Muia, "Burkina Faso army says it foiled 'major' coup plot," BBC News, 22nd April 2025, <https://www.bbc.com/news/articles/c5ygzpkvzno> (accessed 19th August 2025).
- 68 B. Rukanga & N. Booty, "Guinea-Bissau: Attempted coup was foiled, says President Embaló," BBC News, 3rd December 2023, <https://www.bbc.com/news/world-africa-67586556> (accessed 19th August 2025).
- 69 Wedaeli Chibelushi, "US and British citizens among 37 sentenced to death in DR Congo coup trial," BBC News, 13th September 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/cx2e2vle8wo> (accessed 19th August 2025).
- 70 Booty, N. and Akinpelu, Y. "Central African Republic President Toudera wins referendum with Wagner hep," BBC, 7th August 2023, <https://www.bbc.com/news/world-africa-66428935> (accessed 27th February 2025).
- 71 Constitution Gabonaise 2024, République Gabonaise, <https://www.gouvernement.ga/object.getObject.do?id=3958> (accessed 27th December 2024).
- 72 Gérauds Wilfried Obangome, "Gabon takes historic step towards democratic renewal," Africanews, 13th August 2024, <https://www.africanews.com/2024/04/03/gabon-takes-historic-step-towards-democratic-renewal/> (accessed 15th June 2024).
- 73 Natasha Booty and Nicolas Negoce, "Togo constitution: Parliament passes reforms likened to coup," BBC News, 20th April 2024, <https://www.bbc.com/news/world-africa-68860091> (accessed 8th June 2024).
- 74 Sofia Christensen, Burkina Faso junta leader says no elections until the country safe for voting, Reuters, 29th September 2023, <https://www.reuters.com/world/africa/burkina-faso-junta-leader-says-no-elections-until-country-safe-voting-2023-09-29/>, (accessed 10th August 2025).
- 75 Morgane Le Cam, In Mali, democracy has been indefinitely postponed, Le Monde (Opinion), 19th May 2024, https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2024/05/19/in-mali-democracy-has-been-indefinitely-postponed_6671934_23.html, (accessed 10th August 2025).
- 76 Guinea: December (postponed) 2024 Elections, Africa Center for Strategic Studies, 17th January 2024, <https://africacenter.org/spotlight/2024-elections/guinea/>, (accessed 10th August 2025).
- 77 Dabo Alberto, Guinea-Bissau opposition vows to 'paralyse' country in election timing row, Reuters, 26th February 2025, <https://www.reuters.com/world/africa/guinea-bissau-opposition-vows-paralyse-country-election-timing-row-2025-02-26/>, (accessed 10th August 2025).
- 78 "BBC News, 'Slavery, migration, and jihadists' the issues as Mauritania votes," BBC News, 4th December 2023, <https://www.bbc.com/news/articles/c51y81exdjo> (accessed on 8th January 2025).
- 79 "Mahamat Idriss Déby officially declared winner of presidential election," France 24, 16th May 2024, <https://www.france24.com/en/live-news/20240516-%F0%9F%94%B4-chad-junta-chief-mahamat-idriss-d%C3%A9by-officially-declared-winner-of-presidential-election>, (accessed 10th August 2025).
- 80 Le Monde, 'Senegal: A triumph, a shock, and a wake-up call,' Le Monde, 26th March 2024, https://www.lemonde.fr/en/international/article/2024/03/26/senegal-a-triumph-a-shock-and-a-wake-up-call_6655708_4.html (accessed on 15th February 2025).
- 81 "Togo ruling party wins big parliamentary majority in boost for Gnassingbé," France 24, 5th May 2024, <https://www.france24.com/en/africa/20240505-togo-ruling-party-wins-big-parliamentary-majority-in-boost-for-gnassingbe> (accessed 8th June 2024).
- 82 Silas Isenja, "Catholic Bishops Laud South Africa's 'overwhelming' free and fair polls," Acia Africa, 3rd June 2024, <https://www.aciafrica.org/news/11063/catholic-bishops-laud-south-africa-overwhelmingly-free-and-fair-polls> (accessed 15 January 2025).
- 83 "Sudan Crisis Explained," UN Refugee Agency, 27 February 2025, <https://www.unrefugees.org/news/sudan-crisis-explained/#:~:text=Sudan%20has%20also%20been%20heavily,exacerbating%20food%20insecurity%20for%20families> (accessed 10 March 2025).
- 84 Santino Fardol W. Dicken, "South Sudan postpones elections to 2026: A move toward inclusivity and stability," Wilson Center, 6 February 2025, <https://www.wilsoncenter.org/article/south-sudan-postpones-elections-2026-move-toward-inclusivity-and-stability> (accessed 3 March 2025).
- 85 Faisal Ali, "Ethiopia and Somaliland reach historic agreement over access to Red Sea ports," The Guardian, 1st January 2024, <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/01/ethiopia-and-somaliland-reach-historic-agreement-over-access-to-red-sea-ports> (accessed 15th June 2025).
- 86 "What's Next for the Fight Against al-Shabaab in Kenya and Somalia - August 2024," ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), 4th September 2024, <https://acleddata.com/report/whats-next-fight-against-al-shabaab-kenya-and-somalia-august-2024/>, (accessed 10th August 2025).
- 87 "Government ends extra vetting for ID registration in borders counties," President of the Republic of Kenya, 5th February 2025, <https://www.president.go.ke/government-ends-extra-vetting-for-id-registration-in-borders-counties/> (accessed 19th August 2025).
- 88 Burton, D. and Kim M. "Muslim terrorists slaughter record numbers of Christians in central Nigeria," Truth Nigeria, 24 June 2023, <https://truthnigeria.com/2023/06/muslim-terrorists-slaughter-record-numbers-of-Christians-in-central-nigeria/> (accessed 13 May 2025).
- 89 Burton, D. and Kim M. "Muslim terrorists slaughter record numbers of Christians in central Nigeria," Truth Nigeria, 24 June 2023, <https://truthnigeria.com/2023/06/muslim-terrorists-slaughter-record-numbers-of-Christians-in-central-nigeria/> (accessed 13 May 2025).
- 90 "Nigeria: Up to 200 Dead in Worst Killing Spree," Aid to the Church in Need (ACN), 28th May 2025, <https://acninternational.org/nigeria-up-to-200-dead-in-worst-killing-spree/> (accessed 15th June 2025).
- 91 "Heroic staff save pupils as gunmen attack Catholic school at night," Aid to the Church in Need (ACN), 2nd May 2025, <https://acninternational.org/heroic-staff-save-pupils-as-gunmen-attack-catholic-school-at-night/> (accessed 15th June 2025).
- 92 Ruth Alonga, "At least 10 people killed as rebels seize a town in Congo's conflict-hit eastern region," AP, 7th March 2024, <https://apnews.com/article/m23-rebels-congo-nyanza-le-north-kivu-5ab5f588720659243f06696c0689a4> (accessed 24th July 2025).
- 93 Antoine Roger Lokongo, "DRC bishops face backlash over peace plan," The Pillar, 24th March 2025, <https://www.pillaratholic.com/p/drc-bishops-face-backlash-over-peace> (accessed 28th July 2025).
- 94 2025 Global Report on Internal Displacement (GRID), Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), 13th May 2025, <https://api.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/idmc-grid-2025-global-report-on-internal-displacement.pdf>, (accessed 10th August 2025).
- 95 Refugee Statistics, UN Refugees (Refugee Facts), (as of end of April 2025), <https://www.unrefugees.org/refugee-facts/statistics/>, (accessed 10th August 2025).

- 96 Wendy Williams, "African Migration Trends to Watch in 2025," Africa Center for Strategic Studies, 3rd February 2025, <https://africacenter.org/spotlight/migration-trends-2025/>, (accessed 10th August 2025).
- 97 Ibid.
- 98 Ibid.
- 99 "Mozambique: Church focused on promoting interreligious dialogue in terrorist-plagued north," Aid to the Church in Need (ACN) International, 13th June 2023, <https://acninternational.org/church-focuses-on-interreligious-dialogue-in-mozambique/> (accessed 5th August 2025).
- 100 "Les associations islamiques se mobilisent contre les discours haineux sur les réseaux sociaux," RFI, 14th July 2025, <https://www.rfi.fr/fr/afrique/20250714-burkina-faso-associations-islamiques-mobilisent-contre-les-discours-haineux-reseaux-sociaux-sensibilisation> (accessed 30th August 2025).
- 101 See Alberto Quintavalla and Jeroen Temperman (eds.), *Artificial Intelligence and Human Rights*, Oxford University Press, 2023.
- 102 "Message of His Holiness Pope Francis for the 57th World Day of Peace," The Holy See, 1st January 2024, <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/20231208-messaggio-57giornatamondiale-pace2024.html> (accessed 6th August 2025).
- 103 Yugang He, "Artificial intelligence and socioeconomic forces: transforming the landscape of religion," *Humanities and Social Sciences Communications*, Vol. 11, No. 602, 2024, <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03137-8>; Nadia Nooreydzan, "India's religious AI chatbots are speaking in the voice of god – and condoning violence," *Rest of World*, 9th May 2023, <https://restofworld.org/2023/chatgpt-religious-chatbots-india-gitagpt-krishna/>; Edibe Betul Yucer, "Will Artificial Intelligence reshape how we practice religion?," *TRT Global*, 3rd December 2024, <https://trt.global/world/article/18239230> (accessed 5th August 2025).
- 104 Andri Nirwana et al., "SWOT Analysis of AI Integration in Islamic Education: Cognitive, Affective, and Psychomotor Impacts," *Qubahan Academic Journal*, Vol. 5, no. 1, March 2025, <https://doi.org/10.48161/qaj.v5n1a1498> (accessed 5th August 2025).
- 105 Michael Voskoboinik, "AI in the Classroom: Connecting to Ancestors with AI," *HaYidion: The Prizmah Journal*, Center for Jewish Day Schools, Fall 2023, <https://prizmah.org/hayidion/ai-and-tech/ai-classroom> (accessed 5th August 2025).
- 106 Christos Papakostas, "Artificial Intelligence in Religious Education: Ethical, Pedagogical, and Theological Perspectives," *Religions* 16, No. 5, 563, April 2025, <https://www.mdpi.com/2077-1444/16/5/563>; Rico C. Jacoba, "Exploring the Role of Artificial Intelligence in Interreligious Discourse," *Religion and Social Communication*, Vol. 21, No. 2, 2023, pp. 375-400, <https://asianresearchcenter.org/blog/articles/exploring-the-role-of-artificial-intelligence-in-interreligious-discourse> (accessed 5th August 2025).
- 107 Harris Wiseman, "Generative AI Cannot Replace a Spiritual Companion or Spiritual Advisor," *Christian Perspectives on Science and Technology*, Vol. 3, 3rd April 2025, <https://doi.org/10.58913/REGE5291> (accessed 5th August 2025).
- 108 Cathrin Schaer, "How extremist groups like 'Islamic State' are using AI," *Deutsche Welle* (DW), 10th July 2024, <https://www.dw.com/en/how-extremist-groups-like-islamic-state-are-using-ai/a-69609398> (accessed 5th August 2025).
- 109 Mykola Makhortyuk, "AI and the Holocaust: rewriting history? The impact of artificial intelligence on understanding the Holocaust," UNESCO, Paris, 2024, <https://www.gcetdclearinghouse.org/sites/default/files/resources/240178eng.pdf> (accessed 5th August 2025).
- 110 "Using artificial intelligence to stop vandalism on historic sites," *Canterbury Christ Church University*, 10th January 2024, <https://www.canterbury.ac.uk/news/2024/using-artificial-intelligence-to-stop-vandalism-on-historic-sites>; Ben Emmerson, "Civilian impact of remotely piloted aircraft," Chapter III, Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms while countering terrorism to the UN Human Rights Council, A/HRC/25/59, 11th March 2014, <https://docs.un.org/en/A/HRC/25/59>; "Ensuring use of remotely piloted aircraft or armed drones in counterterrorism and military operations in accordance with international law, including international human rights and humanitarian law," UN Human Rights Council, Resolution 25/22, A/HRC/RES/25/22, 15th April 2014, <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/25/22> (accessed 5th August 2025).
- 111 Niccolò Milnes and Rida Lyammouri, "Countering Jnīm's Drone Proliferation in the Sahel," *Policy Center for the New South*, July 2025, p. 5, https://www.policycenter.ma/sites/default/files/2025-07/PP_24-25%20%28Niccol%20Milnes%20%26%20Rida%20Lyammouri%29_0.pdf (accessed 5th August 2025).
- 112 Daniel Sprick, "Predictive Policing in China: An Authoritarian Dream of Public Security," Navein Reet: *Nordic Journal of Law and Social Research* (NNJLSR), No. 9, 2019, pp. 299-324, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3700785 (accessed 23rd July 2025).
- 113 Beatrice Nolan, "A smuggled North Korean smartphone reveals how the regime censors information, including screenshotting users activities every five minutes," *Fortune*, 4th June 2025, <https://fortune.com/2025/06/04/north-korea-smartphone-censorship-screenshots-every-five-minutes/> (accessed 23rd July 2025).
- 114 Taimur Aimen, "Cognitive freedom and legal accountability: Rethinking the EU AI act's theoretical approach to manipulative AI as unacceptable risk," *Cambridge Forum on AI: Law and Governance* 1, e20, 16th May 2025, pp. 1-28, <https://www.cambridge.org/core/journals/cambridge-forum-on-ai-law-and-governance/article/cognitive-freedom-and-legal-accountability-rethinking-the-eu-ai-acts-theoretical-approach-to-manipulative-ai-as-unacceptable-risk/45F379C0707D7A415C042BB0808F88F>; Michael Klenk, "Ethics of generative AI and manipulation: a design-oriented research agenda," *Ethics and Information Technology*, Vol. 26, No. 9, 2024, <https://link.springer.com/article/10.1007/s10676-024-09745-x#citeas> (accessed 5th August 2025).
- 115 Committee of Ministers, "Declaration by the Committee of Ministers on the Manipulative Capabilities of Algorithmic Processes," Council of Europe, 13th February 2019, point 9, [https://search.coe.int/cm/#{"CoEIdentifier":\["090000168092dd4b"\],"sort":\["CoValidationDate%20Descending"\]}](https://search.coe.int/cm/#{) (accessed 26th July 2025).
- 116 Marcello Ienca, "On Artificial Intelligence and Manipulation," *Topoi* 42, pp. 833-842, 20th June 2023, <https://link.springer.com/article/10.1007/s11245-023-09940-3> (accessed 10th August 2025).
- 117 Aengus Lynch, Caleb Larson and Sören Mindermann, "Agentic Misalignment: How LLMs Could be an Insider Threat," *Anthropic Research*, 21st June 2025, <https://www.anthropic.com/research/agentic-misalignment> (accessed 5th August 2025).
- 118 Big Data Analytics in Motor and Health Insurance: A Thematic Review, Luxembourg, European Insurance and Occupational Pensions Authority, 2019, p. 39, https://register.eiopa.europa.eu/Publications/EIOPA_BigDataAnalytics_ThematicReview_April2019.pdf; Kate Quiñones, "What is 'debanking' and how does it affect Catholics?," *Catholic News Agency*, 25th March 2025, <https://www.catholicnewsagency.com/news/262917/cna-explains-what-is-debanking-and-how-does-it-affect-catholics> (accessed 6th August 2025).
- 119 The Rome Call for Ethics, RenAIssance Foundation, 28th February 2020, https://www.rome-call.org/wp-content/uploads/2022/03/RomeCall_Paper_web.pdf (accessed 26th July 2025).
- 120 David Kaye, "Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression," United Nations General Assembly, 29th August 2018, point 29, <https://docs.un.org/en/A/73/348> (accessed 26th July 2025).
- 121 Robert Gorwa, Reuben Binns and Christian Katzenbach, "Algorithmic content moderation: Technical and political challenges in the automation of platform governance," *Big Data & Society*, Vol. 7, No. 1, February 2020, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2053951719897945> (accessed 5th August 2025).
- 122 "Fake message to President of Burkina Faso attributed to Pope," *Vatican News*, 21st May 2025, <https://www.vaticannews.va/en/world/news/2025-05/pope-leo-xiv-burkina-faso-fake-video-message.html> (accessed 26th July 2025).
- 123 "Fifth Deep fake to a bishop: they clone his voice and ask for money in his name," *Zenit*, 19th July 2025, <https://zenit.org/2025/07/19/fifth-deep-fake-to-a-bishop-they-clone-his-voice-and-ask-for-money-in-his-name/>; Mario Ramírez Millán, "Suplantan la voz del arzobispo de Mérida-Badajoz para estafar telefónicamente," *Antenna 3*, 26th July 2025, <https://www.antenna3.com/noticias/sociedad/suplantan-voz-arzobispo-meridabadajoz-estafar-telefonicamente-202507266884d80ff4ec026a96bc56bb.html>; Rosa Matas, "Suplantan con IA al obispo de Urgell para publicitar inversiones en petróleo," *La Vanguardia*, 23rd May 2024, <https://www.lavanguardia.com/vida/20240523/9668776/suplantan-ia-obispo-urgell-publicitar-inversiones-petroleo.html> (accessed 26th July 2025).
- 124 Sadie Harley (ed.), "AI reveals hidden language patterns and likely authorship in the Bible," *Phys.org*, 5th June 2025, <https://phys.org/news/2025-06-ai-reveals-hidden-language-patterns.html>; Alexander Lozano, "Some Observations on Artificial Intelligence (AI) and Religion," *Catholic Insight*, 15th July 2024, <https://catholicinsight.com/2024/07/15/some-observations-on-artificial-intelligence-ai-and-religion/> (accessed 5th August 2025); Jasmine Liu, "AI Can Help Reconstruct Ancient Texts - With Stunning Accuracy," *Hyperallergic*, 24th March 2022, <https://hyperallergic.com/719349/ai-can-help-reconstruct-ancient-texts-with-stunning-accuracy/> (accessed 11th August 2025).
- 125 Najmeh Bozorgmehr, "Robots can help issue a fatwa': Iran's clerics look to harness AI," *Financial Times*, 24th September 2023, <https://www.ft.com/content/9c1c3fd3-4aea-40ab-977b-24fe5527300c> (accessed 26th July 2025).
- 126 Lance Eliot, "The Crucial Ways That Religion And Generative AI ChatGPT Are Crossing Fateful Faithful Paths," *Forbes*, 10th May 2023, <https://www.forbes.com/sites/lanceeliot/2023/05/10/the-crucial-ways-that-religion-and-generative-ai-chatgpt-are-crossing-fateful-faithful-paths/>; Lluís Oviedo, "Artificial Intelligence and Theology: Looking for a Positive – but not Uncritical – Reception," *Zygon: Journal of Religion and Science*, Vol. 57, No. 4, 2022, 938-952, <https://www.zygonjournal.org/article/id/14871/> (accessed 13th August 2025); Anne-Charlotte Müller, "Une IA chrétienne, une des grandes missions du 21e siècle?," *Fédération romande d'Eglises évangéliques (FREE)*, 4th October 2024, <https://lafree.info/info/une-ia-chretienne-une-des-grandes-missions-du-21e-siecle?highlight=WyJpbmRlbGxpZ2VuZ2UuLJhcnRmZmljaWVsbnVsbGUuLJpbmRlbGxpZ2VuZ2UuYX0aWV2Y2llbGxlll0=> (accessed 26th July 2025).
- 127 "What are AI hallucinations?," IBM, <https://www.ibm.com/think/topics/ai-hallucinations> (accessed 5th August 2025).
- 128 Jing Zhang, Wenlong Song and Yang Liu, "Cognitive bias in generative AI influences religious education," *Scientific Report*, 15, No. 15720, 5th May 2025, <https://www.nature.com/articles/s41598-025-99121-6> (accessed 5th August 2025).
- 129 Claire Giangravé, "Artificial intelligence program poised to shake up Catholic education, doctrine," *Religion News Service (RNS)*, 24th August 2023, <https://religionnews.com/2023/08/24/artificial-intelligence-program-poised-to-shake-up-catholic-education-doctrine/> (accessed 5th August 2025).
- 130 Neil McArthur, "Gods in the machine? The rise of artificial intelligence may result in new religions," *The Conversation*, 15th March 2023, <https://theconversation.com/gods-in-the-machine-the-rise-of-artificial-intelligence-may-result-in-new-religions-201068> (accessed 5th August 2025).
- 131 Jordan Wales, "The Image and the Idol: A Theological Reflection on AI Bias," *Church Life Journal*, 11th October 2021, <https://churchlifejournal.nd.edu/articles/the-image-and-the-idol-a-theological-reflection-on-ai-bias/>; Mark Harris, "Inside the First Church of Artificial Intelligence," *Wired*, 15th November 2017, <https://www.wired.com/story/anthony-lewandowski-artificial-intelli->

gence-religion/ (accessed 5th August 2025).

132 “La Inteligencia Artificial. Una mirada pastoral desde América Latina y el Caribe,” Consejo Episcopal Latinoamericano y Caribeño (CELAM), January 2025, p. 84, <https://adn.celam.org/wp-content/uploads/2025/05/IA-mirada-pastoral-desde-ALC.pdf> (accessed 26th July 2025).

133 See Article 2 of the Council of Europe Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law, Council of Europe Treaties Series, 5th September 2024, <https://rm.coe.int/1680afae3c> (accessed 5th August 2025).

134 Carissan Véliz, “Moral zombies: why algorithms are not moral agents,” *AI & Society*, Vol. 36, 16th April 2021, pp. 487–497, <https://doi.org/10.1007/s00146-021-01189-x> (accessed 5th August 2025).

135 Jovana Davidovic, “On the purpose of meaningful human control of AI,” *Frontiers in Big Data*, Vol. 5, 2022, 9th January 2023, <https://www.frontiersin.org/journals/big-data/articles/10.3389/fdata.2022.1017677/full> (accessed 6th August 2025).

136 Card Víctor Manuel Fernández et al., “Antiqua et Nova. Note on the Relationship Between Artificial Intelligence and Human Intelligence,” *Dicastery for the Doctrine of the Faith and Dicastery for Culture and Education*, 14th January 2025, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_dcf_doc_20250128_antiqua-et-nova_en.html; “Statement of the Commission on Ethics of COMECE: A European Call for Responsibility. Ethical demands for a human-centric artificial intelligence,” *Commission of the Bishops' Conferences of the European Union (CEMCE)*, 1st February 2024, <https://www.comece.eu/wp-content/uploads/sites/2/2024/02/Statement-01022024-COMECE-on-EU-AI-Act-EN.pdf>; Bishop William D. Byrne et al., “Joint Letter on Artificial Intelligence: Principles and Priorities,” *United States Conference of Catholic Bishops (USCCB)*, 9th June 2025, <https://www.usccb.org/resources/joint-letter-artificial-intelligence-principles-and-priorities> (accessed 10th August 2025).

137 CSW, General Briefing, China, 17 December 2024 - <https://www.csw.org.uk/2024/12/17/report/6398/article.htm> (accessed 1st July 2025).

138 Xi'an Church of Abundance: Trial Against Pastors Starts with Fabricated “Victims,” *Bitter Winter*, 1st July 2025, <https://bitterwinter.org/xian-church-of-abundance-trial-against-pastors-starts-with-fabricated-victims/>, (accessed 10th August 2025).

139 China File, “A New Round of Restrictions Further Constrains Religious Practice in Xinjiang,” 19 April 2024 - <https://www.chinafile.com/reporting-opinion/viewpoint/new-round-of-restrictions-further-constrains-religious-practice-xinjiang> (accessed 1st July 2025).

140 “China: Hundreds of Uyghur Village Names Change,” *Human Rights Watch*, 18th June 2024, <https://www.hrw.org/news/2024/06/18/china-hundreds-uyghur-village-names-change> (accessed 15th June 2025).

141 Jang, S. “Repatriated N. Korean defectors who interacted with Christians sent to political prison camps,” *Daily NK*, 24 April 2024, <https://www.dailynk.com/english/repatriated-north-korean-defectors-interacted-christians-sent-political-prison-camps/> (accessed 16 March 2025).

142 Country policy and information note: ethnic and religious groups, Vietnam, December 2024, *GOV.UK*, <https://www.gov.uk/government/publications/vietnam-country-policy-and-information-notes/country-policy-and-information-note-ethnic-and-religious-groups-vietnam-february-2022-accessible-version> (accessed 19th August 2025).

143 “Christian Persecution in Laos: Evangelical Pastor Killed,” *AsiaNews*, 26th July 2024, <https://www.asianews.it/news-en/Christian-persecution-in-Laos-evangelical-pastor-killed-61228.html> (accessed 30th January 2025).

144 John Cosenza, “The Rise of Buddhist Ethnonationalism and Military Impunity in Myanmar,” *International Christian Concern (ICC)*, 7th February 2020, <https://persecution.org/2020/02/07/the-rise-of-buddhist-ethnonationalism-and-military-impunity-in-myanmar/>

145 “Religious Freedom under attack in Burma,” *Voice of America (VOA)*, 4th March 2025, <https://editorials.voa.gov/a/religious-freedom-under-attack-in-burma/7997635.html> (accessed 11th June 2025).

146 Myanmar 2008, *Constitute Project*, https://www.constituteproject.org/constitution/Myanmar_2008, (accessed 19th August 2025).

147 End Blasphemy Laws, Sri Lanka, <https://end-blasphemy-laws.org/countries/asia-central-southern-and-south-eastern/sri-lanka/>, (accessed 19th August 2025).

148 Purohit, K. “Empty bed lost jobs; the price of Indian’s crackdown on NGO funds,” 11th July 2024, *Context* <https://www.context.news/money-power-people/empty-beds-lost-jobs-the-price-of-indias-crackdown-on-ngo-funds> (accessed 10 February 2025).

149 “New anti-conversion law takes effect in Rajasthan,” 21st February 2025, *International Christian Concern*, <https://www.persecution.org/2025/02/21/new-anti-conversion-law-takes-effect-in-rajasthan/>, (accessed 19th August 2025)

150 “Growing violence threatens Christian existence in India,” *UCA News*, 24th January 2024, <https://www.ucanews.com/news/growing-violence-threatens-christian-existence-in-india/107676> (accessed 10th February 2025)

151 “Manipur Mods Destroyed Hundreds of Our Churches. Yet God Calls Us Christians to Repent,” *Christianity Today*, 9th August 2023, <https://www.christianitytoday.com/manipur-kuki-india-christian-persecution-pastor-imphal/> (accessed 10th February 2025)

152 Rozario, R. “Christians in Nepal persecuted by religious and political decree,” *UCA News*, 7 May 2021, <https://www.ucanews.com/news/christians-in-nepal-persecuted-by-religious-and-political-decree/92379>, (accessed 15th May, 2025).

153 “Church attacked as part of growing trend,” *Voice of the Martyrs*, 14 September 2024, <https://www.vomcanada.com/np-2023-09-14.htm> (accessed 15th May, 2025).

154 “Nepal: Police seal illegal church after Hindu organisations protest against mass conversion of Dalits into Christianity, demands action against Pastor who converted from Hinduism,” *OP*

India, 31st August 2024. <https://www.opindia.com/2024/08/nepal-police-locks-church-after-hindu-organisations-protest-against-mass-conversion-of-dalits-into-christianity/> (accessed 15th May, 2025).

155 End Blasphemy Laws, Sri Lanka, <https://end-blasphemy-laws.org/countries/asia-central-southern-and-south-eastern/sri-lanka/>, (accessed 19th August 2025).

156 “Bangladesh Interim Government Lifts Ban on Jamaat-e-Islami and Islami Chhatrashibir,” *DD News*, 28th August 2024, <https://ddnews.gov.in/en/bangladesh-interim-govt-lifts-ban-on-jamaat-e-islami-and-islami-chhatrashibir/>; “Bangladesh revokes ban imposed on main Islamic party by ex-PM Hasina,” *Reuters*, 28th August 2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/bangladesh-revokes-ban-imposed-main-islamic-party-by-ex-pm-hasina-2024-08-28/> (accessed 16th March 2025).

157 John Zaw, “Ethnic groups blast Myanmar for gaps in 2014 census,” *UCA News*, 1st March 2018, <https://www.ucanews.com/news/ethnic-groups-blast-myanmar-for-gaps-in-2014-census/81663> (accessed 20th August 2025).

158 A Brief Overview of the Ethnic Minorities of Burma, *Humanitarian Aid Relief Trust*, 8th February 2021, <https://www.hart-uk.org/a-brief-overview-of-the-ethnic-minorities-of-burma/>

159 2022 Report on International Religious Freedom: Burma, *U.S. Department of State*, 15th May 2023, <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom-burma/>, (accessed 21st August 2025).

Office of International Religious Freedom. (2023). 2023 Report on International Religious Freedom: Burma [Report]. United States Department of State. <https://www.state.gov/reports/2023-report-on-international-religious-freedom-burma/> (accessed 20th August 2025).

160 Building the Tatmadaw, Maung-Myoe, 2009, https://www.researchgate.net/profile/Maung-Myoe/publication/272092747_Building_the_Tatmadaw/links/54dac5d50cf2ba88a68de69a/Building-the-Tatmadaw.pdf (accessed 26th August 2025).

161 Research Briefing, House of Commons Library, John Curtis, 9 April 2025, <https://research-briefings.files.parliament.uk/documents/CBP-10227/CBP-10227.pdf> (accessed 26th August 2025).

162 M. del Mar Hidalgo Garcia, Myanmar: Fragmentation and Humanitarian Crisis, *IEEE.ES Analysis Paper* 34/2025,, https://www.defensa.gob.es/documents/2073105/2564257/myanmar_2025_dieeee34_eng.pdf/c3dc338e-9547-8f39-27d5-022ae0dc4c3c?t=1746995121228, (consulted 18th August 2025).

163 Myanmar Abrogated Reforms and Hate Speech Circle, Py Thet, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/religion/cfis/advocacy-hatred/subm-advocacy-hatred-based-cso-equality-myanmar-annex.pdf> (accessed 26th August 2025).

164 “Burma: Four ‘Race and Religion Protection Laws’ Adopted,” *Library of Congress*, 14th September 2015, <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2015-09-14/burma-four-race-and-religion-protection-laws-adopted/> (accessed 20th August 2025).

165 Myanmar coup anniversary: Cardinal Bo urges Christians to be ‘wounded healers’, *Vatican News*, Robin Gomes, 31 January 2022, <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2022-01/myanmar-military-coup-anniversary-bishops-cardinal-bo-appeals.html> (accessed 26th August 2025).

166 History of Muslim Minorities in Myanmar Revisited, multiple authors, *Asep Achmurnal Iman dan Spiritualitas eISSN: 2775-4596*, Vol 5, No 2, 2025, https://www.index.uinsgd.ac.id/index.php/jis/article/download/44711/13674/126395?_cf_chl_tk=LjxRA3xf9kba1MYTR.QCKBi07GVM2q.eQ6yZuaEaYl-1755531996-1.0.1.1-1aeq2dEqN6qEmFmN8x75z5DeMpxAMNu8Qwzrh2SY (accessed 26th August 2025).

167 UN rights chief raises alarm about Myanmar’s Rohingya civilians trapped by fighting, *Grant Peck*, 24 August 2024, <https://apnews.com/article/myanmar-arakan-army-rakhine-rohingya-0dbdb7270b715a0779d40a60a6792825> (accessed 26th August 2025).

168 “Myanmar: Promised investigation into senior monk’s shooting must actually take place,” *Amnesty International*, 25th June 2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/06/myanmar-promised-investigation-into-senior-monks-shooting-must-actually-take-place/> (accessed 20th August 2025).

169 With nearly 200 destroyed, religious buildings targeted by Myanmar’s junta, *RFA Burmese*, 8 September 2023, <https://www.rfa.org/english/news/myanmar/religious-buildings-09082023132748.html> (accessed 18 August 2025)

170 “Military fire devastates Cathedral of Banmaw in Myanmar,” *Vatican News*, 8th March 2025, <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2025-03/myanmar-fire-set-by-military-devastates-cathedral-of-banmaw.html> (accessed 5th August 2025).

171 “In Johor, trader charged with insulting God, Islam, and Prophet on Facebook,” *Malaysia Mail*, 7th June 2023, <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2023/06/07/in-johor-trader-charged-with-insulting-god-islam-and-prophet-on-facebook/73076> (accessed 15th January 2025).

172 Fiona Tan, Single mother, 37, sentenced to caning in M’sia for close proximity with man, 19th April 2024, <https://motherhip.sg/2024/04/first-woman-canined-khalwat-malaysia/>, (accessed on 25th February 2025).

173 Joseph Masilamany, “Catholic MP questioned over criticism of mandatory Halal certification,” *AsiaNews*, 13th September 2024, <https://www.asianews.it/news-en/Catholic-MP-questioned-over-criticism-of-mandatory-Hahal-certification-61499.html> (accessed 15th January 2025).

174 “Court Orders Removal of ‘Islam’ from Man’s ID in Landmark Decision,” *Persecution*, 21st August 2024, <https://www.persecution.org/2024/08/21/court-orders-removal-of-islam-from-mans-id-in-landmark-decision/> (accessed 15th January 2025).

175 “Rohingyas face discrimination and hostility in Malaysia,” *UCA News*, 10th August 2021, <https://www.ucanews.com/news/rohingya-face-discrimination-and-hostility-in-malaysia/93653>

(accessed 15th January 2025).

176 Joseph Masilamany, "Malaysian politician wants Bible back in Sarawak schools," *Asianews*, 17th November 2024, <https://www.asianews.it/news-en/Malaysian-politician-wants-Bible-back-in-Sarawak-schools-61924.html> (accessed 15th January 2025).

177 Fathimath Shi'uz, "Foreign nationals arrested in Maldives for distributing anti-religious materials; remanded for 10 Days," *Maldives Voice*, 29th March 2024, <https://maldivesvoice.mv/722> (accessed 16th March 2025).

178 Ibrahim H. Shihab, "Indian 'Spiritual Guru' Detained by Police," *Maldives Republic*, 29th September 2023, <https://mvrepublic.com/main-stories-in-maldives/indian-spiritual-guru-detained-by-police/> (accessed 16th March 2025).

179 Darryl Coote, "U.S. sanctions 20 people accused of supporting ISIS, al-Qaida in Maldives," *UPI News*, 1st August 2023, https://www.upi.com/Top_News/US/2023/08/01/sanctions-ISIS-al-Qaida-Maldives/2931690876750/ (accessed 20th February 2025).

180 Yusriah, R. "Indonesian Women's Alliance Warns TNI Law Could Trigger Women's Collective Trauma," *Tempo*, 20 March 2025 https://en.tempo.co/read/1988672/indonesian-womens-alliance-warns-tni-law-could-trigger-womens-collective-trauma?tracking_page_direct (accessed on 25 March 2025).

181 Harsono, A. "Behind Bars for 'Blasphemy' in Indonesia," *Human Rights Watch*, 23 December 2023 <https://www.hrw.org/news/2023/12/23/behind-bars-blasphemy-indonesia> (accessed on 25 March 2025).

182 Nicole Winfield and Edna Tarigan, "In Asia, pope urges Indonesia to live up to promise of 'harmony in diversity,' fight extremism," *AP News*, 4 September 2024, <https://apnews.com/article/pope-francis-visit-indonesia-asia-05c710ad993231bd8840c75f959f2b05> (accessed on 25 March 2025).

183 Chin Soo Fang and Carmen Sin, "Once in a lifetime": More than 50,000 gather at National Stadium for Pope Francis' mass," *The Straits Times*, 13th September 2024. <https://www.straitstimes.com/singapore/once-in-a-lifetime-excitement-fills-national-stadium-as-pope-francis-arrives-for-papal-mass> (accessed 20th September 2024).

184 Guinto, J. and Simonette, V. "Mindanao: Four killed in explosion at Catholic Mass in Philippines," *BBC*, 3rd December 2023, <https://www.bbc.com/news/world-asia-67604592> (accessed 21st February 2025).

185 Quinones, K. "Philippine Cardinal condemns as 'horrendous sacrilegious act,' Catholic News Agency, 21st May 2024, <https://www.catholicnewsagency.com/news/257766/philippine-cardinal-condemns-chapel-bombing-as-horrendous-sacrilegious-act> (accessed 21st February 2025).

186 "Philippine troops kill 11 suspected Islamic militants," *Voice of America*, 2nd December 2023, <https://www.voanews.com/a/philippine-troops-kill-11-suspected-islamic-militants-/7381850.html> (accessed 21st February 2025).

187 Status of Human Rights in Brunei for the 47th Session of the Universal Periodic Review, European Centre for Law and Justice (ECLJ), April 2025, https://upr-info.org/sites/default/files/country-document/2025-04/ECLJ_UPR47_BruneiDarussalam.pdf, (accessed 10th August 2025).

188 "Twelve years later, \$13 billion, no plan: Offshore processing drags into its thirteenth year," *Asylum Seeker Resource Centre (ASRC)*, 19th July 2025, <https://asrc.org.au/2025/07/19/twelve-years-later-offshore-processing/>, (accessed 10th August 2025).

189 "Twelve years later, \$13 billion, no plan: Offshore processing drags into its thirteenth year," *Asylum Seeker Resource Centre (ASRC)*, 19th July 2025, <https://asrc.org.au/2025/07/19/twelve-years-later-offshore-processing/>, (accessed 10th August 2025).

190 Ökumenischer Bericht zur Religionsfreiheit weltweit 2023, Gemeinsame Texte Nr. 28 der Deutschen Bischofskonferenz und der Evangelischen Kirche in Deutschland, page 105

191 https://www.constituteproject.org/constitution/China_2004?lang=en, Article 36, (accessed 31st July 2025).

192 Ökumenischer Bericht zur Religionsfreiheit weltweit 2023," op.cit.

193 Patriotic Education Law of the People's Republic of China (Adopted at the 6th Meeting of the Standing Committee of the Fourteenth National People's Congress on October 24, 2023), Article 22, http://en.npc.gov.cn/durl.cn/2023-10/24/c_1058444.htm, (accessed 31st July 2025).

194 Education Law of the People's Republic of China, Article 8, http://en.npc.gov.cn/durl.cn/2021-04/29/c_954855.htm, (accessed 31st July 2025).

195 The Law of the People's Republic of China on Protection of Minors, Order of the President of the People's Republic of China No. 57, October 17, 2020, Article 17, http://en.npc.gov.cn/durl.cn/2020-10/17/c_674690.htm (accessed 31st July 2025).

196 China heute, China-Zentrum St. Augustin: https://www.china-zentrum.de/fileadmin/PDF-Dateien/China_heute/2021/China_heute_212_Informationen.pdf, S 208, (accessed 31st July 2025).

197 3. Ökumenischer Bericht zur Religionsfreiheit weltweit 2023, Gemeinsame Texte Nr. 28 der Deutschen Bischofskonferenz und der Evangelischen Kirche in Deutschland, S. 109

198 M. Sudhir Selvaraj, Acts of violence? Anti-conversion laws in India, 2024, <https://brad-scholars.brad.ac.uk/server/api/core/bitstreams/49d638c6-00ae-4f74-b2f6-9711b22262c3/content#:~:text=At%20the%20state%20level%2C%20a,particularly%20structural%20violence%20against%20Christians> (accessed 9th August 2025).

199 "Catholic nun among 4 facing conversion charges in India," *Ucanews*, 17th February 2025, <https://www.ucanews.com/news/catholic-nun-among-4-facing-conversion-charges-in-in>

<dia/107895> (accessed 22nd July 2025)

200 Saji Thomas, "Catholic nuns face increasing hostility in India", *National Catholic Reporter*, 15th May 2025, <https://www.ncronline.org/catholic-nuns-face-increasing-hostility-india> (accessed 9th August 2025).

201 "Indian court jails first Christians under anti-conversion law," *Ucanews*, 23rd January 2025, <https://www.ucanews.com/news/indian-court-jails-first-christians-under-anti-conversion-law/107657> (accessed 22nd July 2025)

202 "Christian couple released on bail", *Voice of the Martyrs*, 13th February 2025, <https://www.vomcanada.com/in-2025-02-13.htm> (accessed 9th August 2025).

203 M. Sudhir Selvaraj, Acts of violence? Anti-conversion laws in India, 2024, op. cit.

204 "Christians stripped and paraded naked, accused of conversion in India," *Ucanews*, 23rd January 2025, <https://www.ucanews.com/news/christians-stripped-and-paraded-naked-accused-of-conversion-in-india/109450> (accessed 22nd July 2025)

205 Afsah, Ebrahim. 2014. 'Constitutional Struggles in the Muslim World.' University of Copenhagen.

206 Arjomand, Said Amir. 1988. *The Turban for the Crown: The Islamic Revolution in Iran*. Oxford University Press.

207 Minority Rights Group International. 2023. 'Criminalizing Blasphemy: Implications for Egypt's Religious Minorities.'

208 Peters, Rudolph. 2003. *Islam and Human Rights*. Cambridge University Press.

209 Shariah criminal law in northern Nigeria, United States Commission on International Religious Freedom, 2019, https://www.uscirf.gov/sites/default/files/USCIRF_ShariahLawinNigeria_report_120919%20v3R.pdf (accessed 12th August 2025).

210 Hirschl, Ran. 2010. *Constitutional Theocracy*. Harvard University Press.

211 Salim, Arskal. 2008. *Challenging the Secular State*. University of Hawaii Press.

212 Hallaq, Wael B. 2009. *Sharia: Theory, Practice, Transformations*. Cambridge University Press.

213 Michelle Xiao Liu, The Enduring Genocide against the Yazidis: How Iraq's Law on Religious Identity Violates the Human Rights of Yazidi Survivors of ISIS Captivity and Their Children Born of Sexual Violence, *Northwestern Journal of Human Rights*, Vol. 23, Iss. 2 (2025), pp. 75-76

214 Afsah, Ebrahim. *Constitutional Struggles in the Muslim World*, University of Copenhagen, 2014, Module 1.

215 "Crown Prince: Proper documentation of Hadith underway," *Saudi Gazette*, 3rd March 2022, <https://saudigazette.com.sa/article/617731> (accessed 15th June 2025).

216 Mubarak inaugurate Abrahamic Family House, Media Office Abu Dhabi, 17th February 2023, <https://www.mediaoffice.abudhabi/en/tourism/saif-bin-zayed-and-nahyan-bin-mubarak-inaugurate-abudhabi-abrahamic-family-house/>, (accessed 6th December 2024).

217 Rhea Mogul, India's Modi inaugurates Abu Dhabi's first Hindu temple, *CNN*, 14th February 2024, <https://edition.cnn.com/2024/02/14/india/india-modi-uae-hindu-temple-intl-hnk/index.html>, (accessed 6th December 2024).

218 Ash Obel, Morocco opens first university campus synagogue in Arab world, *The Times of Israel*, 6th November 2022, <https://www.timesofisrael.com/morocco-opens-first-university-campus-synagogue-in-arab-world/>, (accessed 27th November 2024).

219 "Israel recognises Western Sahara as part of Morocco", *Aljazeera*, 17th July 2023, <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/17/israel-recognises-western-sahara-as-part-of-morocco> (accessed 2nd August 2025).

220 Vatican establishes diplomatic ties with Oman, widening outreach to Islam, *Reuters*, 23rd February 2023, <https://www.reuters.com/world/vatican-establishes-diplomatic-ties-with-oman-widening-outreach-islam-2023-02-23/>, (accessed 7th December 2024).

221 New Greek Orthodox Church to open in Bahrain, *Bahrain News Agency*, 23rd October 2024, <https://www.bna.bh/en/NewGreekOrthodoxChurchtoopeninBahrain.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlZON1%2bDmp%2b%2fmm7Db%2bbE6%2fZwckMkA%3d>, (accessed 7th December 2024).

222 A New Dawn for Political Islam?, *Arab Barometer*, 8th May 2023, <https://www.arabbarometer.org/2023/05/a-new-dawn-for-political-islam/> (accessed 13th May 2025).

223 Cathrin Schaer, How dangerous is the Islamist victory in Jordan's elections?, *Deutsche Welle*, 17th September 2024, <https://www.dw.com/en/does-an-islamist-victory-in-jordans-elections-spell-danger-for-the-region/a-70240899>, (accessed 2nd March 2025).

224 "Country reports on terrorism 2015 – al-Nusra Front", *UNHCR* (accessed 2nd August 2025).

225 "Massacre of Christians in Sadad, Syria", *European Parliament*, 2013, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-7-2013-013410_EN.html (accessed 2nd August 2025).

226 "Justification for the invitation of Ahmed al-Sharaa", *European Parliament*, 2025, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-10-2025-001071_EN.html (accessed 2nd August 2025).

227 "Proscribed terrorist groups or organisations" *UK Home Office*, updated 11th July 2025, <https://www.gov.uk/government/publications/proscribed-terror-groups-or-organisations-2/proscribed-terrorist-groups-or-organisations-accessible-version> (accessed 2nd August 2025).

228 "Sanctions list materials", *UN Security Council*, https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1267/aq_sanctions_list (accessed 2nd August 2025).

229 "US revokes terrorist designation for Syrian president's former group HTS", *Aljazeera*, 7th July 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/7/7/us-revokes-terrorist-designation-for-syri>

an-presidents-former-group-hits (accessed 2nd August 2025).

230 "Syrian Christian leaders say Islamist government can't protect them or Druze", Catholic Review, 22nd July 2025, <https://catholicreview.org/syrian-christian-leaders-say-islamist-government-cant-protect-them-or-druze/> (accessed 2nd August 2025).

231 Fear among Syrian Christians after deadly attacks, France 24, 10th March 2025, <https://web.archive.org/web/2025031114358/https://www.france24.com/en/live-news/20250310-fear-among-syrian-christians-after-deadly-attacks>, (accessed 15th May 2025).

232 Bassem Mroue, What is behind latest clashes in Syria between Druze and pro-government gunmen, The Times of Israel, 3rd May 2025, <https://www.timesofisrael.com/what-is-behind-latest-clashes-in-syria-between-druze-and-pro-government-gunmen/#:~:text=What%20is%20behind%20latest%20clashes%20in%20Syria%20between%20Druze%20and%20pro%20government%20gunmen>, (accessed 15th May 2025).

233 "Constitutional declaration of the Syrian Arab Republic", 13th March 2025, <https://constitutionnet.org/sites/default/files/2025-03/2025.03.13%20-%20Constitutional%20declaration%20%28English%29.pdf> (accessed 2nd August 2025).

234 Libya: The "Morality" Police Must Not Be Re-Established, ICJ, 13th November 2024, <https://www.icj.org/libya-the-morality-police-must-not-be-re-established/>, (accessed 11th February 2025).

235 Iraq extends alcohol ban, L'Orient Today, 21st November 2024, <https://today.lorientlejour.com/article/1436460/iraq-extends-alcohol-ban.html#:~:text=FOCUS-,Iraq%20extends%20alcohol%20ban,-Baghdad%20aligns%20with>, (accessed 28th March 2025).

236 Martin Chulov, "Iraqi customs officials ordered to impose import ban on alcohol", The Guardian, 6th March 2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/06/iraq-customs-officials-ordered-impose-import-ban-alcohol#:~:text=In%20the%20country's%20Kurdish%20north,be%20unlikely%20to%20be%20approved>, (accessed 4th August 2025).

237 "Thousands oppose Turkish government's ÇEDES project aimed at creating ultra-religious, spiteful generation", Medya News, 17th September 2023, <https://medyanews.net/thousands-oppose-turkish-governments-cedes-project-aimed-at-creating-ultra-religious-spiteful-generation/> (accessed 4th August 2025).

238 "Okullara 'manevi danışman' projesi Ankara'da protesto edildi: Uyariyoruz!", Duvar, 15th June 2023, <https://www.gazeteduvar.com.tr/okullara-manevi-danisman-projesi-ankarada-protesto-edildi-uyariyoruz-haber-1623924> (accessed 21st January 2025).

239 The Islamic State's Global Long Game and Resurgence in Syria Poses an Evolved Threat to the West, The Institute for the study of war, 9th January 2025, <https://persecution.org/2020/02/07/the-rise-of-buddhist-ethnonationalism-and-military-impunity-in-myanmar/>

240 op. cit..

241 David Gritten and Jaroslav Lukiv, Pakistanis and Indian among six killed in Oman attack claimed by IS, BBC, 16th July 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/cn38vx7g2e5o>, (accessed 8th December 2024).

242 Terrorist and other militant groups in Pakistan". US Congress, <https://www.congress.gov/crs-product/IF11934> (accessed 4th August 2025).

243 Aamer Raza and Elsa Imdad, Complex Terrorism Landscape in Pakistan-Afghanistan Region: Afghan Emirate as Counter-Terror Partner, Center for Research and Security Studies (CRSS), January 2025, https://crss.pk/wp-content/uploads/2025/01/COMPLEX_TERROR_LANDSCAPE_IN_PAKAFGHAN_REGION.pdf (accessed 16th March 2025).

244 Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant, ICC, 21st November 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>, (accessed 21st March 2025).

245 Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant, ICC, 21st November 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>, (accessed 21st March 2025).

246 Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I rejects the State of Israel's challenges to jurisdiction and issues warrants of arrest for Benjamin Netanyahu and Yoav Gallant, ICC, 21st November 2024, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-rejects-state-israels-challenges>, (accessed 21st March 2025).

247 Luke Tress, Abbas calls on UN to oust Israel at world body's first 'Nakba Day' commemoration, The Times of Israel, 15th May 2023, <https://www.timesofisrael.com/abbas-calls-on-un-to-oust-israel-at-world-bodys-first-nakba-day-commemoration/>, (accessed 21st March 2025).

248 Ahmed Rasheed, Exclusive: Iran-backed militias in Iraq ready to disarm to avert Trump wrath, Reuters, 8th April 2025, <https://www.reuters.com/world/middle-east/iran-backed-militias-iraq-ready-disarm-avert-trump-wrath-2025-04-07/#:~:text=Exclusive%3A%20Iran%20backed,.By%20Ahmed%20Rasheed>, (accessed 15th May 2025).

249 Lela Gilbert, "Good news from Iran: a million new Christian believers", Hudson Institute, 15th June 2023, <https://www.hudson.org/religious-freedom/good-news-iran-million-new-christian-believers-lela-gilbert> (accessed 2nd August 2025).

250 Lela Gilbert, "Good news from Iran: a million new Christian believers", Hudson Institute, 15th June 2023, <https://www.hudson.org/religious-freedom/good-news-iran-million-new-christian-believers-lela-gilbert> (accessed 2nd August 2025).

251 WFP 2025 Global Outlook November 2024, https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000162840/download/?_ga=2.89767259.1971321472.17410236

75-1148527003.1741023675, (accessed 13th May 2025).

252 "Tunisia: authorities torch migrant camp, >10k now homeless", hic-mena, 25th April 2025, <https://www.hic-mena.org/arabic/activitydetails.php?id=qGxsbA==> (accessed 2nd August 2025).

253 Inflation Report Third Quarter 2024, Palestine Monetary Authority, https://www.pma.ps/Portals/0/Users/002/02/2/Publications/English/Quarterly%20Reports/Inflation%20Reports/Inflation%20Rep%202024/Inf%20Rep_%202024Q3.pdf?ver=2024-12-24-081026-617×tamp=1735020733450 (accessed 4th August 2025).

254 Termination of Syria Sanctions, Office of the Spokesperson, U.S. Department of State, 30th June 2025, <https://www.state.gov/releases/office-of-the-spokesperson/2025/06/termination-of-syria-sanctions>, (accessed 5th August 2025)

255 Archbishop of Homs lists emigration, sanctions and corruption as major challenges for Syria, ACN International, 1st December 2023, <https://acninternational.org/archbishop-of-homs-lists-emigration-sanctions-and-corruption-as-major-challenges-for-syria/>, (accessed 16th May 2025).

256 Falling oil prices have taken toll on Iraqi economic activity, IMF says, The National News, 15th May 2025, <https://www.thenationalnews.com/business/economy/2025/05/15/iraq-imf-oil-prices/>, (accessed 15th May 2025).

257 "Iraq: damage to Kurdistan region oil fields puts rights at risk", Human Rights Watch, 29th July 2025, <https://www.hrw.org/news/2025/07/29/iraq-damage-to-kurdistan-region-oil-fields-puts-rights-at-risk> (accessed 4th August 2025).

258 MENA ECONOMIC UPDATE, OCTOBER 2024, Growth in the Middle East and North Africa, World Bank, <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099722110212426928/bt/IDU10ab-f75bd15b5e146f81849712be99af6ee48.txt>, (accessed 15th May 2025).

259 ASIA/LEBANON - General Aoun elected President. Father Zgheib: "positive neutrality" is now the key formula, Agenzia Fides, 10th January 2025, <https://www.fides.org/en/news/75887>, (accessed 26th February 2025).

260 Explainer: Key facts about Egypt 1st personal status draft law for Christians, Al Ahram, 17th December 2024, <https://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/2/537005/Egypt/Society/Explainer-Key-facts-about-Egypt-st-personal-status.aspx>, (accessed 18th May 2025).

261 "Christians: Persecution," Hansard, UK Parliament, Volume 837, Column 546, 25th March 2024, <https://hansard.parliament.uk/lords/2024-03-25/debates/CB6143EE-0EAF-4202-9167-7F1D96B4F5E9/ChristiansPersecution> (accessed 5th August 2025).

262 Pope Francis, "Two kinds of persecution," Morning meditation in the Chapel of the Domus Sanctae Marthae, 12th April 2016, The Holy See, https://www.vatican.va/content/francesco/en/cotidie/2016/documents/papa-francesco-cotidie_20160412_two-kinds-of-persecution.html (accessed 22nd July 2025).

263 Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Intolerance and Discrimination against Christians: Focusing on Exclusion, Marginalization and Denial of Rights, Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), 4th March 2009, <https://www.osce.org/files/f/documents/9/f/40543.pdf> (accessed 7th August 2025).

264 "Christian persecution 'at near genocide levels'", BBC News, 3rd May 2019, <https://www.bbc.co.uk/news/uk-48146305> (accessed 22nd July 2025).

265 Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Hate Crime Report, Organization for Security and Co-operation in Europe (OCSE), <https://hatecrime.osce.org/> (accessed 5th August 2025).

266 "Intolerance and discrimination against Christians needs to be addressed, concludes OSCE meeting," Organization for Security and Co-operation in Europe (OCSE), 4th March 2009, <https://www.osce.org/odihr/50684> (accessed 22nd July 2025).

267 Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), "Anti-Christian Hate Crime," Organization for Security and Co-operation in Europe (OCSE), 31st July 2018, <https://www.osce.org/odihr/389468> (accessed 22nd July 2025).

268 James Thompson, "Report: Christians in Europe Face Rising Discrimination and Hate Crimes," Christianity Today, 6th January 2025, <https://www.christianitytoday.com/2025/01/christian-discrimination-in-europe-hate-crimes-oidac-report/> (accessed 5th August 2025).

269 Arielle Del Turco, "Hostility Against Churches Is on the Rise in the United States: Analyzing Incidents from 2018-2023," Family Research Council, February 2024, <https://www.frc.org/issueanalysis/hostility-against-churches-is-on-the-rise-in-the-united-states#gsc.tab=0> (accessed 3rd February 2025).

270 "Arson, Vandalism, and Other Destruction at Catholic Churches in the United States," United States Conference of Catholic Bishops (USCCB), https://www.usccb.org/committees/religious-liberty/Backgrounder-Attacks-on-Catholic-Churches-in-US#tab--_023 (accessed 7th August 2025).

271 Johnnie Furse, "Investigation: Over 9,000 crimes reported at churches across UK in just three years," Countryside Alliance, 17th April 2025, <https://www.countryside-alliance.org/features/investigation-over-9000-crimes-reported-at-churches-across-uk-in-just-3-years> (accessed 22nd July 2025).

272 Ibid.

273 "Places of Worship Protective Security Scheme", UK Government, 13th February 2025, <https://www.gov.uk/guidance/places-of-worship-protective-security-scheme> (accessed 9th September 2025)..

274 Grégoire Gindre, "Près de 1 000 actes anti-chrétiens enregistrés en 2023, selon le ministère de l'Intérieur," Radio chrétienne francophone (RCF), 26th March 2024, <https://www.rcf.fr/articles/actualite/pres-de-1-000-actes-antichretiens-enregistres-en-2023-selon-le-ministere-de> (accessed 15th April 2025).

- 275 Ibid.
- 276 "Ministry Report: 608 Incidents of Violence, Vandalism at Religious Sites in Greece in 2004," TO BHMA International, 3rd January 2025, <https://www.tovima.com/society/ministry-report-608-incidents-of-violence-vandalism-at-religious-sites-in-greece-in-2024#:~:text=A%20total%20of%20608%20acts%20of%20violence%2C,%E2%80%93%20directed> (accessed 10th January 2025).
- 277 "Combating anti-Muslim hatred: Activities of the European Commission's coordinator on combating anti-Muslim hatred," European Commission, State of the Union, 10th September 2025, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/combating-anti-muslim-hatred_en (accessed 9th September 2025).
- 278 Kelly Valencia, "Catholic leaders call for EU coordinator to tackle anti-Christian hate", Premier Christian News, 31st December 2024, <https://premierchristian.news/en/news/article/catholic-leaders-call-for-eu-coordinator-to-tackle-anti-christian-hate> (accessed 9th September 2025).
- 279 Organization for Security and Co-operation in Europe, Who We Are, <https://www.osce.org/who-we-are> (accessed 14th April 2025).
- 280 "Les chiffres de l'antisémitisme en France", SPCJ - Service de Protection de la Communauté Juive- <https://www.spcj.org/antisemitisme/chiffres-antisemitisme-france-2023-b> (accessed 11 February 2025).
- 281 Les chiffres de l'antisémitisme en France en 2024, Service de Protection de la Communauté Juive, <https://www.spcj.org/antis%C3%A9mitisme/chiffres-de-l-antis%C3%A9mitisme-2024> (accessed 21 March 2025).
- 282 Rapport 2023 de la Commission Consultative des Droits de l'Homme sur la Lutte contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie, CNCDH, https://www.cncdh.fr/sites/default/files/2024-06/CNCDH_Les_Essentiels_Rapport_Racisme_2023_0.pdf (accessed le 11 February 2025).
"Les incendies criminels d'églises en hausse de 30% l'année dernière", Info Europe 1, William Molinié, Info Europe 1, <https://www.europe1.fr/societe/info-europe-1-les-incendies-criminels-deglises-en-hausse-de-30-lannee-derniere-278087> (accessed 11 April 2025).
- 283 Nadine El Bawab, "How pro-Palestinian protests unfolded on college campuses across the US: A timeline," ABC News, 4th May 2024, <https://abcnews.go.com/US/pro-palestinian-protests-unfolded-college-campuses-us-timeline/story?id=109902300> (accessed 14th April 2025).
- 284 Anemona Hartocollis, "Jewish Students Describe Facing Antisemitism on Campus to Members of Congress," New York Times, 1st March 2024 <https://www.nytimes.com/2024/03/01/us/antisemitism-campus-jewish-students.html#> (accessed 14th April 2025).
- 285 CST, Antisemitic Incidents 2023, p. 4 https://cst.org.uk/public/data/file/9/f/Antisemitic_Incidents_Report_2023.pdf (accessed 14th October 2024).
- 286 "Tell MAMA recorded almost 5,000 anti-Muslim cases a year on from 7 October", TellMAMA, 7th October 2024, <https://tellmamauk.org/tell-mama-recorded-almost-5000-anti-muslim-cases-a-year-on-from-7-october/> (accessed 27th November 2024).
- 287 Andy Gregory, "How lies and disinformation about Southport knife attack suspect led to riots", Independent, 31st July 2024 <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/southport-attack-riots-far-right-social-media-b2588628.html> (accessed 6th November 2024).
- 288 "Bundesweite Fallzahlen 2023 - Politisch motivierte Kriminalität", BMI, BKA, (2024) p. 11, https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/nachrichten/2024/pmk-2023-factsheets.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (accessed 10th February 2025).
- 289 RIAS, Annual Report on Antisemitic Incidents in Germany, 25 June 2024, https://report-antisemitism.de/documents/2024-06-25_rias-bund_press_release_annual_23.pdf (accessed 14th April 2025).
- 290 Marsh, S., "Anti-Muslim incidents double in Germany but overlooked by authorities, NGO says", Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/anti-muslim-incidents-double-germany-overlooked-by-authorities-ngo-says-2024-06-24/> (accessed 10th February 2025).
- 291 Martin Fornusek, "Faith under fire: Russia's war on religion in Ukraine's occupied territories", Kyiv Independent, 4th April 2024, <https://kyivindependent.com/faith-under-fire-russias-war-on-religion-in-ukraines-occupied-territories/> (accessed 16th January 2025).
- 292 "Про захист конституційного ладу у сфері діяльності релігійних організацій (On the Protection of the Constitutional Order in the Sphere of Activity of Religious Organizations)", Verkhovna Rada of Ukraine, 20th August 2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3894-20#Text> (accessed 13th February 2025).
- 293 Konstantin Skorin, "Ukraine's Ban on Moscow-linked Church will have Far-Reaching Consequences", 04 September 2024, <https://carnegieendowment.org/russia-urasia/politika/2024/08/zapret-upc-v-ukraine?lang=en> (accessed 14 April 2025).
- 294 Willy Fautré, "Thousands of conscientious objectors under threat of 3-year prison terms", Human Rights Without Frontiers, 2nd December 2024, <https://hrwf.eu/wp-content/uploads/2024/12/Ukraine-2024.pdf> (accessed 16th February 2025).
- 295 Victoria Arnold, "No legal provision for alternative civilian service during mobilisation", Forum 18 News Service, 19th December 2022, https://www.forum18.org/archive.php?article_id=2797 (accessed 14th March 2025).
- 296 Azerbaijani Regime Ethnically Cleansed Nagorno-Karabakh According to International Fact-Finding Mission, Freedom House, <https://freedomhouse.org/article/new-report-azerbaijani-regime-ethnically-cleansed-nagorno-karabakh-according-international> (accessed 1st March 2025).
- 297 AZERBAIJAN – USCIRF ANNUAL REPORT 2024 – RECOMMENDED FOR COUNTRIES OF PARTICULAR CONCERN (CPC), US Commission on International Religious Freedom, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-05/Azerbaijan.pdf> (accessed 1st March 2025).
- 298 CBC News, "Why dozens of churches in Canada have been torched and burned," April 2024, <https://www.cbc.ca/player/play/video/1.7079243> (accessed 15th April 2025).
- 299 «Feministas atacan la iglesia del Inmaculado Corazón de María en Sabadell », en Dolça Catalunya, 9 de marzo de 2023, <https://www.dolcatalunya.com/2023/03/feministas-atacan-la-iglesia-del-inmaculado-corazon-de-maria-en-sabadell/> (accessed 14 April 2025).
- 300 «Las víctimas del ataque yihadista de Algeciras describen ante el juez las agresiones», en la Voz de Cádiz, Campo de Gibraltar, 24 de marzo de 2023. <https://www.lavozdigital.es/provincia/campo-gibraltar/victimas-ataque-yihadista-algeciras-describen-ante-juez-20230324114925-ntv.html> (accessed 14 April 2025).
- 301 «La Policía detiene al agresor de los frailes del monasterio de Gilet », en Las Provincias, 10 de noviembre de 2024. <https://www.lasprovincias.es/valencia/guardia-civil-detiene-hombre-agresiones-frailes-monasterio-20241110091547-nt.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.lasprovincias.es%2Fvalencia%2Fguardia-civil-detiene-hombre-agresiones-frailes-monasterio-20241110091547-nt.html> (accessed 14th April 2025).
- 302 Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), "Hate Crime Reporting: Italy 2023," OSCE, 2023, <https://hatecrime.osce.org/reporting/italy/2023> (accessed 27th February 2025).
- 303 "Public prayer gathering attacked in Zagreb," Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians (OIDAC), <https://www.intoleranceagainstchristians.eu/index.php?id=12&case=8671> (accessed 15th April 2025).
- 304 "Ministry Report: 608 Incidents of Violence, Vandalism at Religious Sites in Greece in 2004," Tovima.com, 3rd January 2025, <https://www.tovima.com/society/ministry-report-608-incidents-of-violence-vandalism-at-religious-sites-in-greece-in-2024#:~:text=A%20total%20of%20608%20acts%20of%20violence%2C,%E2%80%93%20directed> (accessed 10th January 2025).
- 305 "Près de 1 000 actes anti-chrétiens enregistrés en 2023, selon le ministère de l'Intérieur", Grégoire Gindre, RCF, 26 March 2024, <https://www.rcf.fr/articles/actualite/pres-de-1-000-actes-antichretiens-enregistres-en-2023-selon-le-ministere-de> (accessed 15 April 2025).
- 306 Arielle Del Turco, "Hostility Against Churches Is on the Rise in the United States: Analyzing Incidents from 2018-2023," Family Research Council, February 2024, <https://downloads.frc.org/EF/EF24B78.pdf> (accessed 3rd February 2025).
- 307 "Backgrounder: Attacks on Catholic Churches in the U.S.," The United States Conference of Catholic Bishops, <https://www.usccb.org/committees/religious-liberty/Backgrounder-Attacks-on-Catholic-Churches-in-US#tab--023> (accessed 3rd February 2025).
- 308 "Norwegian city under fire for refusing grants to Christian institutions," CNE News, 11 April 2023, <https://cne.news/article/2888-norwegian-city-under-fire-for-refusing-grants-to-christian-institutions> (accessed 20 November 2024).
- 309 Observatory on Intolerance and Discrimination against Christians in Europe, "Update: Prosecutor will take Päivi Räsänen case to Supreme Court," 12th January 2024, <https://www.intoleranceagainstchristians.eu/index.php?id=12&case=7234> (accessed 19th May 2025).
- 310 Aartsbisschoppen schuldig aan discrimineren vrouw die opleiding tot diaken wil volgen", De Morgen, 25th June 2024, <https://www.demorgen.be/snelnieuws/aartsbisschoppen-schuldig-aan-discrimineren-vrouw-die-opleiding-tot-diaken-wil-volgen-b3defc26a/> (accessed 7th January 2025).
- 311 Higgs v Farmor's School [2025] EWCA Civ 109 (12 February 2025), [https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2025/109.html&query=\(higgs\)+AND+\(v\)+AND+\(farmor%27s\)+AND+\(school\)](https://www.bailii.org/cgi-bin/format.cgi?doc=/ew/cases/EWCA/Civ/2025/109.html&query=(higgs)+AND+(v)+AND+(farmor%27s)+AND+(school)) (accessed 27th June 2025).
- 312 Groff v DeJoy, 600 US 447 (2023), https://www.supremecourt.gov/opinions/22pdf/22-174_536.pdf (accessed 27th June 2025).
- 313 Mass arrests of religious Shias reported in Azerbaijan, eurasianet, <https://eurasianet.org/mass-arrests-of-religious-shias-reported-in-azerbaijan> (accessed 15th April 2025).
- 314 Müsəlman Birliyi Hərəkatının daha bir üzvü saxlanılıb (Another member of the Muslim Unity Movement detained), Amerikanın Səsi, <https://www.amerikainnesesi.org/a/7044003.html> (accessed 1st March 2025).
- 315 'Facing expulsion, Azerbaijan quits European parliamentary body,' Eurasianet, 25th January 2024, available at: <https://eurasianet.org/facing-expulsion-azerbaijan-quits-european-parliamentary-body> (accessed 26th August 2025).
- 316 KAZAKHSTAN – USCIRF ANNUAL REPORT 2024 – RECOMMENDED FOR SPECIAL WATCH LIST, US Commission on International Religious Freedom, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-05/Kazakhstan%202024.pdf> (15th April 2025).
- 317 "KAZAKHSTAN: Still jailed despite 2021 UN "immediate" release call," Forum 18, https://www.forum18.org/archive.php?article_id=2861 (17th December 2024).
- 318 KYRGYZSTAN – USCIRF ANNUAL REPORT 2024 – RECOMMENDED FOR SPECIAL WATCH LIST, US Commission on International Religious Freedom, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-05/USCIRF%202024%20Annual%20Report.pdf> (accessed 18th December 2024).
- 319 УКМК Ош облусундагы 60тан ашуун мечит, медресенин ишин токтотту (The State Committee for National Security has suspended the work of more than 60 mosques and madrasas in Osh region), Азаттык үналгысы, <https://www.azattyk.org/a/32538861.html> (accessed 18th December 2024).
- 320 "Диний фанатизм": Паранжы менен сакалга Борбор Азияда эмнеге каршы болууда? ("Religious fanaticism": Why is there opposition to the burqa and beard in Central Asia?), BBC News, <https://www.bbc.com/kyrgyz/articles/c6pdq89djz5o> (accessed 18th December 2024).
- 321 TAJIKISTAN – USCIRF ANNUAL REPORT 2024 – RECOMMENDED FOR COUNTRIES OF PARTICULAR CONCERN (CPC), US Commission on International Religious Freedom, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2024-05/Tajikistan.pdf> (accessed 5th January 2025).

322 Ibid.

323 Freedom in the World 2024: Turkmenistan, Freedom House, <https://freedomhouse.org/country/turkmenistan/freedom-world/2024> (accessed 5th February 2025).

324 End Blasphemy Laws, Sri Lanka, <https://end-blasphemy-laws.org/countries/asia-central-southern-and-south-eastern/sri-lanka/>, (accessed 19th August 2025).325

Lebapda, Moskwa hüjüminden soň, howpsuzlyk güýçlendirildi (Security tightened in Lebap after Moscow attack), Azat Ýewropa/Azatlyk Radiosy, <https://www.azathabar.com/a/lebapyn-hakimiyetleri-moskwa-hujuminden-son-howpsuzlygy-guyclendirdi/32879522.html> (accessed 12th February 2025).

326 Orsýetdäki pajygalý hüjümden soň türkmen polisiýasy dincileri gysýar (Turkmen police crackdown on religious figures after tragic attack in Russia), Azat Ýewropa/Azatlyk Radiosy, <https://www.azathabar.com/a/orsyetsk-d-pajygalý-hujumden-son-turkmen-polisiýasy-dincileri-gysýar/32876308.html> (accessed 12th February 2025).

327 Former prisoner of conscience rearrested, another given 10 more years jail, Forum 18, https://www.forum18.org/archive.php?article_id=2933 (accessed 10th March 2025).

328 Uzbekistan's recent anti-religious measures present a worrisome trend for its Muslims, Global Voices, <https://globalvoices.org/2024/02/29/uzbekistans-recent-anti-religious-measures-present-a-worrisome-trend-for-its-muslims/> (accessed 10th March 2025).

329 «Либо сбрете бороду, либо сядете на 15 суток». В Ташкенте снова начались рейды против ношения бород («Either you shave your beard or you go to jail for 15 days.» Raids against wearing beards have begun again in Tashkent), Радио Озодлик, <https://rus.ozodlik.org/a/32812887.html> (accessed 10th March 2025).

330 Abortion Care Guideline, UN, 8th March 2022; Abortion care guideline (accessed 26th August 2025).

331 Ibid.

332 Law and Policy Recommendation 22: Conscientious Objection, Abortion Care Guideline, UN, 8th March 2022; Law & policy Recommendation 22: Conscientious objection (3.3.9) - Abortion care guideline (accessed 26th August 2025).

333 European Convention on Human Rights - Article 9, <https://fra.europa.eu/en/law-reference/european-convention-human-rights-article-9>

334 The Right to Conscientious Objection in Lawful Medical Care (Resolution 1763), Parliamentary Assembly of the Council of Europe, 7th October 2010, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17909&lang=en> (accessed 21st July 2025).

335 "Adoption agencies shut under 'equality' laws", The Christian Institute, April 2009: <https://www.christian.org.uk/wp-content/uploads/adoption-agencies-shut.pdf>. (accessed 21st July 2025).

336 The Role of the Catholic Church in Healthcare Provision Globally, ICN, October 11, 2023; <https://www.indcatholicnews.com/news/48212>

337 ECHR, *Grimmark v Sweden*, application no. 43726/17, judgment of 11th February 2020, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-201915> (accessed 21st July 2025).

338 Greater Glasgow Health Board v Doogan and Anor. [2014] UKSC 68, https://supremecourt.uk/uploads/uksc_2013_0124_judgment_7d69fe9719.pdf (accessed 21st July 2025).

339 Commission Communautaire Commune, "Arrêt du Collège réuni de la Commission communautaire commune fixant les normes que les hôpitaux doivent respecter," Region de Bruxelles-Capitale, 25 May 2023, https://www.ejustice.just.fgov.be/mopdf/2023/08/04_1.pdf#Page139 (accessed 21st July 2025).

340 Freedom in the World Report 2024; https://freedomhouse.org/sites/default/files/2024-02/FIW_2024_DigitalBooklet.pdf

341 Violence against non-Christians around the world (2022–2023), International Institute for Religious Freedom; <https://iirf.global/publications/reports/violence-against-non-christians-around-the-world-2022-2023/>

342 Martinez-Meucci, M. "The dangerous ambiguity of the Sao Paulo Forum", Latin America 21, July 2023. <https://latinoamerica21.com/en/the-dangerous-ambiguity-of-the-sao-paulo-forum/> (accessed 26th August 2025).

343 The Marxist Influence of the São Paulo Forum in Latin America, The Heritage Foundation, Aug 30, 2023; <https://www.heritage.org/americas/commentary/the-marxist-influence-the-sao-paulo-forum-latin-america>

344 Maibort Petit, Los desafíos del Foro de São Paulo: Retomar del poder en Latinoamérica

y combatir a la "derecha" y las políticas "colonialistas" de EE. UU., Venezuela Política, 5th November 2019, <https://www.venezuelapolitica.info/los-desafios-del-foro-de-sao-paulo/>, (accessed 21st August 2025).

345 Maibort Petit, Los desafíos del Foro de São Paulo: Retomar del poder en Latinoamérica y combatir a la "derecha" y las políticas "colonialistas" de EE. UU., Venezuela Política, 5th November 2019, <https://www.venezuelapolitica.info/los-desafios-del-foro-de-sao-paulo/>, (accessed 21st August 2025).

346 La Iglesia católica de Venezuela reza para que el chavismo no siga el camino de Nicaragua, El País, 19th February 2025, <https://elpais.com/america/2025-02-19/la-iglesia-catolica-de-venezuela-reza-para-que-el-chavismo-no-siga-el-camino-de-nicaragua.html>, (accessed 21st August 2025).

347 Edgar Beltrán, Is the Church in Venezuela facing new risks of persecution?, The Pillar, 2nd August 2024, <https://www.pillaratholic.com/p/is-the-church-in-venezuela-facing>, (accessed 21st August 2025).

348 Government of Nicaragua declares Jesuit branch illegal and expropriates its assets, Deutsche Welle, 24th August 2023, <https://www.dw.com/es/gobierno-de-nicaragua-ilegaliza-filial-jesuita-y-le-expropia-bienes/a-66617400>, (accessed 21st August 2025).

349 Nicaragua leader calls Catholic Church a 'dictatorship', Al Jazeera, 29th September 2022, <https://www.aljazeera.com/news/2022/9/29/after-pope-outreach-nicaraguas-ortega-calls-church-a-dictators>, (accessed 21st August 2025).

350 M. Martinez Meucci, "The dangerous ambiguity of the Sao Paulo Forum," LatinoAmerica21, 11th July 2023, <https://latinoamerica21.com/en/the-dangerous-ambiguity-of-the-sao-paulo-forum/> (accessed 21st August 2025).

351 Countries governed by party's member to the São Paulo Forum: Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Cuba, Guatemala, Honduras, México, Nicaragua, República Dominicana, Santa Lucía, Uruguay and Venezuela.

352 UNHCR, "ONU-DH insta a investigar el asesinato del sacerdote y defensor indígena de los derechos humanos, Marcelo Pérez Pérez", 20th October 2024, <https://hchr.org.mx/comunicados/onu-dh-insta-a-investigar-el-asesinato-del-sacerdote-y-defensor-indigena-de-los-derechos-humanos-marcelo-perez-perez/> (accessed 5th August 2025).

353 Prayer of Suffrage for the Victims, Hosh al-Bieaa (Church Square) in Mosul, 7th March 2021, https://www.vatican.va/content/francesco/en/prayers/documents/papa-francesco_preghiere_20210307_preghiera-iraq.html (accessed 8th July 2025).

354 Pope Francis, "Address in the United States on religious freedom," Vatican, 26th September 2015, https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2015/september/documents/papa-francesco_20150926_usa-liberta-religiosa.html (accessed 28th June 2025).

355 Document on Human Fraternity for World Peace and Living Together, Abu Dhabi, 4th February 2019, https://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html (accessed 8th July 2025).

356 Pope Francis, *Evangelii Gaudium* (The Joy of the Gospel), Apostolic Exhortation, 24 November 2013, https://www.vatican.va/content/francesco/en/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20131124_evangelii-gaudium.html (accessed 28th June 2025).

357 Pope Francis, *Fratelli tutti* (On Fraternity and Social Friendship), Encyclical Letter, 3rd October 2020, https://www.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20201003_enciclica-fratelli-tutti.html (accessed 28th June 2025).

358 Second Vatican Council, *Dignitatis Humanae* (Declaration on Religious Freedom), Vatican, 7th December 1965, https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651207_dignitatis-humanae_en.html (accessed 28th June 2025).

Een katholieke hulporganisatie die in 1947 is opgericht om oorlogsvluchtelingen te helpen. Kerk in Nood (Aid to the Church in Need) is sinds 2011 erkend als pauselijke stichting en zet zich in voor christenen over de hele wereld door middel van informatie, gebed en actie, overal waar zij vervolgd of onderdrukt worden of in materiële nood verkeren. Elk jaar ondersteunt ACN gemiddeld 5.000 projecten in 130 landen, dankzij particuliere donaties. De stichting ontvangt geen overheidssubsidie.

Kerk in Nood (ACN) Nederland

Kerk in Nood
Peperstraat 11-13
5211 KM 's Hertogenbosch

Tel. (073) 613 08 20
info@kerkinneed.nl
www.kerkinneed.nl

Kerk in Nood (ACN) Internationaal

Bischof-Kindermann Str. 23
61462 Königstein
Duitsland

Tel. +49 6174 291-0
press@acn-intl.org

www.acninternational.org

PAUSELIJKE
STICHTING

Onze kantoren wereldwijd

**Australië &
Nieuw-Zeeland**
info@aidtochurch.org
www.aidtochurch.org

België / Luxemburg
info@kerkinneed.be
www.kerkinneed.be

Brazilië
atendimento@acn.org.br
www.acn.org.br

Canada
info@acn-canada.org
www.acn-canada.org

Chili
info@acn-chile.org
www.acn-chile.org

Colombia
info@acncolombia.org
www.acncolombia.org

Duitsland
info@kirche-in-not.de
www.kirche-in-not.de

Filipijnen
info@acn-philippines.org
www.acn-philippines.org

Frankrijk
info@aed-france.org
www.aed-france.org

Ierland
info@acnireland.org
www.acnireland.org

Italië
acs@acs-italia.org
www.acs-italia.org

Korea
info@churchinneed.or.kr
www.churchinneed.or.kr

Malta
info@acnmalta.org
www.acnmalta.org

Mexico
info@acn-mexico.org
www.acn-mexico.org

Nederland
info@kerkinneed.nl
www.kerkinneed.nl

Oostenrijk
kin@kircheinnot.at
www.kircheinnot.at

Polen
info@pkwp.org
www.pkwp.org

Portugal
apoio@fundacao-ais.pt
www.fundacao-ais.pt

Slowakije
www.acnslovensko.sk
info@acnslovensko.sk

Spanje
info@ayudaalaiglesian-
ecesitada.org
www.ayudaalaiglesian-
ecesitada.org

Switzerland
mail@kirche-in-not.ch
www.kirche-in-not.ch

Verenigd Koninkrijk
acn@acnuk.org
www.acnuk.org

Verenigde Staten
info@churchinneed.org
www.churchinneed.org